

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Θ. ΖΩΡΑ

Τακτικού καθηγητοῦ τῆς Μεσαιωνικῆς καὶ Νεωτέρας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας
Διευθυντοῦ τοῦ Σπουδαστηρίου Βυζαντινῆς καὶ Νεοελληνικῆς Φιλολογίας

Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝΟΥ ΜΟΥΡΑΤ ΤΟΥ Β'

(ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΒΑΡΒΕΡΙΝΟΝ ΚΩΔΙΚΑ 111
ΤΗΣ ΒΑΤΙΚΑΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ)

Ἐν τῷ Δ' τόμῳ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ἐδημοσιεύσαμεν τὰ πρῶτα κεφάλαια τῆς ἐν τῷ ἑλληνικῷ βαρβερινῷ κώδικι 111 τῆς Βατικανῆς Βιβλιοθήκης διασωθείσης Ἱστορίας τῶν Τούρκων σουλτάνων, περιεχούσης τὴν εἰς δημῶδη γλῶσσαν ἀφῆγησιν τῶν σημαντικωτέρων γεγονότων τῶν τελευταίων βυζαντινῶν αἰώνων, καὶ ἀκριβέστερον τῆς περιόδου ἀπὸ τοῦ 1373 μέχρι τοῦ 1513.

Περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἔργου καὶ τῶν πολλαπλῶν προβλημάτων, ἅτινα παρουσιάζει τὸ κείμενον, ἐγένετο ἄλλοτε λόγος. Τώρα περιοριζόμεθα νὰ δημοσιεύσωμεν τὸ εἰς τὸν σουλτάνον Μουράτ τὸν Β' ἀναφερόμενον κεφάλαιον, μεθ' οὗ ὁλοκληροῦται ἡ ἔκδοσις τοῦ ὅλου χειρογράφου ¹.

Εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον τῆς ἱστορίας του, ὡς καὶ εἰς τὰ προηγούμενα, εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι ὁ ἄγνωστος χρονογράφος εἶχεν ὡς βασικὴν πηγὴν τὴν ἱστορίαν τοῦ Χαλκοκονδύλη, τὸν ὁποῖον ἀκολουθεῖ εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν γεγονότων, κατὰ κανόνα μὲν πιστῶς, ἐνίοτε ὅμως ἀφίσταται μικρὸν ἐκείνου, εἴτε συντέμνων τὴν ἀφῆγησιν εἴτε παραλείπων ἕξ ὁλοκλήρου τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Ἀθηναῖος ἱστορικὸς ἐπεκτείνεται εἰς λεπτομερείας, ἀφορώσας εἰς τὴν περιγραφὴν χωρῶν ἢ λαῶν ἢ ἐθνῶν ². Σπανίως ἀναγράφονται εἰδή-

1. Τὰ ἤδη ἐκδοθέντα τμήματα τῆς ἱστορίας εἶναι τὰ ἑξῆς: 1) Ἡ βασιλεία τῶν σουλτάνων Μουράτ Α', Βαγιαζήτ Α', Μουσουλμάνου, Μουσά καὶ Μεχμέτ, Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, τόμ. Δ', Ἀθῆναι 1954, σελ. 219 - 262, 2) Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ βασιλεία Μωάμεθ Β' τοῦ Κατακτητοῦ, Ἐπετηρὶς τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, τόμ. ΚΒ', Ἀθῆναι 1953, ἀνάτυπον σελ. 1 - 80, 3) Ἡ βασιλεία τῶν Τούρκων σουλτάνων Βαγιαζήτ Β' καὶ Σελήμ Α', Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, τόμ. ΚΓ', Ἀθῆναι 1954, σελ. 415 - 452.

2. Περὶ τοῦ θέματος τῶν ἱστορικῶν πηγῶν τοῦ ἀγνώστου χρονογράφου θὰ ἀσχοληθῶμεν εἰδικότερον κατὰ τὴν προσεχῆ ἔκδοσιν τοῦ ὅλου ἔργου εἰς αὐτοτελὴ τόμον.

σεις, μὴ ἀπαντῶσαι εἰς τὸν Χαλκοκονδύλην. Διὰ τὴν εὐχερεστέραν ἀντιπαβολὴν τῶν δύο κειμένων, υἱοθετήσαμεν τὴν αὐτὴν διαίρεσιν εἰς παραγράφους, σημειοῦμεν δὲ παραλλήλως τὰ ἀντίστοιχα χωρία τῆς ἱστορίας τοῦ Χαλκοκονδύλη.

Ὁ συγγραφεὺς ἐμφορεῖται πάντοτε πατριωτικῶν αἰσθημάτων, καταδικάζει αὐστηρῶς καὶ εἰς πᾶσαν παρεχομένην εὐκαιρίαν τὰς βαρβαρότητας καὶ τὰς δολοπλοκίας, ὡς καὶ τὴν ὑπουλον καὶ αἰμοβόρον πολιτικὴν τῶν Τούρκων σουλτάνων, δὲν παραλείπει ὅμως νὰ κατακρίνῃ καὶ τυχὸν ἀστοχίας τῶν Ἑλλήνων, εἰς τὴν κακὴν πολιτείαν τῶν ὁποίων ἀποδίδει μάλιστα καὶ τὴν ἐπελθούσαν βραδύτερον καταστροφὴν καὶ διάλυσιν τῆς αὐτοκρατορίας¹.

Τὸ κεφάλαιον τοῦτο διεσώθη κολοβόν, διότι, ὡς σημειοῖ ὁ ἀντιγραφεὺς, «ἐλλείπανε καμπόσα φύλλα τοῦ πρωιτύπου καὶ δὲν ἔχω τὸ τέλος τοῦ σουλτάν Μουράτ ὁ δέκατος».

Πβ. καὶ τὰς λίαν διαφωτιστικὰς μελέτας τοῦ Gy. Moravcsik: 1) Πρακτικά τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμ. Ε', 1930, σ. 447 ἐπ., 2) Bericht des Leonardus Chienensis über den Fall von Konstantinopel in einer vulgärgriechischen Quelle, Byzantinische Zeitschrift 44 (1951), σελ. 428 - 436.

1. Πρὸς εὐχερεστέραν παρακολούθησιν τῆς ἀφήγησεως παραπέμπομεν διὰ τὰς σημαντικωτέρας τῶν ἀναγραφομένων ἱστορικῶν πληροφοριῶν εἰς τὰ παράλληλα χωρία τοῦ κλασσικοῦ ἔργου τοῦ Ι. Χάμμερ, Ἱστορία τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἐξελληνισθεῖσα ὑπὸ Κ. Κροκιδᾶ, Ἀθῆναι 1870. Τὸ περὶ τοῦ Μουράτ τοῦ Β' κεφάλαιον καταλαμβάνει τὰς σελ. 51 - 177 τοῦ Β' τόμου.

φ. 35r

Μουράτη(ς) ¹.

(1,1-7,13) ². Ἔσονται καὶ ἀπόθανε ὁ σουλτὰν Μεχεμέτης ³ καὶ ἐβγήκε ὁ λόγος εἰς τὸν κόσμον, ἐκάθησε εἰς τὴν βασιλεία του ὁ υἱός του, ὁ σουλτὰν Μουράτης ⁴, ὁ ὁποῖος εὐρίσκειτο εἰς τὴν Προῦσα, εἰς τοὺς 1419 ⁵. Καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀκούσανε τὸν θάνατο τοῦ γέρον καὶ ἐκάθησε εἰς τὴν βασιλείαν ⁶ ὁ υἱός του ὁ σουλτὰν Μουράτης. Τότε ἐκράξανε τὸν σουλτὰν Μουσταφά ⁷, φ. 35v τὸν υἱὸν τοῦ Μπαγιαζίτη, ὁ ὁποῖος εὐρίσκειτο εἰς τὴν Λέμνο, ἔς τὸ νησί, εἰσὲ φυλακή. Καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου ἐστείλανε νὰ τὸνε φέρουνε ⁸, δὲν ἤμπορούσανε νὰ περάσουνε ἀπὸ τὰ στενὰ τῆς Καλλίπολης ἀπὸ ἐναντίον καιρό. Καὶ τὴν ἄλλη μερὰ ἐβάλανε κάτεργα εἰς τὸ ἀπέραμα τῆς Καλλίπολης, νὰ 10 μὴν ἀφήσουνε νὰ περάσῃ ὁ σουλτὰν Μουράτης, νὰ πάγῃ νὰ καθίσῃ βασιλεὺς εἰς τὴν Ἀνδριανούπολι. Τότε ἐσηκώθησαν οἱ ἄρχοντες τοῦ παλατίου τῆς Πόλης καὶ ἐδιάβησαν αὐτοὶ τοὺς εἰς τὴν Καλλίπολι, διὰ νὰ συναπαντήσουνε καὶ

2 βα-βασηλῆα του 3 ἐβρησκίετονε semper μπουόσα 6 λένο 8 ἤμπορούσανε : ὑπορούσανε cod.

1. Τὸ εἰς τὸν σουλτάνον Μουράτ τὸν Β' ἀναφερόμενον κεφάλαιον ἀκολουθεῖ τὴν ἱστορίαν τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Α' καὶ καταλαμβάνει τὰ φύλλα 35r - 50v τοῦ κώδικος.

2. Ἐν τῇ ἀρχῇ ἐκάστης παραγράφου ἀναγράφεται τὸ ἀντίστοιχον χωρίον τοῦ Χαλκοκονδύλη. Αἱ παραπομπαὶ γίνονται εἰς τὴν ἐκδοσιν Dar kò, Laonici Chalcocandyliæ Historiarum Demonstrationes, Βουδαπέστη 1922. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ ἡ ἱστορία τοῦ Μουράτ τοῦ Β' καταλαμβάνει τὰς σελ. 1 - 146 τοῦ Β' τόμου.

3. Ἐννοεῖται ὁ σουλτάνος Μωάμεθ ὁ Α', περὶ τοῦ ὁποῖου ὁ χρονογράφος ὤμιλησεν ἐν τῷ προηγουμένῳ κεφαλαίῳ τῆς ἱστορίας του. Βλ. Γ. Θ. Ζώρ α, Ἡ βασιλεία τῶν σουλτάνων Μουράτ Α', Βαγιαζίτ Α', Μουσουλμάνου, Μουσᾶ καὶ Μεχμέτ, ἔνθ' ἀν., σελ. 249 - 254.

4. Ὁ Μουράτ ὁ Β', σουλτάνος τῶν Τούρκων, ὁ ἐπικληθεὶς Γαζής (δηλ. Νικητής), ἐγεννήθη τῷ 1404 μ.Χ., ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τῷ 1421, ἐγκατέλιπε τὴν ἀρχὴν τῷ 1443, ἀνῆλθεν εἰς αὐτήν, διὰ δευτέραν φορὰν, τῷ 1444, ἐγκατέλιπε καὶ πάλιν αὐτὴν μετὰ τὴν μάχην τῆς Βάρνης, ἵνα διὰ τρίτην φορὰν ἀνέλθῃ εἰς τὸν θρόνον δύο μόλις μῆνας μετὰ τὴν παραίτησίν του, βασιλεύσας ἔκτοτε μέχρι τοῦ 1451, ὁπότε καὶ ἀπέθανεν.

5. Ἐσφαλμένως ὁ χρονογράφος ἀναφέρει, ὅτι ὁ Μουράτ ὁ Β' ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῷ 1419, δεδομένου ὅτι οὗτος διεδέχθη τὸν πατέρα του, ἀποθανόντα τῷ 1421.

6. Μουσταφᾶς, ὁ υἱὸς τοῦ Βαγιαζίτ τοῦ Α', μνηστήρ τοῦ τουρκικοῦ θρόνου, ἐφυλάσσετο ἐν τῇ νήσῳ Λήμνῳ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου.

7. Περὶ τῆς ἀποστολῆς ταύτης, ἐπὶ κεφαλῇς τῆς ὁποίας εὕρισκετο ὁ Δημήτριος Λάσκαρις ὁ Λεοντάριος, βλ. Χά μ μ ε ρ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 53.

νὰ μιλήσουνε μὲ τὸν Μουσταφᾶ, τὸν υἱὸν τοῦ Μπαγιαζίτη, καὶ ὄχι τὸν Μουσταφᾶ, τὸ παιδί τοῦ σουλτάν Μουράτη ¹. Καὶ τότε, ὥσάν ἐμιλήσανε οἱ 15 ἄρχοντες, τοῦ ἐτάξανε δι νὰ γενῇ βασιλέας εἰς τὴν Δύσι, ᾧ τὴν Ρούμελη. Καὶ οὕτως ἔστρεξαν, μὲ τοιοῦτο, δι νὰ τοῦσε δώσῃ τὴν Καλλίπολι ὀπίσω, ὁποῦ τὴν εἶχανε παρμένη οἱ Τοῦρκοι πρωύτερα πολλὴν καιρό ². Καὶ ἐτοῦτα τὰ πράματα, ὁποῦ ἐκαταπιάστησαν οἱ φρόνιμοι Ρωμαῖοι, ἔκαμνε χρεία νὰ 20 γιάζιτη, καὶ ἐπῆρε τὸν σουλτάν Μπαγιαζίτη, καὶ ἐχάλασε καὶ τὸ φουσοῦτο του, ὁποῦ τὸν ἐνίκησε, ὡς καθὼς τὰ ἐγράψαμε πρωύτερα ³, «καὶ ὄχι τώρα, ὁποῦ ἐδυναμώσανε, καὶ ἔγινε βασιλέας ὁ σουλτάν Μουράτης, καὶ τὸν ἐκάμετε ἐχθρό». Καὶ αὐτοῦ ἀπερῶσανε τόσοι βασιλεῖς Ρωμαῖοι φρονιμώτατοι καὶ ἀνδρειωμένοι ἄμμη τί νὰ εἰπῶ, ὁποῦ αὐτοὶ οἱ ὕστεροι βασιλεῖς ἦτανε ἢ 25 ἀφορμὴ καὶ ἐχάθη τὸ μεγαλῶτατο βασίλειο καὶ ἐχάθη καὶ τόσος λαὸς καὶ τόσες χώρες καὶ τόσοι χριστιανοί ; ⁴ Τότε, ὡς τὰ ἔμαθε ὁ Μουράτης αὐτὰ, φ. 36r ἔστειλε μαντατοφόρους εἰς τὸν βασιλέα, δι νὰ μὴν κάμουνσι | ὅξω ἀπὸ κεῖνο, ὁποῦ ἐτάξανε τοῦ σουλτάν Μεχεμέτη, τοῦ πατρὸς του. Καὶ τὴν ἄλλην μερέα ὁ πασᾶς τοῦ σουλτάν Μουσταφᾶ, ὀνόματι Μπαγιαζίτης ⁵, ἦρθε εἰς τὴν

27 μαντοφόρους 29 ante ἦρθε delevi ε

1. Πρὸς ἀποφυγὴν τυχὸν συγχύσεως, ὁ χρονογράφος σαφῶς καθορίζει, ὅτι ἐδῶ πρόκειται περὶ τοῦ Μουσταφᾶ, υἱοῦ τοῦ Βαγιαζήτ τοῦ Α', ὑποψηφίου εἰς τὸν θρόνον, καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ συνωνύμου υἱοῦ τοῦ σουλτάνου Μουράτ.

2. Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 53 : «Ὁ δὲ Μουσταφᾶς ὤμοσεν ἀποδοῦναι τῷ αὐτοκράτορι τὴν Καλλίπολιν, καὶ πρὸς ἄρχοντ μὲν τὰ ποντικά μέρη μέχρι Βλαχίας, πρὸς δυσμὰς δὲ τὰ τῆς Θεσσαλίας μέχρις Ἐρισσοῦ καὶ Ἀγίου Ὀρους». Βλ. καὶ Χαλκοκονδυλίου, Β', σελ. 1, 8-17.

3. Περί τοῦ Ταμερλάνου ὁ χρονογράφος ἀσχολεῖται διὰ μακρῶν ἐν τῷ περὶ τοῦ Βαγιαζήτ τοῦ Α' κεφαλαίῳ τῆς ἱστορίας του. Βλ. Γ. Θ. Ζώρ, Ἡ βασιλεία τῶν σουλτάνων Μουράτ Α', Βαγιαζήτ Α', Μουσουλμάνου, Μουσᾶ καὶ Μεχεμέτ, ἐνθ' ἀν., σελ. 228 ἐπ.

4. Ὁ χρονογράφος, ὅστις κατὰ κανόνα περιορίζεται εἰς τὴν ξηρὰν ἀφήγησιν τῶν γεγονότων, δὲν παραλείπει ἐνίοτε νὰ διατυπώῃ καὶ κρίσεις του ἐπὶ τῶν ἱστορουμένων πραγμάτων. Ἐνταῦθα ἐμφανίζεται αὐστηρὸς τιμητὴς τῆς πολιτικῆς τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπιρρίπτει μέγα μέρος τῆς περαιτέρω δραματικῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων.

5. Περί τῆς ἀποστολῆς ταύτης, ὑπὸ τὸν Ἰμβραήμ πασάν, μέγαν βεζύρην τοῦ σουλτάνου Μουράτ τοῦ Β', βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 56-57. Ὁ χρονογράφος μας ὀνομάζει τοῦτον Μπαγιαζίτην (βλ. Χαλκοκονδυλίου : Παιαζήτης). Γράφει περὶ αὐτοῦ ὁ Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 608, σημ. Β' : «Ὁ Δούκας ἐπαινεῖ τὸν Ἰμβραήμ πασάν λέγων : «Ἰπραῖμ τινα... ἄνδρα συνετὸν καὶ εὐήθη καὶ πρὸς τὰς τῶν Τούρκων ἀνάειδεις βλακειὰς καὶ ἀσελγείας ἀσυνήθη», ἐντεῦθεν δ' ἴσως ὁ Καντεμῖρος ἐπεκάλει- 30 σεν αὐτὸν Ὀδυσσεᾶ Τούρκων».

30 Πόλι ἀμπασσαδόρος, καὶ ἐμίλησε μὲ τὸν βασιλέα Παλαιολόγο ¹, ὅτι, ἂν ὀρίση, νὰ γενοῦνε συντροφίαι εἰς τὴν ἀφεντιά μὲ τὸν σουλτὰν Μουσταφᾶ ² καὶ διὰ βεβαίωσιν τῆς βασιλείας «νὰ σοῦ δώσωμε 12 παιδία ἑξελειγμένα, τὰ πρῶτα τῶν ἀφεντιάδων, τὰ καλύτερα, καὶ νὰ σᾶς δώσῃ καὶ ἑκατὸ χιλιάδες φλωρία καὶ τὴν Καλλίπολι μὲ ὅλο τῆς τὸ σύνορο», μόνε νὰ μὴν βοηθήσῃ μήτε τοῦ
 35 ἐνοῦ μήτε τοῦ ἄλλου ³, μόνε νὰ ἀφήσῃ θεῖον καὶ ἀνιψιὸν νὰ πολεμήσουνε, καὶ ὅποιος νικήσῃ ὥς ἔναι βασιλέας καὶ νὰ κληρονομήσῃ τὴν πατρικὴν τοὺς βασιλείαν. Τότε ὁ βασιλεὺς ἐμέτρησε, ὅτι «ὄντα πολεμοῦνε οἱ δύο ἔναι καλύτερο διὰ τὴν βασιλείαν μου, καὶ ὅποιος ἤθελε νικήσῃ, ἤθελε ἀγαπᾷ νὰ ᾗχῃ τὴν ἀγάπῃ μου». Ἀμυὴ ἄλλαξε τὴν βουλὴ αὐτὴ καὶ ἐγύρισε νὰ βοηθήσῃ
 40 τοῦ Μουσταφᾶ. Καὶ ὁ πατέρας τοῦ βασιλέως, ὁ γέροντας ⁴, ἔλεγε τοῦ υἱοῦ του τοῦ βασιλέως, ὅτι «δὲν ἔναι δίκαιο νὰ χαλάσωμε τὴν ἀγάπην, ὅπου ἔχομε μὲ τὸν σουλτὰν Μουράτη, μήπως καὶ ἔρθῃ τὸ ἐναντίο καὶ νικήσῃ ὁ σουλτὰν Μουράτης καὶ θέλωμε ἔχει μάχες καὶ κίνδυνα· καὶ κάμει χρεῖα νὰ βάλωμε τὸ πλοῦτος τὰ ταξίματα τὴν μίαν μερέα, καὶ τὴν ἄλλην
 45 μερέα τὸ βασίλειο τῶν Ρωμαίων, καὶ τὴν ἄλλῃ μερέα τὴν μεγαλειότητα τῶν Τουρκῶν καὶ τὴν ἀνδρείαν τῶν γιαννιτζάρων». Ἀμυὴ τὰ λόγια τοῦ γέροντος βασιλέως δὲν ἐπιάσανε, μόνε τοῦ νέου, καὶ ἀποφάσισε, ὅτι | νὰ βοηθή-
 φ. 36ν σουνε τὸν σουλτὰν Μουσταφᾶ, νὰ τότε καθήσουνε βασιλέα καὶ νὰ πᾶνε ἐναντίο τοῦ σουλτὰν Μουράτη, τόσο ὅτι ἐκάμανε οἱ Ρωμαῖοι καὶ ἤρθανε ἀπὸ
 50 τὴν Αἰνὸ βοήθεια ⁵. Καὶ ἐδιάβῃ ὁ σουλτὰν Μουσταφᾶς καὶ ἐπολέμησε τὴν

32 βεβαίωσιν ex corr. ἀβασηλῆας 38 τη 49 ἐναντίο ex corr.

1. Ὁ ἐνταῦθα ἀναφερόμενος βασιλεὺς Παλαιολόγος εἶναι ὁ Ἰωάννης ὁ Ζ' ὁ Παλαιολόγος (1425 - 1448), ὅστις ὑπεστήριξε τὴν φιλίαν πρὸς τὸν Μουσταφᾶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν γέροντα πατέρα του Μανουήλ, ὅστις ἦτο τῆς γνώμης, ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ ἔπρεπε νὰ τηρήσουν τὰς μετὰ τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Α' συναφθείσας συνθήκας καὶ νὰ μὴ δυσαρεστήσουν τὸν Μουράτ τὸν Β'.

2. Ὁ χρονογράφος μας φαίνεται, ὅτι κάμνει ἐδῶ σύγχυσιν μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ καὶ τοῦ Μουράτ, τοῦ ὁποίου ἀπεσταλμένος ἦτο ὁ Ἰμβραήμ πασᾶς.

3. Δηλ. τὸν Βαγιαζήτ τὸν Α' καὶ τὸν Μουσταφᾶ.

4. «Γέροντας» καὶ κατωτέρω «γέροντα βασιλέα» ὁ χρονογράφος ἀποκαλεῖ τὸν αὐτοκράτορα Μανουήλ τὸν Β' τὸν Παλαιολόγον (1391 - 1425), ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν υἱόν του καὶ συμβασιλέα Ἰωάννην.

5. Πβ. Χ α λ κ ο κ ο ν δ ὕ λ η ν, Β', σελ. 2, 15 ἐπ. : «Ταῦτα μὲν οὖν διεκηρευέτο πρὸς τὸν τότε βασιλέα Ἑλλήνων Ἰωάννην, νέον τε ἔτι ὄντα καὶ οὐδὲν μικρὸν ἐπινοοῦντα αὐτῷ ἐς τὴν ἀρχήν· ἐδόκει τε γὰρ αὐτῷ ἄμεινον ἔχειν ἐς σφᾶς αὐτοὺς περιπίπτοντας, καὶ διχα γενομένης αὐτῷ τῆς ἀρχῆς τὰ πράγματα αὐτοῦ ἐν βελτίῳ τε ἔσοιτο τοῦ καθεστηκότος, καὶ ἐπὶ μείζον ἀφίξειτο εὐδαιμονίας, δεομένων ἀμφοῖν, καὶ τῆς γε ἀρχῆς ἐπ' ἀμφοτέρα γινομένης πλέον τι περιγενέσθαι ἀπ' ἀμφοῖν, ὥστε μηδετέρῳ δὴ ταλαντεύεσθαι. τοῦτο δ' εἶναι, ἐπειδὴν τὴν ἀρχὴν ἄμφω ἐπιδιελόμενοι σφίσι βασιλεύουσιν. ὕστερον μέντοι οὐδὲ τοῦτο ταύτῃ προδιετίθετο, ἀλλ' ἐπὶ τὸν Μουσταφᾶν

Καλλίπολι καὶ τὴν ἐπῆρε, ὁποῦ τὴν ὥριζε ὁ σουλτὰν Μουράτης καὶ τὸν ἐπροσκυνήσανε διὰ βασιλεία. Καὶ οἱ Τοῦρκοι, ὁποῦ ἤσαν ἐς τὴν Καλλίπολι, ὁποῦ ἐπροσκυνήσανε τοῦ Μουσταφᾶ, εἶπανέ του, ὅτι «ἐμεῖς δὲν στερογόμεσταν νὰ δώσῃς τὴν Καλλίπολι τῶν Ρωμαίων». Ὡς τὸ ἤκουσε οὗτος, εἶπε τῶν Ρω-
 55 μαίων : «ἐπειδὴ οἱ Τοῦρκοι δὲν στέργονται νὰ σᾶς δώσω τὴν Καλλίπολι, θέλω σᾶς δώσῃ ἄλλην χώρα καὶ τόπον». Τότε ἀπέρασε ὁ Μουσταφᾶς καὶ ἐδιάβη παραμπρός, λέγων τὰ μέρη τῆς Ρούμελης, καὶ τὸν ἐδεχόντησάνε διὰ βασιλεία ὅλος ὁ λαὸς καὶ τότε προσκυνούσανε ὡσὰν νῦν τοῦ σουλτὰν Μπαγιαζίτη. Καί, ὡς ἔμαθε αὐτὰ ὁ σουλτὰν Μπαγιαζίτης ¹, ὁποῦ ἐβασίλευε εἰς τὴν
 60 Ἀνδριανούπολι, πῶς ἦρθε ὁ σουλτὰν Μουσταφᾶς, ὁ ἀνιψιὸς του, ἐμάζωξε τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἐδιάβη νὰ τὸν εὔρῃ νὰ τότε πολεμήσῃ. Ἀμμὴ ὁ Μουσταφᾶς ἀπέρασε καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Ἀνατολή. Καὶ τὸν ἀκολοῦθα εἰς βοήθειαν καὶ ὁ ἀφέντης τῆς Σμύρνης, ὀνόματι Τζούανις ², πρίντζιπος, μὲ τὰ φουσσᾶτα του. Τότε ἔστειλε ὁ Μουσταφᾶς μαντατοφόρους εἰς τὴν Πόλιν, εἰς
 65 τὸν βασιλέα, παρακαλῶντας τον, ὅτι νὰ σταθῇ εἰς τὸν λόγον του, ὁποῦ τοῦ ἔταξε, ὅτι νὰ τοῦ βοηθήσῃ, καὶ ὅταν νικήσῃ τὴν Ἀνατολή καὶ τὴν Δύσιν καὶ νὰ νικήσῃ τὸν θεῖο του, τὸν Μουράτη, τότε νὰ τοῦ χαρίσῃ τὴν Καλλίπολιν καὶ εἴτι ἄλλο γυρέψῃ. Καὶ τὴν ἄλλην μερὰ ὁ σουλτὰν Μουράτης τοῦ ἔστειλε καὶ αὐτὸς μαντατοφόρο εἰς τὸν βασιλέα, ὅτι νὰ τοῦ βοηθήσῃ αὐτουνοῦ καὶ
 70 ὅχι τοῦ Μουσταφᾶ, καὶ ὅτι γυρέψῃ ἢ γλώσσα του νὰ τοῦ χαρίσῃ. Καὶ οἱ
 φ. 37r Ρωμαῖοι ἔκρατούσανε | τοὺς μαντατοφόρους χαμπόσες ἡμέρες, ἕως νὰ πάρουνε βουλῇ, τίνος νὰ δώσουνε βοήθεια, τόσος ὅτι ἐδιώξανε τοὺς μαντατοφόρους τοῦ σουλτὰν Μουράτη καὶ πᾶνε ἄπραγοι. Καὶ εἶπανε τὰ μανιᾶτα τοῦ σουλτὰν Μουράτη, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἐτοιμάζονε φουσσᾶτα νὰ βοηθήσουνε τὸν σουλτὰν
 75 Μουσταφᾶ. Τότε ὁ σουλτὰν Μουράτης εἶπε τῶν μαντατοφόρων : «μηδὲν εἰπῆτε οὕτως, μόνον νὰ πῆτε νὰ ἐβγῇ ὁ λόγος, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι στείλουνε βοήθειαν τοῦ Μουράτη καὶ ὅχι τοῦ Μουσταφᾶ». Τότε, ὡσὰν ἐβγήκε ὁ λόγος, ἀκόμη οἱ

57 ἐδεχόντηνησανε 63 τὰ : τὸ cod. 66 post Δύσιν delevi νὰ 70 ὅχι : ἀχῃ
 cod. γληρέψῃ 71 χαμπόσαι

δῆλος ἦν τῷ παντὶ γινόμενος ὁ βασιλεὺς οὗτος. βασιλεύων δὲ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, τάναν-
 τία τούτου φρονῶν, ἤξιον μὴ παραβαίνειν τὰς σπονδὰς, ὥς οὐδενὶ ὅτῳ παραβαίνοντι
 τὰς σπονδὰς ἔσοιτ' ἂν ὕγιες ὅτιοις ἢ ἔμπεδον, ὥστε μὴ σφαλλομένῳ ἐπιτρέβεσθαι.
 καὶ τοῦτ' ἔφασκε λογιζεσθαι δεῖν, ὁποτέρῳ γε δέοι προστίθεσθαι, ἐνθα τὰ τε χρή-
 ματα τῆς βασιλείας καὶ νεήλυδες πάρεισι, καὶ τοῦτο μέντοι ἀναμφιλόγως ἔχον ἔμπε-
 δοῦν ἔφασκε τὴν αἵρεσιν, ἥτινα ἂν ἔλοιτο. ἐκεῖνα δ' αὖ ἐνδοκασμὸν παρεχόμενα,
 ὅποι τε καὶ ἡ ἐπὶ τὴν βασιλείαν ἀφίκοιτο, κίνδυνον σφίσι τὸν μέγιστον παρέχεσθαι.

1. Πρόκειται προφανῶς περὶ τοῦ σουλτάνου Μουράτ.

2. Τζούανις, ἄλλως Τζουνεῖδ, ἡγεμὼν τῆς Σμύρνης, ἦτο σύμβουλος τοῦ Μουσταφᾶ. Πβ. Χ α λ κ ο κ ο ν δ Ὑ λ η ν, Β', σελ. 3, 21 ἐπ. : «Ζουνάτην τὸν τῆς Σμύρνης ἄρχοντα, παρόντα διὰ τότε σφίσις ἅτε ἔταίρον ὄντα τοῦ Μουσταφᾶ».

μαντατοφόροι τοῦ Μουσταφᾶ δὲν εἶχανε σώσει καὶ ἦτανε τεντωμένα τὰ δύο
 φουσσᾶτα, τὸ ἓνα τὴν μίαν μερέα τοῦ ποταμοῦ καὶ τὸ ἄλλο τὴν ἄλλην, ὁνό-
 80 ματι τοῦ ποταμοῦ τῆς λήμνας τοῦ Δοπάτικου, κοντὰ εἰς τὸν γιολό. Καὶ τὸ
 βραδὺ ἐφωανάσανε τὰ φουσσᾶτα τοῦ σουλτάν Μουράτη καὶ εἶπανε τοῦ φουσσά-
 του τοῦ Μουσταφᾶ : « τὸ ἐναντίο, ὅτι ἂν ἰδῇτε τὸ ταχύ τὸ τί θέλετε πάθει, ὅπου
 οἱ Ρωμαῖοι μᾶς στείλουνε ἐμᾶς βοήθεια καὶ ὄχι ἐσᾶς ». Καὶ ἐτοῦτα ἦτανε ἀντὶ
 ἄλλως. Καὶ ὡς τὸ ἤκουσε ὁ σουλτάν Μουσταφᾶς, ἔβαλε ᾗς τὸ νοῦ του καὶ τὸ
 85 ἐπίστεψε, ὅτι « οἱ Ρωμαῖοι ἐβγήκανε ἀπὸ τὸ λόγον τους καὶ βοηθοῦσι τὸν
 Μουράτη καὶ ὄχι ἐμενός ». Καὶ τῇ νύκτα ἐσηκώθη καὶ ἔφυγε καὶ ἄφησε τὶς
 τέντες του ἄδειες καὶ ἐφύγανε ὅλοι, μόνε ὀλίγοι ἀζάπηδες ἀνεμείνασι καὶ
 τὸ ταχύ, ὥσάν ἐξημέρωσε, θωρεῖ ὁ σουλτάν Μουράτης, πὼς ἔφυγε ὁ ἀνιμῖος
 του, ὁ σουλτάν Μουσταφᾶς, ἀπεράσανε πέρα καὶ ἐδιαγουμίσανε τὶς τέντες
 90 τους καὶ ἐπίασανε τοὺς ἀζάπηδες καὶ τοὺς ἐκόψανε ὅλους ¹. Τὸ λοιπόν,
 φεύγοντας ὁ Μουσταφᾶς κατὰ τὸ μέρος τοῦ γιολοῦ, ἐκεῖ ἐστεκόνησαν οἱ
 Ρωμαῖοι εἰς βοήθειαν τοῦ Μουσταφᾶ, ὅπου εἶχανε στερεωμένην τὴν ἀγάπην
 φ. 37^ν νὰ τὸν βοηθήσουνε εἰς τὰ μέρη τῆς Καλλίπολης καὶ δὲν εἶχανε ἡξέρει ἀκόμη
 τὸ κακὸ καὶ τὸν τζακισμό, ὅπου ἐσυνέβη τοῦ Μουσταφᾶ. Τότε ὁ Μουράτης
 95 εἶπε τῶν ἀνθρώπων του, ὅτι νὰ πᾶνε καταπόδι νὰ γυρέσουνε νὰ εὐρῶνε
 τὸν Μουσταφᾶ νὰ τόνε φέρονε καὶ νὰ τοῦ ποῦνε, ποῦ εὐρίσκειται. Ἀμμὴ
 αὐτὸς ἐδιάβη εἰς τὴν Καλλίπολι. Καί, ὡς τὸ ἔμαθε ὁ Μουράτης, ἀπέρρασε νὰ
 πάγῃ νὰ τόνε πιάσῃ. Ἀμμὴ αὐτὸς τὸ ἔμαθε καὶ ἔφυγε καὶ ἐδιάβη ἀπάνω
 εἰς τὸ ἓνα βουνό· καὶ ἐδιάβη ἀπὸ τόπον εἰς τόπον. Καὶ περάσοντις τρεῖς
 100 χρόνους, τὸν ἤρρανε οἱ ἀνθρώποι τοῦ σουλτάν Μουράτη καὶ τὸν ἐπνίξανε ².
 (7,14-7,22). Καὶ ἀπὸ κεῖ, ὥσάν ἐσυμμάζωξε καὶ ἐβεβαίωσε ὁ Μουράτης
 τὴν βασιλείαν του καὶ τὴν ἐστερέωσε, ἐμάζωξε τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἐτοι-
 μάστη νὰ πολεμήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολι, νὰ κάμῃ τὴν ἀντιμοιβή ³. Καὶ

83 - 84 ἀντὶ ἄλλως : ἀντηγλος cod. 89 ἀπεράσσαι-ε 94 μουράτη

1. Περὶ τῆς παραπλανητικῆς ταύτης ἐνεργείας τοῦ Μουράτ πβ. Χαλκοκον-
 δύλη ν, Β', σελ. 5 - 6.

2. Ὁ Μουσταφᾶς ἀπηγγονίσθη τῷ 1422. Ὁ χρονογράφος λέγει ἀπλῶς, ὅτι ἐφο-
 νεύθη μετὰ τὴν παρέλευσιν τριῶν ἐτῶν, ἄνευ ἄλλης τινὸς διευκρινήσεως, ἐπαναλαμ-
 βάνων προφανῶς τὴν φράσιν τοῦ Χαλκοκονδύλη, ἐνθ' ἄν., Β', σελ. 7, 11-12 :
 « Ἐτελεύτησε δὲ Μουσταφᾶς, βασιλεύσας ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἔτη τρία ».

3. Ἡ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἤρχισε τὴν 10ην Ἰουνίου 1422.
 Περὶ τῆς δυνάμεως τῶν Τούρκων, ὁ Χάμμερ, ἐνθ' ἄν., Β', σελ. 609, σημ. 5', γρά-
 φει τὰ ἑξῆς : « Ὁ Δούκας καί, κατ' αὐτόν, ὁ Γίββων, τόμ. Δ', σ. 371, ἀνάγουσι σφα-
 λερῶς εἰς εἴκοσι μυριάδας τὸν στρατὸν τοῦ Μουράτ· διότι ὁ Μωάμεθ εἶχε μόνον
 μεθ' ἑαυτοῦ τρεῖς ἢ τέσσαρας χιλιάδας ἀνδρῶν, ὅτε ἀπέβη πρὸ τῆς Καλλιπόλεως, ἡ
 δὲ πληθὺς τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν αὐτομολησάντων

ἔστειλε ὁμπρὸς τὸν Μιχάλογλῃ ἡ μετ' αὐτοῦ φρουρὰ τῆς Ρούμελης καὶ ἐδιάρη τὸ
 105 μέρος τῆς Πόλης καὶ ἐδιαγούμιζε καὶ σκλαβίαν πολλὴν ἔκαμνε ὡς τὰ χωρία
 τῆς Πόλης τῶν Ρωμαίων. Καὶ ἐδιάρη καὶ κοντὰ εἰς τὰ τείχη τῆς Πόλης
 καὶ ἐπολέμα. Ἀμὴν ἀκόμη λουμπάρδες τουφέκια δὲν ἦτανε πολὺ καὶ εἰσὲ
 ὀλίγες ἡμέρες ἦρθε καὶ ὁ σουλτάν Μουράτης μετὰ τὰ ἐπιλοιπα φρουρὰ καὶ
 μετὰ τοὺς γιαννιτζάρους καὶ εἶχε καὶ τὰ φρουρὰ τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ εἰ-
 110 μωσε καὶ αὐτὸς εἰς τὰ τείχη καὶ ἐτέντωσε.

(11,21-13,21). Καὶ ἐκρατοῦσαν οἱ τέντες τοῦ ἀπὸ τὴν μίαν μερῆν τῆς
 Πόλης ὥς εἰς τὴν ἄλλην καὶ ἐπολέμα τὰ τείχη μετὰ λουμπάρδες. Ἀμὴν τὰ
 τείχη ἦτανε δυνατὰ καὶ δὲν τὰ ἐβλάπτανε. Καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀπὸ μέσα ἐπολε-
 μούσαν καὶ ἀντιστέκανε τῶν γιαννιτζάρων ἀνδρειωμένα. Καὶ ἐπειδὴ ἐπολε-
 115 μούσαν πολλὰς ἡμέρας, καὶ εἶδε, πὺς δὲν ἤμπορεῖ νὰ τήνῃ πάρῃ, ἐστέκετο
 πικραμένος. Ἀμὴν πάλι δὲν ἔπανε μέρα - νύκτα νὰ τήνῃ πολεμῇ. Καὶ τότε
 φ. 38r ἔστειλε ὁ βασιλεὺς ὁ Παλαιολόγος ἀπὸ μέσα, οὗ νὰ κάμουν | ἀγάπῃ. Καί,
 ὡς τὸ ἤκουσε ὁ σουλτάν Μουράτης, ἐγέλασε καὶ τοὺς ἔδιωξε τοὺς μαντατοφό-
 ρους. Ἀμὴν, ὡς δὲν ἤμπορεῖ νὰ τήνῃ πάρῃ, ἐπῆρε τὰ φρουρὰ τοῦ καὶ
 120 ἐδιάρη. Καὶ πάλι ἐστείλανε μαντατοφόρους οἱ Ρωμαῖοι, οὗ νὰ θελήσῃ νὰ

πρὸς αὐτὸν ἐκ τοῦ Μουσταφᾶ, ἡδύνατο εἶναι εἰς εἴκοσι χιλιάδας. Ὁ Κανανός, ὁ περι-
 γράψας τὰ καθ' ἕκαστα τῆς πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀνάγει ρητῶς εἰς
 μνήμην μόνον τὸ πρῶτον σῶμα τοῦ πολιορκητικοῦ στρατοῦ, πᾶσα δὲ ἡ ἀπόλεια τῶν
 Τούρκων σημειοῦται εἰς χιλίους ἄνδρας.

1. Εἰς τὰ τείχη τῆς βυζαντινῆς πρωτεύουσας προέβη πρῶτος ὁ Μιχάλογλῃ
 — ἄλλως Μιχάλ βέγης — μετὰ μυρίων ἀκινεζίδων καὶ ἐκόρησε τὰ πέριξ, πυρπολῶν
 κόμας καὶ ἀγροὺς, φονεύων ζῶα, ἀπάγων εἰς δουλείαν τοὺς κατοίκους καὶ διαφθεί-
 ρων παρθένους καὶ παῖδας. Μετὰ δέκα ἡμέρας ἀφίκετο καὶ ὁ ἐπιλοιπος πολιορκητι-
 κὸς στρατός, ὅς, εὐρὼν κόμας τε καὶ ἀγροὺς πεπορθημένους, ἐκόρησε τὴν λύσαν
 αὐτοῦ, ἐκρίζων καὶ τέμνων τοὺς κήπους καὶ τὰς ἀμπέλους, τὰ ὀπωροφόρα δένδρα καὶ
 τὰ φυτὰ τέλος ἤλθεν αὐτὸς ὁ Μουράτ ἐπληρωμένος ὑπὸ τῆς προσφάτου νίκης καὶ ἐξωρ-
 γισμένος κατὰ τῶν χριστιανῶν, ἐπιποθὼν τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως καὶ κατακλύζων
 τὴν ἐρημωθείσαν χώραν διὰ πεζῶν καὶ ἵππεων, Χάμμερ, Β', σελ. 66 - 67.

2. Περί τῶν πρὸς τὸν Μουράτ ἀποστολῶν τῶν Βυζαντινῶν πρὸς ἐπιτυχίαν συμ-
 βίβασμῳ βλ. Χάμμερ, Β', σελ. 64 ἐπ. Πβ. καὶ Χαλκοκονδύλῃν, ἐνθ' ἂν.,
 σελ. 12,8 ἐπ. : «Οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες πρέσβεις τε ἔπεμπον παρὰ Ἀμουράτην καὶ
 ἐδέοντο· ὁ δὲ ἀπεπέμπετο καὶ οὐ προσέτεο τὴν ἀξίωσιν».

3. Ἡ γενικὴ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔφοδος ἐγένετο τὴν 24ην Αὐγούστου
 1422, οἱ δὲ Τούρκοι ἔρριψαν πᾶσας αὐτῶν τὰς δυνάμεις εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, ὥστε
 νὰ ὑπάρξῃ πραγματικὸς κίνδυνος διὰ τὴν πόλιν, ἣτις ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος. Γρά-
 φει ὁ Χάμμερ, ἐνθ' ἂν., Β', σελ. 70 - 71 : «Ἦδη ἔδυεν ὁ ἥλιος, καὶ ὅμως οἱ Ἕλλη-
 νες ἐμάχοντο ἐρρωμένως ἀπὸ τῶν προχωμάτων αὐτῶν, ὅτε ἐξαίφνης οἱ Τούρκοι, πυρ-
 πολήσαντες τὰς πολιορκητικὰς μηχανάς, ἐφυγον ὡς ὑπὸ θαύματος ἐκπλαγέντες. Οἱ
 Ἕλληνες ἀπέδωκαν τὸ θαῦμα τῇ Θεοτόκῳ, τῇ σωσάσῃ τὰς μοναχὰς ἀπὸ τῶν δερβι-
 σῶν, κατὰ δὲ Ἰωάννην τὸν Κανανόν, ὁ Ἐμίρ Σουλτάν ἐβεβαίον, ὅτι σεμνοπρεπὲς παρ-

κάμουνσι ἀγάπῃ· καὶ πάλι δὲν ἤθελε νὰ κάμῃ ἀγάπῃ. Τότε οἱ Ρωμαῖοι ἐστείλανε μαντατοφόρο εἰς τὸν ἀδελφόν του τὸν Μουσταφᾶ ¹, ὁποῦ εὗρίσκειτόν εἰς τὸν ἀφέντη τῆς Καραμανίας, ὁποῦ ἦτονε ὁ μικρότερος καὶ νέος δεκατριῶν χρονῶν. Καὶ ἐκάμανε καὶ ἤρθε κοντὰ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολι, καὶ 125 ἐμπῆκε καὶ μέσα εἰς τὴν χώρα καὶ ἐδέκτην τὸν ὁ βασιλέας καὶ πολλὴ τιμὴ τοῦ ἔκαμε. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἔβαλε διαλαλημὸν καὶ ἐμάζωξε φουσσάτο Τούρκους καὶ ἐπέρασε καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Ἀνατολήν, καὶ ἐπῆρε τὸ Ἱερὸν μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ρωμαίων. Ἀμμὴ δὲν ἀπέρασε ὀλίγος καιρὸς καὶ ὁ πασᾶς ² τοῦ Μουσταφᾶ, ὁποῦ τὸν εἶσε εἰς πᾶσα του βουλή, ἔκαμε κατασκευὴν καὶ τὸν 130 ἐπαράδωσε τοῦ ἀδελφοῦ του, τοῦ σουλτάν Μουράτ, καὶ τὸν ἔπνιξε μὲ κομμάτι σκοινί ³, ὡς ἔχουνε συνήθειαν ⁴.

(13,22-14,25). Καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἀνεμείνανε ἀπὸ ἐκεῖνα, ὁποῦ ὀλίπιζανε, ὁποῦ ἡ τύχης τοὺς ἐπῆγαινε ἀπὸ κακὸ εἰς χειρότερον. Καὶ ἐπώλησε ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τὴν Σαλονίκη τῶν Βενετζάνω διὰ πενήντα χιλιάδες φλωρία, 135 διατὶ δὲν ἠμπόρειε νὰ τήνῃ κρατῇ. Καὶ περάσσοντας ὀλίγος καιρὸς, ἐδιάβη ὁ σουλτάν Μουράτ καὶ τὴν ἐπῆρε μὲ πόλεμον ⁵. Τὴν ὁποίαν τὴν ἐπῆρε μὲ δημηγεροσία ⁶, καὶ ἔκοψε ἐκείνους, ὁποῦ ἀντιστέκανε εἰς τὸν πόλεμον ⁷. Καὶ οἱ γιαννιτζάροι τὴν ἐδιαγονμίσανε καὶ πολλὴ σκλαβίαν ἔκαμε, καὶ τοὺς ἔπου-

121 ἤθελε : εἶθε cod. ἀγάπη ex corr. 129 κατεσκευή 135 κερῶ

θένος, φέρουσα ἰοειδῇ ἐσθῆτα, περιεπάτει ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐπιτευχίσματος κατὰ τὴν μεγίστην ὁρμὴν τῆς ἐφόδου, καὶ ὅτι ἡ ἐμφάνισις αὐτὴ κατεφόβησε τοὺς πολιορκητάς, τραπέντας εἰς φυγὴν, οὕτω δὲ κατήσχυνε πᾶσαν τὴν δύναμιν τῶν ἀστέρων, δι' ἧς ἡ ἡμέρα καὶ ἡ ὥρα αὐτὴ ἦσαν ὀρισμέναι πρὸς ἄλλωσιν τῆς πόλεως, καὶ πάσας τὰς τῶν δερβισῶν ἐλπίδας*.

1. Περὶ τῶν κατὰ τὸν Μουσταφᾶ βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 71 ἐπ.

2. Τὸν Μουσταφᾶ ἐπρόδωσεν ὁ παιδαγωγὸς καὶ μυστικοσύμβουλος αὐτοῦ, οἰνοχόος Ἑλίας (βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 72 ἐπ.).

3. Ὁ νεαρὸς ἀδελφὸς τοῦ σουλτάνου ἐφονεύθη δι' ἀπαγχονισμοῦ ἐκ συκῆς, τῇ προσταγῇ τοῦ Μουράτ.

4. Βλ. σχετικῶς Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 610, σημ. IB' : «Ὁ Ἰδρις ἀναφέρει ὡς κύρωσιν τῆς εἰς θάνατον καταδίκης τὴν παράδοσιν τοῦ Προφήτου : "Ὅταν ὦσι δύο καλῖπαι, οἷς προσκυνούσιν, φονεύσατε τὸν ἕτερον αὐτῶν».

5. Κατὰ τοὺς Τούρκους ἱστοριογράφους ἡ ἄλωσις τῆς Θεσσαλονίκης ἐγένετο τῷ 1429, ἐνῶ κατὰ τὸν Σφραντζῆν καὶ τὸν Κανανὸν τῷ 1430. Ἡ δευτέρα αὕτη χρονολογία εἶναι καὶ ἡ μᾶλλον ἀξιόπιστος (Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 612, σημ. ΚΓ').

6. Λεπτομερὴ περιγραφὴν περὶ τῶν δυνάμεων τῶν ἀντιπάλων, ὡς καὶ περὶ τῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἃς κατελήφθη ἡ Θεσσαλονίκη βλ. εἰς Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 91 ἐπ.

7. Βλ. σχετικὴν περιγραφὴν εἰς Χαλχοκονδυλίην, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 14, στίχ. 4 ἐπ.

λούσανε εἰς τίς χῶρες ¹. Καὶ οἱ Βενετζάνοι, ὁποῦ τὴν ὠρίζανε καὶ τὴν ἐφυ-
 140 λάγανε, εἶχανε καράβια καὶ ἄλλα πλεούμενα εἰς τὸν λιμῶνα. Καὶ ἐμπήκανε
 καὶ ἐφύγανε. Καὶ ὁ σουλτάν Μουράτης ἤφερε Τούρκους καὶ ξένους Χριστια-
 νούς καὶ ἐγέμισε τὴν χώρα, ὁποῦ ἔκοψε πολλοὺς καὶ ἐσκλάβωσε.
 φ. 38ν (15,1-16,14). Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐσηκώθη καὶ ἐδιάβη καὶ ἐπῆρε τὸ Ἀναιτω-
 λικὸ καὶ ἔστειλε τὸν Καραγγιά πασᾶ ² εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ τὰ ἐπῆρε. Καὶ
 145 ἐχάλασε τὸ κάστρο, καὶ τοῦτο, διατὶ ἀπόθανε ὁ ἀφέντης, ὁποῦ τὸ ὠρίζε,
 ὀνόματι Κάρλος ³, πρίντιζιπες, ὁποῦ εἶχε τὴν θυγατέρα τοῦ Ἀτζιάβολου,
 ἀφεντὸς τῆς Ἀθήνας ⁴. Ἀμμὴ πάλι τὸ ὅωσε τὸ κάστρο καὶ τὴν ἀφεντία
 τοῦ υἱοῦ του, ποὺ εἶχε ἀφήσει ὀρφανός. Καὶ ἐδιάβη εἰς τὸν σουλτάν Μπα-
 ριαζῖτ ⁵ καὶ ἐπροσκύνησε, διατὶ ὠρίζε καὶ ἄλλες χῶρες, λέγω τὴν Ἀρτα
 150 καὶ ἄλλους τόπους τῆς Ἀκαρνανίας. Καὶ ἔταξε νὰ τοῦ δίδῃ τόσο χαράτζι
 κάθε χρόνον καὶ νὰ τὸν ἀκολουθῇ εἰσὲ ὅποιον πόλεμον πάγῃ μὲ τοὺς ἀνθρώ-
 πους του εἰς βοήθειαν. Καὶ οὕτως ἔστερξαν. Καὶ ἐδιάβη καὶ ὠρίζε τοὺς
 τόπους τοῦ πατρὸς του, τὰ Ἰωάννινα καὶ τὰ ἄλλα.

145 ὠρίζε : ὠριτε cod. 148 τον iteratum in cod. delevi 151 πελεμον

1. Ἀμυδρὸν εἰκόνα τῆς θηριωδίας τῶν Τούρκων κατακτητῶν παρέχει ὁ Χάμ-
 μερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 94-95 : «Ἡρξάτο ἡ φρίκη τῆς καθολικῆς λαφυραγωγίας
 καὶ τῆς θήρας τῶν συνελαυνομένων αἰχμαλώτων. Ἐκαστος Τούρκος ἤλαυνε τοὺς ἑαυ-
 τοῦ εἰς τὸ ἔξω τῆς πόλεως στρατόπεδον ἐν μέσῳ τοῦ ὁδυμοῦ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν
 παιδίων καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν θνησκόντων γερόντων καὶ ἀδυνάτων. Γυναῖκες ἀπε-
 σπῶντο τῶν ἰδίων ἀνδρῶν, θηλάζοντα τέκνα ἀπὸ τῶν μητέρων· οἱ οὕτω δὲ ἀποχωρι-
 σθέντες ἀπ' ἀλλήλων, ἑπτακιχίλιοι τὸν ἀριθμὸν, συνδιήγον μετὰ ξένων. Πολλὴν τέρ-
 ψιν ἐνεποιοῦν τοῖς βαρβάροις οἱ μοναχοί, συνδεόμενοι μετὰ γυναικῶν καὶ νεανίδων.
 Ἐν αὐτῇ τῇ πόλει οὐδεμία ἐκκλησία, οὐδὲν ἀνάκτορον, οὐδεὶς οἶκος ἔμεινεν ἀβεβή-
 λωτος καὶ ἀλαφυραγωγῆτος».

2. Καραγγιάς ἢ Καρατζᾶς πασᾶς. Ὁ Χαλκοκονδύλης καλεῖ τοῦτον Καρατζιάν·
 κατὰ τὸν Σφραντζῆν πρόκειται περὶ τοῦ βεγλέρβεγη Σινάν, υἱοῦ τοῦ Τιμουρτάς (βλ.
 Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 102, σημ. 3 καὶ σελ. 614, σημ. ΔΒ').

3. βλ. Χάμμερ, Β', σελ. 103 ἐπ.

4. Ὁ Ρενιέρης, ἐκ τοῦ Φλωρεντινοῦ οἴκου τῶν Acciaiuoli, δοῦς τῆς Ἀχαΐας
 καὶ Βοιωτίας, τῶν Ἀθηνῶν, Θηβῶν καὶ τῆς Φωκίδος μέχρι τῆς Θεσσαλίας, ἐνύμ-
 φευσε τὰς δύο θυγατέρας του μετὰ τοῦ Θεοδώρου, υἱοῦ τοῦ Ἀνδρονίκου (βλ. Γ. Θ.
 Ζώρα, Ἡ βασιλεία τῶν σουλτάνων Μουράτ Α', Βαγιαζήτ Α', Μουσουλμάνου, Μουσᾶ
 καὶ Μεχμέτ, ἔνθ' ἀν., σελ. 253-254) καὶ μετὰ τοῦ Καρόλου τοῦ ἐκ τοῦ οἴκου Τόκκων,
 ἀρχοντος τῆς Ἡπείρου, τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τῆς Αἰτωλίας. Καὶ εἰς μὲν τὴν πρώ-
 την θυγατέρα του ἔδωκεν εἰς προῖκα τὰς Θήβας, εἰς δὲ τὴν δευτέραν τὰς Ἀθήνας.
 (Διὰ πλείονας πληροφορίας βλ. Χαλκοκονδύλην, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 15-16
 καὶ Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 103 ἐπ.).

5. Ὁ χρονογράφος προφανῶς ἔξ ἀβλεψίας ἔγραψεν ἐδῶ Βαγιαζήτ ἀντὶ Μουράτ.

(16,15-17,12). Καὶ περάσσοντας ὀλίγο, ἔστειλε μαντατοφόρο ὁ βασιλεὺς
 155 Παλαιολόγος ἀπὸ τὴν Πόλιν εἰς τὸν σουλτὰν Μουράτη, ὅτι νὰ κάμουνε ἀγάπη
 καὶ ἔστειλε τὴν ἀγάπην μὲ τοιοῦτο, ὅτι νὰ χαλάσουνε τὸν τοῖχο τοῦ 'Εξαμι-
 λίου, ὅπου τὸν ἐκτίσανε εἰς τὸν καιρὸ τοῦ σουλτὰν Μεχμετή¹ καὶ ποτὲ τῷ
 καιρῷ νὰ μὴν εἶναι ἐχθροὶ τοῦ Μουράτη. Καὶ ἀπέρασε καμπόσος καιρὸς
 καὶ ἔστειλε ὁ Μουράτης τὸν Τουραχὰν πασᾶ μὲ φουσσάτο καὶ ἐδιάβη εἰς τὸν
 160 Μορέα, καὶ ἐχάλασε τὸν τοῖχο τοῦ 'Εξαμιλίου², κατὰ τὴν σύβασιν, ὅπου
 περάσθη. Καὶ ἐτζάκισε τοὺς 'Αλβανίτες καὶ ἐμπήκε μέσα ᾗς τὸν Μορέα. Καὶ
 ἐπολέμα τοὺς τόπους τῶν Βενετζάνω, ὅπου εἶχανε εἰς τὸν Μορέα. Τότε ἐγύ-
 ρισε ὁ Τουραχὰν πασᾶς καὶ ἐδιάβη ὅσω εἰς τὴν 'Ηπειρο, ὅπου οἱ 'Αλβανί-
 165 τες τῆς 'Ηπειρος ἐστεικόντησαν εἰς πόλεμον, ὅτι δὲν ἠθέλανε νὰ εἶναι εἰς
 τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως τῆς Πόλης. Καί, ὡς τὸ ἐμάθαν οἱ 'Αλβανίτες,
 πὼς ἔρχεται ὁ Τουραχὰνης ἀπάνω τοὺς μὲ φουσσάτο, ἐμαζώκησάνε καὶ
 ἀρματώθησαν καὶ ἐβγήκανε εἰς τὸν κάμπο καὶ ἀκαρτεροῦσαν τὸν Τουρα-
 χάνη. Καὶ ἐσμίξανε καί, πολέμου γενομένου, ἐτζακίστησαν οἱ 'Αλβανίτες
 170 καὶ ἐκόψανε πολλοὺς, τόσους ὅτι ἐμαζώξανε τὰ κόκκαλά τους καὶ τὰ ἐκά-
 φ. 39^γ μανε ὅσο ἦσαν πύργο. | Καὶ ἐπιάσανε καὶ ζωντανοὺς ἕως ὀκτακόσους καὶ
 τοὺς ἠφένεαν ὁμπροστάς καὶ τοὺς ἔκοψε καὶ αὐτοὺς³. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐπῆρε
 τὰ φουσσάτια καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Βλαχία καὶ τοὺς ἐπολέμησε τόσο, ὅτι
 ἐστέρξανε νὰ δίδουνε χαράτζι πᾶσα χρόνον. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐγύρισε εἰς τὸν
 175 σουλτὰν Μουράτη νικητῆς.

Καὶ οἱ 'Αλβανίτες τοῦ Μορέως εἶδανε, πὼς ἀδυναμίζε τὸ βασίλειον τῶν
 Ρωμαίων, ἐμαζώκησάνε οἱ καὶ ἐκάμασι ἕναν πρῶτον καπετάνιο, καὶ τοῦτο,
 διατὶ ἐδιάβη ὁ Τουραχὰνης ὅσω ἀπὸ τὸν Μορέα, ὡς εἶπαμε. Καὶ ἀπιστή-
 σανε ἀπὸ τὴν βασιλείαν τῶν Ρωμαίων καὶ ἠθελήσανε νὰ πᾶνε καταπόδι νὰ

154 μαντοφόρο 155 σουλτὰν : σουλ cod. 159 τουραχὰν πασᾶ 164 τουραχὰν

1. 'Επὶ τοῦ θέματος βλ. ὅσα ὁ αὐτὸς χρονογράφος γράφει ἀνωτέρω : «Καὶ ἀπὸ
 ἐκεῖ ἐδιάβη ὁ κύρ Μανουὴλ ὁ βασιλεὺς Παλαιολόγος εἰς τὸν Μορέα καὶ ἔκραξε ὅλους
 τοὺς ἄρχοντας τοῦ Μορέως καὶ ἐματακτίσανε τὸν τοῖχο τοῦ 'Εξαμιλίου, ὅπου ἔναι ἑξι-
 μίλια, καὶ ἐκάμανε τὸν Μορέα καὶ ἔγινε ὡς ἂν νησί» (βλ. Γ. Θ. Ζώρ, 'Η βασι-
 λεία τῶν σουλτάνων Μουράτ Α', Βαγιαζήτ Α', Μουσουλμάνου, Μουσᾶ καὶ Μεχμέτ,
 ἔνθ' ἀν., σελ. 250, στίχ. 785 ἐπ.).

2. 'Η κατάληψις τοῦ 'Εξαμιλίου ἐγένετο τῇ 1ῃ Μαΐου 1423. βλ. Χάμμερ,
 ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 74 καὶ σημ. 2.

3. βλ. Χαλκοκονδύλην, ἔνθ' ἀν., σελ. 17,3 ἐπ. : «'Ενταῦθα ἐπεξεβλῶν ὁ
 Τουραχὰνης ἐπιδιώκων πολλοὺς τε ἀνέειλεν ἐν τῇ διώξει, καὶ οὓς ἐξώγησεν ἀμφὶ τοὺς
 ὀκτακοσίους, αὐτοῦ ἅπαντας διεχρήσατο, καὶ ταῖς κεφαλαῖς αὐτῶν πυργία ἐποικοδο-
 μησάμενος ἀπῆει ἐξελεύων». βλ. καὶ Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 74.

180 σώσουνε τὸν Τουραχάνη νὰ τόνε πολεμήσουνε. Ἀμμὴ αὐτοὺς ἤτονε διαβα-
σμένος. Καὶ τότε ἐγυρίσανε καὶ ἐδιαγουμίζανε τὰ χωρία τοῦ Μορέως ὡς
ἄγνωστοι. Καὶ δὲν ἐβάλανε εἰς τὸ νοῦ τους διὰ τὴ φωτιά θέλει ἐρθεῖ ὀπίσω
νὰ κάψῃ καὶ αὐτούς, δ καὶ γέγονε ἐν ὁστέροις ¹.

(20,5-23,16). Καὶ περάσσοντας ὀλίγο, ἐσηκώθη ὁ σουλτὰν Μουράτης καὶ
185 ἐπῆρε τὰ φουσοῦτα του καὶ ἐδιάβη καταπάνω τῶν Βουλγάρων. Καί, ὡς ἔμαθε
ὁ ἀφέντης τῆς Βουλγαρίας αὐτά, ἔστειλε μαντατοφόρον εἰς τὸν σουλτὰν Μου-
ράτη, ὅτι νὰ τοῦ δίδῃ χαράτζι κάθε χρόνο καὶ νὰ τοῦ δώσῃ καὶ τὴν θυγα-
τέρα του διὰ γυναικα ². Καὶ οὕτως ἔστερξε. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἔστειλε τὸν γιαν-
νιτζάραγα καὶ ἐδιάβη καὶ ἤφερε τὴ νύφη εἰς τὴν Ἀνδριανούπολι. Καὶ ἐκά-
190 μανε τοὺς γάμους. Καί, ἀπεράσσοντας ὀλίγος καιρὸς, ἐσήκωσε τὰ φουσοῦτα

τον ὁ σουλτὰν Μουράτης καὶ ἐδιάβη καταπάνω τοῦ ἀφεντὸς τῆς Καραμανίας,
ὀνόματι Ἀλιδέρης, διὰτὶ εἶχε τὸν ἀδελφὸ του τὸν Μουσταφὰ τὸν μικρότερον
καὶ τὸν ἀνάθρεφε, ὡς εἶπαμε. Καὶ ἐδιάβη καταπάνω του. Λοιπὸν ἐμπῆκε

φ. 39^v εἰς τὴν Καραμανία καὶ ἐδιαγουμίζε τοὺς τόπους του, διὰτὶ ὁ ἀφέντης | τῆς

195 Καραμανίας ἔφυγε καὶ ἐδιάβη εἰς τὰ ψηλὰ βουνά. Εἰς τὴν Καραμανία
εἶναι δύο χώρες μεγάλες· τὴν μίαν τὴν λέγουσι Ἰκόνιο καὶ τὴν ἄλλην
Λαράντα, οἱ ὁποῖες στέκουνε εἰς τὴν ρίζα τοῦ βουνοῦ. Τὸ Ἰκόνιο ἔναι
μεγάλον κάστρο καὶ χώρα πλούσια κατὰ πολλὰ. Ὅμοίως ἔχει καὶ πολὺ λαὸν
ἀνθρώπων ³. Καί, ὡς ἔμάθανε οἱ Καραμανῖτες τὸ πὼς ἤρθε ὁ σουλτὰν

200 Μουράτης, ὅπου τὸν ἀκαρτεροῦσανε τὸ περισσότερο οἱ Τοῦρκοι τοῦ τόπου,
ἐστήσανε, ὅτι νὰ μὴν πολεμήσουνε, μόνε νὰ παραδοθοῦν με τοιοῦτο, ὅτι νὰ
μὴν τοῦσε κάμῃ καμμίαν λογῆς ζημίαν. Καὶ τότε ἐπαραδώσανε τὸ Τζερμιάνο
νὰ τὸ δρίζῃ· ὁμοίως ἐπαραδώσανέ του καὶ τὸ Ἰκόνιο ⁴. Καὶ οἱ αὐτοὶ ἀφεν-
τάδες οἱ Τοῦρκοι, ὅπου ὠρίζανε τοὺς αὐτοὺς τόπους, ἐφύγανε καὶ ἐδιάβησαν

183 καὶ αὐτοὺς iteratum in cod. delevi 185 καταπάνω ex corr. 189 εἰς
τὴν ex corr. 204 ὅπου ex corr.

1. Τὸ τμήμα τοῦτο τῆς ἀφηγήσεως (στίχ. 176-183) δὲν ὑπάρχει ἐν τῇ Ἱστο-
ρίᾳ τοῦ Χαλκοκονδύλη.

2. Προφανῶς πρόκειται περὶ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σερβίας Γεωργίου Βράγκοβιτς,
ὅστις, ἐκτὸς τῆς ἀναληφθείσης ὑποχρεώσεως πρὸς καταβολὴν βαρυντάτης φορολογίας,
προσέφερε τῷ σουλτάνῳ τὴν κόρην του.

3. Βλ. Χαλκοκονδύλην, ἔνθ' ἄν., σελ. 20,20-21,6: «Ἐπὶ δὲ σὺν στρα-
τεύματι πολλῷ τὴν χώραν ἐδήου, ἐκλειποτός αὐτὴν τοῦ Καραμάνου καὶ τὰ ἄκρα
κατέχοντος τῶν ὁρέων. ἔστιν δὲ αὐτῇ δύο πόλεις, ἡ μὲν Λάρανδα λεγομένη, ἡ δὲ τὸ
Ἰκόνιον, πόλις μεγάλη τε οὖσα τὸ παλαιὸν καὶ εὐδαίμων, ἐν ᾗ καὶ βασιλεῖς ἦν τῶν
πρόσθεν βασιλέων τοῦ γένους τούτου· ἅτε γὰρ τῶν ὁρέων τῆς χώρας ἰσχυρῶν ὄντων
καὶ οὐκ εὐπετῶν ἐπιβῆναι, ὁρμώμενοι τὴν ταύτην χώραν περίοικον ἦγον καὶ ἔφερον
καὶ κατὰ βραχὺ προϊόντες κατεστρέφοντο».

4. Βλ. Ἀμμερ, ἔνθ' ἄν., Β', σελ. 109.

205 εἰς τὴν Πόδο. Καί, ὡς τὸ ἔμαθε ὁ σουλτάν Μουράτης, ἔστειλε καὶ τοὺς
 ἔκραξε καὶ νὰ μὴν τοὺς βλάβῃ. Καὶ οὕτως ἤρθαν καὶ τὸν ἐπροσκύνησαν,
 καὶ ἐδικούς του ἀνθρώπους τοὺς ἔγραψε καὶ τιμὴ τοὺς ἔδωσε. Καὶ ὁ Καρα-
 μάνος, ὥσάν ἔχασε τὴν ἀφεντιά του καὶ τὸ Ἰκόνιο μὲ τίς ἐπίλοιπες χῶρες,
 δὲν εἶχε τί κάμῃ, καὶ ἔστειλε μαντατοφόρο εἰς τὸν σουλτάν Μουράτη, δι-
 210 νὰ τοῦ δώσῃ τὴν θυγατέρα του γυναικα καὶ τὸν ἕνα υἱὸν νὰ τοῦ δουλεύῃ
 εἰς τὸ σαράγι του. Καὶ οὕτως ἔστειρε ὁ Μουράτης¹. Καὶ ἐλυπήθη καὶ τοῦ
 ἔδωσε τὸ Ἰκόνιο νὰ τὸ δρίζῃ, διατὶ τὸν ἔκαμε πεθερό. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐση-
 κωσε πόλεμον καταπάνω τοῦ Ἰσμαήλ, τοῦ πρίντιζιπου τοῦ Σινωπίου, ὃς τὴν
 Μαύρην θάλασσαν, καὶ εἰς τὴν Κασταμωνία. Καὶ ὁ Ἰσμαήλ ἔστειρε νὰ δίδῃ
 215 χαράτζι καὶ νὰ στείλῃ καὶ ἕναν τὸν υἱὸν νὰ στέκῃ εἰς τὴν Πόρτα τοῦ σουλτάν
 Μουράτη. Καὶ ἔστειραν καὶ ἐγίνῃ ἡ ἀγάπη².

(23,17-26,9). Τὸ ὅμοιο ἔστειλανε καὶ οἱ Βουλγάροι καὶ ἐκάμασι ἀγάπην
 μὲ τὸν σουλτάν Μουράτη, διατὶ δὲν ἐδυνόντησαν νὰ κρατοῦν ἀμάχῃ μέτ' αὐ-
 φ. 40r τον, καὶ νὰ τοῦ δίδουσι ὀλίγο χαράτζι, καὶ ἔστειραν καὶ τοῦτο, διατὶ εἴχε
 220 βουλὴ νὰ πάγῃ καταπάνω εἰς ἄλλες ἀφεντίες, διὰ νὰ πάρῃ καὶ νὰ μεγαλώσῃ
 τὴν βασιλεία του. Εἰς αὐτὸν τὸν καιρὸ ἐβγήκε λόγος, πὼς ἀπόθανε ὁ βασι-
 λέας τῆς Ἀλαμανίας, ὁ Σιγισμόντος, καὶ ἔβαλε ὁ Μουράτης, διὰ νὰ πάγῃ
 νὰ πάρῃ τοὺς τόπους του καὶ τὴν βασιλεία του. Καὶ τότε ἐμάζωσε τὰ φουσο-
 σὰτα του καὶ ἔκαμε μεγάλῃν δύναμι, εἰς τοὺς 1446, καὶ ἐδιάβῃ καταπάνω
 225 τοῦ δεσποτοῦ Γεωργίου τῆς Ράσιας³, ὁ ὁποῖος ἦτονε καὶ γενεὰ τοῦ Μου-
 ράτη⁴. Τότε ἐδιάβῃ καὶ ἀπέρασε τὸν ποταμὸν Σάβα καὶ τὸν Ντούναβι. Τότε
 ἐβγήκε καὶ ὁ δεσπότης καὶ ἐπῆρε τοὺς ἄρχοντάς του καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ
 ἐδιάβῃ εἰς τὴν Οὐγγαρία. Καὶ ἄφησε ἕνα τὸν υἱὸν εἰς τὴν Σιδεροβία⁵,

212 ἔδοσαι 214 ante Ἰσμαήλ add. ὁ 216 ἔστειραν

1. Βλ. Χαλκοκονδυλίην, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 23,3 ἐπ., ὁ Καραμάνος «ἐπεμπε πρέσβεις παρ' Ἀμουράτην, ὑπισχνούμενος τὴν τε θυγατέρα δοῦναι αὐτῷ εἰς γυναῖκα καὶ τὸν παῖδα αὐτοῦ ἐπιτέμνειν συστρατευόμενον ἐπὶ τὰς Ἀμουράτεω θύρας». Βλ. καὶ Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 109-110.

2. Πβ. Χαλκοκονδυλίην, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 23,9 ἐπ. : «Οὗτος μὲν οὖν, ὡς ἐπύθeto ἐπ' αὐτὸν ἐπίεναι Ἀμουράτην, πρέσβεις ἐπεμψε, καὶ τὴν μὲν τοῦ χαλκοῦ πρὸς οὐδὸν ὑπέσχετο ἀποφέρειν τοῦ ἐνιαυτοῦ, ὅση ἂν αὐτῷ τυχάνοι οὔσα, καὶ τὸν γε παῖδα ὑπισχνεῖτο ἐπιτέμνειν καὶ οὗτος εἰς τὰς βασιλέως θύρας».

3. Γεώργιος, δεσπότης τῆς Ράσιας, εἶναι ὁ Γεώργιος Βράγκοβιτς, δεσπότης τῆς Σερβίας.

4. Ὁ Γεώργιος Βράγκοβιτς εἶχε προσφέρει εἰς τὸν σουλτάν Μουράτ τὸν Β' τὰς δύο πριγκιπίσας θυγατέρας του.

5. Ὁ δεσπότης Γεώργιος Βράγκοβιτς εἶχε τρεῖς υἱούς, πρεσβύτερον μὲν τὸν Γούργουρον (Γρηγόριον), εἰς τὸν ὅποιον ἀνέθεσε τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως, τὸν Στέφανον καὶ τὸν Λάξαρν, ὅστις καὶ ἐκυβέρνησε βραδύτερον ἐπὶ δύο ἔτη.

δοῦν στέκει εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ντιούναβι, διὰ τὰ τήνη φυλάγῃ καὶ
 230 τὰ ἀντισταθῇ τῶν Τούρκων, διατὶ ἦτονε δυνατὸ κάστρο, ὅπου ἔμελλε τὰ ῥθῇ
 ὁ Τούρκος τὰ πολεμῆσθαι¹. Τότε ἐδιάβη ὁ σουλτὰν Μουράτης καὶ ἀπόκλεισε
 τὴν αὐτὴν χώρα καὶ ἐπολέμα. Τότε, ὥσάν ἀπόθανε ὁ Σιγισμόντος, ἐκάθησε
 εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ ὁ Ἀλμπέρτος εἰς τὴν Οὐγγαρίαν². Τότε ἐμάζωξε καὶ
 235 ἐδιάβη καταπάνω τοῦ Μουράτη καὶ ἐτέντωσε εἰς ἓναν τόπον, τὸν λέγουσι
 Τιμπίσκο, κοντὰ εἰς τὸν Ντιούναβι ποταμό, καὶ ἀκατέριε τὰ τοῦ ἐλθῇ καὶ
 ἄλλην βοήθειαν. Καὶ ὁ Μουράτη(ς) δὲν ἔσπεκε, μόνον ἐπολέμα τὴν Σιδηροβία,
 ἡμέρα καὶ νύκτα³. Καί, πρὶν τὰ ἔλθῃ βοήθειαν τοῦ Ἀλμπέρτου ἀπὸ τὴν
 Οὐγγαρία, ἐπῆρε ὁ σουλτὰν Μουράτης τὴν Σιδηροβία, καὶ ἔκοψε τις περισι-
 240 σότερον καὶ πολλὴν σκλαβίαν ἔκαμε. Καὶ ἔπιασε καὶ τὸν υἱὸν τοῦ δεσπότη, ὁ
 δνόματι Στέφανο, καὶ ἔβγαλε τὰ ὀμμάτιά του. Ἐτύφλωσε καὶ ἓνα του ἀδελ-
 φὸν ὅπου τὸν εἶχε πιάσει καὶ αὐτόν⁴. Καὶ λέγουσι οἱ ἡ Σιδηροβία ἐπάρθη
 γληγορότερα ἀπὸ τὴν Σαλονίκη. Τότε, ὥσάν ἐπῆρε ὁ σουλτὰν Μουράτης τὴν
 40ν Σιδηροβία, ἄπλωσε καὶ ἐμεγάλωνε τὴν βασιλείαν του εἰς τὴν Οὐγγαρία.
 245 Καὶ τοῦτο, διατὶ ἀπόθανε ὁ Ἀλμπέρτος, ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας, καὶ ἦτονε
 πολλὴ σύχνη εἰς τὴν Οὐγγαρία. Καὶ ἄλλοι λέγουσι, οἱ οἱ δύο ἀδελφοί, ὅπου
 ἦταν υἱοὶ τοῦ Λαζάρου δεσπότη, ὁ Στέφανος καὶ ὁ Γρηγόριος⁵, ἐπαρ-
 δώσανε τὴν Σιδηροβίαν τοῦ σουλτάν Μουράτη μὲ τὸ θέλημά τους⁶. Ἀμμή,
 ἃ δὲν τὴν ἠθέλανε δώσει, δὲν τὴν ἔπαιρνε, διατὶ ἦτονε δυνατὸ κάστρο. Καὶ
 250 ὁ τρίτος ἀδελφὸς ἐδιάβη μὲ τὸν πατέρα του εἰς τὴν Οὐγγαρία, διὰ τὰ τοὺς

230 ὅπου iteratum in cod. deleui 238 in margine Ἀλμπέρτος add. cod.
 239 σουτὰν 241 ἀδελὸν

1. Βλ. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 111 ἐπ.

2. Τὸν Σιγισμόντον διεδέχθη (1437) ὁ σύζυγος τῆς μόνης θυγατρὸς τοῦ Ἐλισά-
 βετ, Ἀλβέρτος ὁ Ε', δούξ τῆς Αὐστρίας, ἐκλεγείς τὸ αὐτὸ ἔτος βασιλεὺς τῆς Βοημίας
 καὶ τοῦ Ἁγίου Ρωμαϊκοῦ κράτους. Τὸν δὲ Ἀλβέρτον, ἀποθανόντα τῷ 1439, διεδέχθη
 ὁ Λαδίσλαος ὁ Γ' (Wladislaw), βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, εἰς τὸν ὅποιον οἱ Οὐγγροὶ
 προσέφερον τὸ στέμμα. Ὁ Λαδίσλαος ἐστέφθη βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας τὸν Ἰούλιον
 τοῦ 1440 ὑπὸ τὸ ὄνομα Λαδίσλαος ὁ Α'. Πβ. καὶ Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ.
 111 - 112.

3. Βλ. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 112.

4. Βλ. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 112.

5. Ὁ χρονογράφος γράφει, ὅτι ὁ Στέφανος καὶ ὁ Γρηγόριος ἦσαν υἱοὶ τοῦ Λα-
 ζάρου δεσπότη· ἐν τῇ πραγματικότητι οὗτοι ἦσαν υἱοὶ τοῦ Γεωργίου Βράγκοβιτς.
 Ἡ σύγχυσις ὀφείλεται ἴσως εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ τελευταῖος διεδέχθη τὸν θεῖόν του
 Στέφανον Λαζάροβιτς.

6. Τοῦτο ὑποστηρίζει καὶ ὁ Χαλκοκονδύλης, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 24,15 ἐπ.
 Κατὰ τὸν Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 112, ἡ πόλις ἔπεσε μετὰ κρατερὰν ὑπερά-
 σπισιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Βράγκοβιτς καὶ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ Καντακουζηνού.

δώσουνε βοήθειαν. Καί, ὡς ἔμαθε αὐτὰ ὁ Μουράτης, ἐμάζωξε τὰ φουσσᾶτα του νὰ πάγῃ καταπάνω τῆς Οὐγγαρίας, ἡξέροντας, πὼς ἔχουνε μεγάλα σκάνταλα ἀνάμεσόν τους οἱ Οὐγγaroι διὰ τὴν βασιλεία. Τότε ὁ σουλτάν Μουράτης ἤρε καιρὸ καὶ ἐπῆρε τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἐδιάρη εἰς τὸ Μπελιγράδι ¹, 255 ὁποῦ στέκει εἰς τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ντούναβι καὶ τοῦ ποταμοῦ Σάβα ἀνάμεσα. Καὶ ἦτονε φυλάκτορες ἀπάνω εἰς τὸ Μπελιγράδι ὁ καπετάνιος ὁ Ἰωάννης ὁ Βρανᾶς, πολλὰ ἀνδρειωμένος· ὁμοίως καὶ οἱ ἐπίλοιποι ². Καί, ἐπειδὴ τὸ ἐπολεμούσανε οἱ Τοῦρκοι μέρα καὶ νύκτα, καὶ οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ μέσα των ἀντιστέκαν καὶ ἐπολεμούσανε, καὶ οἱ Τοῦρκοι ἀπόξω ἐρρίχνασι 260 δυνατὲς λουμπαρδιὲς καὶ ἐχαλούσανε τὰ τεῖχη ὅλη μέρα καὶ οἱ χριστιανοὶ τὰ ἐκτίζανε ὅλη νύκτα. Τότε ἔστειλε ὁ Μουράτης τοῦ Βρανᾶ, διὰ νὰ παραδώσῃ τὸ κάστρο καὶ νὰ τόνε τιμῇ καὶ νὰ τοῦ δώσῃ πολλὴ τιμὴ. Ἀμμὴ αὐτὸς δὲν ἤθελε. Καί, ὥσάν εἶδε διὰ οὐ στέργει, ἔκραξε ὁ Μουράτης μαστόρους, διὰ νὰ κάμῃ ἀπόξω μίνες, νὰ σκάψουνε κάτω τὴ γῆ, νὰ τρυπήσουνε, νὰ 265 ἐμποῦνε μέσα. Καὶ ἔβαλε καὶ ἐσκάβανε. Καὶ οὕτως τὸ ἐπαίρασιν, ἐὰν δὲν ἤθελε στείλει λόγο μὲ μία γραφὴ εἰς τὴν σατίττα ἑνας χριστιανός. Καὶ τότε, φ. 41r ὡς τὸ ἔμαθε ὁ ἀφέντης ὁ Βρανᾶς, ἔκαμε ἀπὸ μέσα | κοντραμίνα καί, σκάβοντας, ἤρε τὴν μίνα τῶν Τουρκῶν, καὶ ἔβαλε φωτιά εἰς τὸ βοτάνι. Καὶ λέγουσι, διὰ ἐκάψαν μέσα εἰς τὴν αὐτὴν μίνα πλέο παρὰ δεκαπρὶ χιλιάδες 270 Τοῦρκοι ³. Καὶ ἐσκοτώθησαν καὶ εἰς τὸν πόλεμον ὀκτὼ χιλιάδες, ὁποῦ τοὺς εἶχανε ἀποκλεισμένο ἑπτὰ μῆνες. Καί, ἰδόντας ὁ σουλτάν Μουράτης, διὰ δὲν ἤμπούρει νὰ τὸ πάρῃ, ἄφησέ το ⁴, καὶ ἐγύρισε εἰς τὴν Ἀνδριανούπολι, εἰς τὸ Σκαμνὶ του νὰ ἀναπάγῃ τὰ φουσσᾶτα του ἀπὸ τὸν κόπο τοῦ πολέμου. (26,10-26,20). Καὶ ὥσάν ἤρθε τὸ καλοκαίρι, ἐτοίμασε τὰ φουσσᾶτα του 275 καὶ ἔστειλε τὸν γυναικάδελφόν του τὸν Ἰσᾶ πασᾶ εἰς τὴν Μπόσινα. Ὁ ὁποῖος ἰόπος ἔναι σκληρός, πετρώδης, ὁποῦ συνορεῦει ἕως εἰς τὸν γιάλδ τὰ μέρη τῆς Σκλαβονίας. Λοιπὸν ἐδιάρη εἰς τὴν χώρα κάστρο, τὸ λέγουσι ἡ Ἀτζα, κοντὰ εἰς τὸν ποταμὸ Βάκριναι, ὁποῦ ὑπηγαίνει καὶ ἐμπαίνει εἰς τὸν ποταμὸ Σάβα ⁵. Καὶ αὐτὴ μπαίνει καὶ σμίγει εἰς τὸν Ντούναβι. Καί, ὡς ἔμαθε ὁ

1. Περὶ τῆς πολιορκίας τοῦ Βελιγραδίου βλ. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 114 ἐπ.

2. Κατὰ τὸν Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 114, κυριώτερος ὑπερασπιστὴς τοῦ Βελιγραδίου ἦτο ὁ Ραγούσιος Ἡγούμενος Ζοβάν.

3. Τὰς πληροφορίας ταύτας δὲν ἀναφέρει ὁ Χαλκοκονδύλης.
4. Βλ. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 115: «Ὁ Πολωνὸς Λεντζίκχης ἦλθεν ὡς πρεσβευτὴς τοῦ Βλαδισλάου, ἵνα ζητήσῃ τὴν λύσιν τῆς ἐξ ἡδὴ μῆνας διαρκούσης πολιορκίας, ὁ δὲ Μουράτ, καίπερ λύσας μετ' οὐ πολὺ αὐτήν, ἀπεκρίνατο ὑπερηφάνως, διὰ: θάττον ἢ βράδιον κυριεύσει βεβαίως τοῦ Βελιγραδίου».

5. Πρόκειται περὶ τοῦ παραποτάμου τοῦ Σαῦου Οὐκριναι. Ὁ Χαλκοκονδύλης (Β', σελ. 26,13-14) δὲν ἀναγράφει τὸ ὄνομα τοῦ παραποτάμου, ἀλλ' ἀπλῶς ἀναφέρει,

280 ἀφέντης τῆς Μπόσινας, πὼς ἤρθε ὁ Ἰσαῦς νὰ πάρῃ τοὺς τόπους του, ἐμάζωξε τὰ φουσσάτα του καὶ ἐβγήκε εἰς τὸν κάμπο καὶ ἀκαρτέρειε τὸν Ἰσαῦ νὰ τοῦ ἀντισταθῇ. Ἀμμή ἐμαθε, πὼς ἔχει πολλὴ δύναμι ὁ Ἰσαῦς, καὶ ἐστιάχθη νὰ πολεμήσῃ, μόνε ἔστειλε μανιατοφόρο εἰς τὸν Ἰσαῦ πασᾶ, ὅτι νὰ μὴν πολεμήσῃ καὶ νὰ κάμῃ ἀγάπῃ καὶ νὰ τοῦ δίδῃ τὸν κάθε χρόνον εἴκοσι πέντε
285 χιλιάδες φλωρία '. Καὶ οὕτως ἔστρεξαν καὶ ἐκάμανε ἀγάπῃ.

(26.21-28.25). Μέσα εἰς τὴν Μπόσιναν ἤτονε καὶ ἡ ἀφεντία τοῦ ἀφεντὸς τοῦ Στέφανου Σάνταλου καὶ κάμουσιν ρωμείκα, τοὺς ὁποίους τοῖσε κραζοῦνε Κουτούγερους², καὶ εἶναι καὶ κάποιοι τόποι τῶν Βενετζάνω ὥριζε ὁ Κομνηνὸς ὁ Ἀρανίτης, δοῦκας μικρὸς³, καὶ ὥριζε καὶ ὁ Ἰωάννης Καστριώτης, καὶ
290 αὐτὸς δοῦκας μικρὸς. Καὶ ἐδιάβῃ ὁ αὐτὸς Ἰσαμπασας καὶ τοὺς ἐδιαγοῦμιζε καὶ ἀφάνιζε τοὺς τόπους τους. Καί, ἐπειδὴ δὲν ἤμπορούσανε νὰ τοῦ ἀνιστα-
φ. 41ν θοῦνε, ἐσηκώθη ὁ Ἰωάννης ὁ Καστριώτης⁴ καὶ ἐδιάβῃ εἰς τὴν | Ἀδρια-
νούπολι, εἰς τὸν σουλτὰν Μουράτη, καὶ ἔκαμε ἀγάπῃ, καὶ ἔταξε, ὅτι ὅποιον πόλεμον νὰ πάρῃ, νὰ πηγαίνῃ καὶ αὐτὸς εἰς βοήθειαν, μὲ τοὺς ἀνθρώπους
295 του. Τὸ ὁμοίως ἐκάμανε καὶ οἱ ἄλλοι ἀφεντάδες, καὶ ἐστρέξανε τὴν ἀγάπῃν. Καὶ ἐπειδὴ ὑποτάκτῃ ὁ Ἀρανίτης εἰς τὸν σουλτὰν Μουράτη, εἶχε καὶ ἕναν υἱὸν ἀνδρειωμένον καὶ τὸν ἐλέγασιν Γεώργη⁵. Καὶ τοὺς ἐπῆρε κοντά του ὁ σουλτὰν Μουράτης καὶ ἐπῆρε τὴν ἀφεντία τους καὶ τὴν ὥρισε. Καὶ τὸν γέρο Ἀρανίτη τὸν ἀφάνισε, καὶ τὸν υἱὸν του τὸν εἶχε εἰς τὰ βασίλεια,
300 καὶ ἔκαμῃ τὸν Τούρκο καὶ τὸν ἔλεγον Σκεντέρη⁶. Καί, ὥσάν ἐμεγάλωσε, τοῦ

281 κάμο 288 κομινός 295 τομός

ὅτι «Ἔστι δὲ αὐτῷ βασιλεία καὶ πόλις Γαίτια καλουμένη, καὶ ποταμὸς παρ' αὐτῷ ῥέων ἐκδιδοί εἰς Ἰστυν».

1. Πβ. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 113 : ὁ Μουράτ «ἠπείλει τὴν Βοσνίαν, καὶ ἠγάγκασε τὸν ἡγεμόνα Τζάρκον εἰς αὔξησιν τοῦ φόρου ἀπὸ 20.000 εἰς 25.000 δουκάτων».

2. Πβ. Χαλκοκονδυλίου, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 27,4-5 : «Κουδούγεροι δ' ὀνομάζονται σύμπαντες οἱ ἐς τὴν Σανδάλειω χώραν τελοῦντες».

3. Ὁ Ἀριανίτης Θεοπίας ὁ Κομνηνὸς ἦτο κυρίαρχος τῆς μεσημβρινῆς Ἀλβανίας ἀπὸ τοῦ Ἀφού μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἐπὶ δὲ τοῦ σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Α' ἀπέκτησεν ἑνδοξον ὄνομα διὰ τοὺς κατὰ τῶν Τούρκων ἀγώνας. (Βλ. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 157 καὶ σελ. 623, σημ. ΙΗ').

4. Βλ. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 153.

5. Τὰ κατὰ τὸν ἥρωα τοῦτον βλ. ἐν Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 153 ἐπ.

6. Πβ. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 153 : Ὁ Γεώργιος Καστριώτης «διὰ τῆς ἐν πολλαῖς μονομαχίαις καὶ πολέμοις ἀναδειχθείσης ἀνδρείας ἐκτίσαστο τὴν μεγίστην εὐνοίαν τοῦ σουλτάνου καὶ ἐπεκλήθη Ἰσκενδέρ - Βέγης (ἡγεμὼν Ἀλέξανδρος), ἐπωνυμία, ἀρμόζουσα οὐ μόνον διὰ τὴν γενναιοψυχίαν καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸν τοῦ ὀκτωκαίδεκαετοῦς νεανίσκου, ὅς, ὥς Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών, ἐβούλετο ὀκτωκαίδεκαετῆς

ἔδωκε τιμὴ καὶ μίση τὸν ἔκαμε καὶ ἦτονε πολὺ ἀνδρειωμένος. Ἐμάζωσε
 ὀλίγους Τούρκους καὶ τὸν ἀκολουθήσανε, διατὶ ἦτανε καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸν τόπο
 του ¹, καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν πατρικὴ του ἀφεντιά. Καί, ὡς τὸν εἶδανε, τὸν
 ἐδέκτησαν πάλι δι' ἀφέντη τους καὶ ἔγινε πάλι χριστιανὸς Γεώργης· καὶ
 305 ὥριζε τὴν Ἀρβανιτίαν, καὶ πολλοὶ τὸν ἀκολουθοῦσανε. Καὶ ἔκαμε φουσσάτο
 δυνατό. Καί, ὡς τὸ ἔμαθε ὁ σουλτὰν Μουράτης, τοῦ ἔστειλε, ὅτι νὰ γυρίσῃ
 εἰς ἐαυτὸν καὶ νὰ τόνε τιμήσῃ περισσότερο. Καὶ αὐτὸς τὸν ἔστειλε ἀπό-
 κρισι, ὅτι «ὅσο εἶμαι ἐγὼ Γεώργης καὶ ἐσὺ Μουράτης, δὲν ἔρχομαι κοντά
 σου. Μόνε, ὅταν γενῆς καὶ ἐσὺ Γεώργης, ὡσὰν καὶ ἐμένα, τότε θέλω ἐρθεῖ
 310 νὰ σοῦ δουλεύω» ². Καί, ὡς τ' ἄκουσε αὐτὰ ὁ Μουράτης, τὸν ἔκακοφάνη
 πολὺ καὶ ἔστειλε καταπάνω του ἕναν Ἀλῆ πασᾶ μὲ φουσσάτο καὶ ἐδιάβη εἰς
 τὴν Ἀρβανιτίαν. Καὶ ὁ Γεώργης ἐμάζωσε Ἀρβανῖτες ἀνδρειωμένους καὶ
 ἐομίξανε εἰς ἐ πόλεμο. Καί, πολέμου γενομένου, ἐτζάκισε τὸν πασᾶ καὶ ἐκα-
 τάσφαξε τοὺς Τούρκους καὶ ἐπῆρε τὰ ροῦχα τους καὶ τ' ἄλογά τους καὶ ἐδυ-
 315 νάμωσε τοὺς Ἀρβανῖτες ³. Καὶ ὁ πασᾶς ἔφυγε καὶ ἐδιάβη εἰς τὸν σουλτὰν
 Μουράτη κακῶς ἔχοντας.

φ. 42r Καὶ τὸ καλοκαίρι ἐτοίμασε τὰ φουσσάτα του, καὶ ἐσηκώθη αὐτός του
 καὶ ἐδιάβη καταπάνω τοῦ Γεωργίου. Καί, ὡς τὸ ἔμαθε ὁ Γεώργιος,
 ἐτοιμάσθη καὶ αὐτός. Καὶ ἐβγήκανε καὶ ἐομίξανε εἰς ἐ πόλεμον. Καί,
 320 πολέμου γενομένου, ἐτζάκισε ὁ Γεώργης τὸν σουλτὰν Μουράτη, καὶ ἐπῆρε
 τὰ φορτώματά του καὶ πολὺ βίον ἐκέρδισε. Καὶ λέγουσι, ὅτι ἐλαβώθη
 εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον ὁ αὐτὸς Μουράτης ⁴. Καὶ ἐγύρισε εἰς τὸν θρόνον του,
 εἰς τὴν Ἀνδριανούπολιν. Τότε, ὡσὰν ἐνικήθη, δὲν εἶχε τί κάμῃ καὶ στείλῃ
 εἰς τοὺς Βενετζάνους, ὅπου εἶχε ἀγάπη μὲτ' αὐτούς, ὅτι «εἰς τὴν ἀγάπη, ὅπου
 325 ἔχομε νὰ ἐρθῇτε ἐσεῖς διὰ θαλάσσης μὲ τὰ κάτεργά σας καὶ μὲ τὴν δύναμί
 σας, ὅπου ἔχετε καστέλλια καὶ σύνορα κοντὰ εἰς τοὺς τόπους τοῦ Σκεντέρη

301 ἀδελφόμενος 311 Ἀλῆ in margine add. cod. 312 ὁ super lineam
 add. cod. 313 γενομένου 314 ρούχα

κατακτήσασθαι τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν πατρίδα αὐτοῦ Ἡπειρον, ἐξ ἧς
 ἐξῆλθον οἱ στρατοί, μεθ' ὧν ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου ὑπέταξε τὴν Ἀσίαν».

1. Χάμμερ, ἐνθ' ἄν., Β', σελ. 154 - 155 : «Τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν λιπο-
 ταξίαν ἀπὸ τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου, ὁ Καστριώτης μετὰ τριακοσίων ὁπλαδῶν, οὓς
 συνέλεξε κατὰ τὴν φυγὴν καὶ καθ' ὁδόν, παρεγένετο εἰς τὴν ἄνω Δίβρην, τοῦτέστιν
 ἐπὶ τοῦ ὄρους, τοῦ παραλλήλως ἐκτεινομένου πρὸς τὸ Ἰόνιον πέλαγος καὶ ὀρίζοντος
 τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἰλλυρίαν ἢ τὴν βόρειον Ἀλβανίαν πρὸς ἀνατολάς, καὶ καθήκοντος
 πρὸς τὸν ἐπὶ τῶν προπόδων αὐτοῦ ῥέοντα Δρεῖλωνα ποταμὸν».

2. Τὸ χωρίον τοῦτο δὲν ἀπαντᾷ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τοῦ Χαλκοκονδύλη.

3. Πβ. Χάμμερ, ἐνθ' ἄν., Β', σελ. 158 - 159.

4. Περὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης τοῦ Μουράτ — κατὰ μῆνα Μάιον τοῦ 1449 —
 πβ. Χάμμερ, ἐνθ' ἄν., Β', σελ. 159 - 161.

Ἀρανίτη, ὁποῦ ἔφυγε ἀπὸ ἐμένα καὶ ἐγὶνη Γεώργης. Ἐσεῖς τὴν μίαν μερέα καὶ ἐγὼ τὴν ἄλλη, νὰ τότε νικήσω καὶ νὰ πάρω τοὺς τόπους μου». Τότε οἱ Βενετζάνοι, διὰ νὰ ἔχουνε τὴν ἀγάπη του, ἐκάμανε τὸ θέλημά του καὶ ἄρμα-
 330 τώσανε καὶ ἐπηγάινανε καταπάνω του. Καὶ ὁ Γεώργιος, ὡς εἶδε, πὺς ἔρχε-
 ται ὁ ἕνας τὴν μίαν μερέα καὶ ὁ ἄλλος τὴν ἄλλη, δὲν εἶχε τί κάμη. Καὶ
 ἐπῆρε τὴν φαμελία του καὶ ἐμπῆκε εἰς ἐπλεούμενα καὶ ἀπέρασε, καὶ ἐδιάβη
 εἰς τὸν Ἀγκῶνα καὶ ἀπὸ κεῖ ἐδιάβη εἰς τὴν Ρόμα καὶ ἐδέκτη τον ὁ
 Πάπας¹. Καὶ ἐκεῖ ἐτελείωσε τὴν ζωὴν του χρυστιανός².
 335 (29,1-30,17). Καὶ τότε ἐσήκωσε ἀφεντιά ἄλλος Ἀρβανίτης, ὀνόματι
 Δέπας, καὶ ἐδιάβη καὶ ἐδιαγούμιζε τοὺς τόπους τοῦ Τούρκου. Καὶ τοῦτο,
 διατὶ ἤτιονε ὁ σουλτὰν Μουράτης εἰς τὴν Ἀνατολὴ καὶ ἐπολέμα τὴν Καρα-
 μανία. Τότε ἐδιάβη αὐτὸς ὁ Δέπας καὶ ἐπολέμα ἕνα κάστρο, τὸ λέγουσι
 Ἀργυρό. Καὶ τὸ ἀπόκλεισε. Καί, ὡς τὸ ἔμαθε ὁ Τουρκαὶν μπεῖς, ἐμάζωξε
 340 φουσσᾶτα Τούρκους γιαννιτζάρους. Καὶ ἤτιονε χεϊμῶνας. Καὶ ἐδιάβη ξάφνου
 φ. 42ν καὶ ἐπλάκωσε τοὺς Ἀλβανίτες καὶ ἐγλύτωσε τὸ κάστρο, καὶ πολλοὺς
 Ἀλβανίτες ἔκοψε καὶ πολλοὺς ἐσκόλαβωσε.

(30,18-31,20). Τότε ἐγύρισε καὶ ὁ σουλτὰν Μουράτης ἀπὸ τὴν Ἀνατολή,
 ὁποῦ ἐνίκησε τὸν ἀφέντη τὸν Καραμάνο, καὶ ἔκαμε καὶ ἀγάπη μὲ δαῦτον.
 345 Καὶ τότε ἔδωσε πολλὰ φουσσᾶτα τοῦ Μεχεμέτ πασᾶ τῆς Ρούμελης καὶ ἐδιάβη
 καταπάνω τῆς Στρασαλβάνιας, ὁποῦ συνορεύει ἕως εἰς τὴν Οὐγγαρία καὶ
 ἕως τὸ βουνὸ τοῦ Πρασσοβοῦ ἡ ὁποία Στρασαλβάνια εἶναι γεμάτη κάστρο
 καὶ χῶρες καὶ χωριά. Καὶ τὸ πρῶτο κάστρο τὸ λέγουσι Τζιμπὶν καὶ Οὐγ-
 γαρα. Τὴν ὁποῖαν Στρασαλβάνια τὴν ὥριζε ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας καὶ τὸ
 350 Ἐρμεν καὶ τὸ Μειζέι³. Τότε ἐδιάβη ὁ πασᾶς ἀπάνω εἰς τὸ κάστρο τὸ
 Ἐρμεστάτ⁴. Καὶ πολεμῶντας⁵ ἐσκοτώθη ὁ πασᾶς ἀπὸ μία λουμπαρδέα⁶.

351 ἀπὸ ex corr. cod.

1. Περὶ τῶν γεγονότων τούτων ὁ Χαλκοκονδύλης ἀσχολεῖται κατωτέρω, Β΄, σελ. 192-194.

2. Ἡ πληροφορία αὕτη δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν πραγματικότητα, δεδομέ-
 νου, ὅτι ὁ Γεώργιος Καστριώτης ἀπέθανε τῷ 1467, ἀγωνιζόμενος κατὰ τοῦ Μωάμεθ
 τοῦ Β΄ τοῦ Πορθητοῦ.

3. Ὁ Χ α λ κ ο κ ο ν δ Ὑ λ η ς, ἐνθ' ἀν., Β΄, σελ. 31,3 ἐπ. δὲν ἀναφέρει τὰ ὀνό-
 ματα τῶν πόλεων, περιοριζόμενος νὰ γράψῃ, ὅτι «καὶ πόλεις ἔνεισιν ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ
 οὐκ ὀλίγαι, μητροπόλις δὲ αὐτῶν τὸ Σιβίνιον καλούμενον». Ὁ χρονογράφος μας ἀνα-
 φέρων τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων, περιπίπτει εἰς σύγχυσιν, ἐπαναλαμβάνων τινὰ τούτων
 κατὰ διάφορον τρόπον. Οὕτω τὸ Τζιμπὶν εἶναι ἡ λατινικὴ ὀνομασία (Cibinium) τῆς
 πόλεως Ἐρμεσταν (ἢ Χερμανσταν).

4. Βλ. Χ α μ μ ε ρ, ἐνθ' ἀν., Β΄, σελ. 116.

5. Ἡ μάχη τῆς Ἐρμανουπόλεως ἐγένετο κατὰ μῆνα Μάρτιον τοῦ 1442.

6. Πβ. Χ α μ μ ε ρ, ἐνθ' ἀν., Β΄, σελ. 116 : «Ὁ Μεζὶδ Βέγης μετὰ τῶν ἱππέων
 τραπεῖς εἰς φυγὴν κατεσφάγη σὺν τῷ υἱῷ».

Καί, ὥσάν εἶδανε οἱ Τοῦρκοι, ὅτι ἐσκοτώθη ὁ ἀφέντης τους, ἐσοκιάχησαν καὶ ἐγυρίσανε ὀπίσω, κατὰ τὸ μέρος τοῦ Ντιούναβι ποταμοῦ. Καὶ φεύγοντας ἐτρέχανε οἱ χριστιανοί· καὶ ὁσους ἐσώνανε τοὺς ἐκατασφάζανε.

- 355 (31,21-33,7). Καὶ ὁ σουλτὰν Μουράτης, ὅπου ἦτονε τὰ μέρη τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἔμαθε τὸν θάνατο τοῦ Μεχμέτ πασᾶ καὶ ἐτζακίσανε καὶ τὸ φουσσᾶτο του, ἐπικράθη πολὺ. Καὶ ἐσυμμάζωξε τὰ φουσσᾶτα του ὅλα, καὶ ἐπαράδωσέ τα τοῦ Σαμπατίν¹ πασᾶ, καὶ ὀρισμὸν τὸν ἔδωσε, ὅτι νὰ πάγῃ καταπάνω τῆς Βλαχίας, ὅπου ἐρεμπέλεψε, καὶ ὁμοίως καὶ τῆς Μπογδανίας, ὅπου ἦτανε
- 360 ἡ ἀφορμὴ καὶ ἐρεμπέλεψε καὶ ὁ Λουννάδης² καὶ οἱ Στρασαλβάνιοι· ἐξεδικιώθη εἰς τοὺς Βλάχους καὶ Μπογδάνους εἰς τὰ κακά, ὅπου τοὺς ἐκάμνανε. Καὶ ὁ Σαμπατίνος ἐδιάβη καὶ ἔσωσε εἰς τὸν ποταμὸ Ντιούναβι καὶ ἐστάθη ὀλίγες ἡμέρες, ἕως νὰ περάσῃ τὸ φουσσᾶτο του³. Καί, ὥσάν εἶδανε οἱ Βλάχοι τὸ πολὺ φουσσᾶτο τοῦ Τοῦρκου, καὶ ἐδειλιάσανε πολὺ. Καὶ ὁ Λουννάδης
- 365 τοὺς ἐστερέωνε μὲ τὰ λόγια του καὶ τοὺς ἐδίδε θάρσος. Λοιπὸν ἐβάλανε βουλὴ νὰ πᾶνε εἰςὲ τόπον δυνατὸ νὰ φυλακτοῦσι. Καὶ ὁ πασᾶς ἐδιάβη καὶ
- φ. 43v ἐμπῆκε εἰς τὴν Βλαχίαν, καὶ τὴν ἐδιαγουμίζε, καὶ πολλὴ σκληρίαν ἔκαμε. Καὶ ὁ Λουννάδης, ὅπου ἦτονε πρῶτος καπετάνιος ἀπάνω εἰςὲ ὅλους τοὺς χριστιανούς, ἐπῆρε τὰ φουσσᾶτα του καὶ ἐδιάβη καταπάνω τοῦ Σαμπατίν
- 370 πασᾶ, ὅπου ἐπολέμα μία χώρα, ὁ Λουννάδης· καὶ ἔστειλε καὶ ἕνα μερικὸ ἀπὸ τὸ φουσσᾶτο του καὶ ἐδιάβησαν καὶ ἐδιαγουμίζανε τοὺς τόπους τῆς Τοῦρκικους. Καὶ ὁ πασᾶς, ὡς ἔμαθε ἐτοῦτα, ἐδιάβη καὶ ἤρρε τὸν Λουννάδη, καὶ ἐκοίταζε νὰ εὕρῃ τόπο νὰ πολεμήσῃ. Καὶ ἠρρέθησαν ἀντάμα εἰςὲ ἕναν τόπον, τὸν λέγουσι Βασκάπο. Καὶ ἐτοιμάστησαν εἰςὲ πόλεμο. Καὶ ὁ πασᾶς ἐμέ-
- 375 ρασε τὸ φουσσᾶτο του εἰςὲ τρία· καὶ ἔβαλε τὸ ἕνα εἰς τὴν δεξιὰ, καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὴν ζερβή. Καὶ τὸ ἄλλο ἦτονε ἀτὸς του μὲ τοὺς γιαννιτζάρους. Καὶ τὴν ἄλλη μερέα ὁ Λουννάδης ἐμέραςε καὶ αὐτὸς τὸ φουσσᾶτο του εἰς δύο· καὶ ἔβαλε τὰ ἄλογα τὰ ἐλεύτερά εἰςὲ ἕνα μέρος, καὶ ἕνα μέρος ἄλογα μὲ φτεροῦγες τοξότες· καὶ τὰ χοντρά ἄλογα μὲ σίδερα ἀρματωμένα,

356 Μεχμέτ : μετ cod. 363 ἐηβλάχη 370 post χώρα cancellavit καὶ cod. λουννάδες

1. Βλ. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., σελ. 616, σημ. ΜΓ' : «Ὁ μὲν Βονφίκιος (Δεκ. Γ', Βιβλ. Ε', σελ. 440) καλεῖ αὐτὸν Σιαβαδίν, ὁ δὲ Ἑγγελος ἐν μὲν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Οὐγγρίας Σαλαδίν (Γ', σ. 64), ἐν δὲ τῇ ἱστορίᾳ τῆς Σερβίας, σ. 387, Σεχαβεδδίν. Ὁ Νεσρῆς καὶ ὁ Σεαδεδδίν παρὰ Βρατούττη, Β', σ. 82, καλοῦσι τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ τούτου Σαχίν Κουλλέ, ὥστε οἱ μὲν καλοῦσιν ἀρχηγὸν τὸν ἐκτομίαν Σεχαβεδδίν, οἱ δὲ τὸν Σαχίν Κουλλέ».

2. Λουννάδης εἶναι ὁ περιφημὸς ἐθνικὸς ἥρωας τῆς Τρανσυλβανίας Γιάννος Οὐνιάδης.

3. Περὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, πβ. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 116-117.

- 380 τὰ ἔβαλε εἰς τὴν μέση· καὶ ἐρχόντησάν· ὥσάν ἕνα καστέλλι. Καὶ τότε ἐσμί-
ξαν· καὶ ἐπολεμούσαν· καὶ ὁ Δουννάδης, ὥσάν εἶδε τὸ πλῆθος τὸ πολὺ τῶν
Τουρκῶν, δὲν εἶχε, τί κάμη, μόνον ἠνάγκαζε νὰ πολεμοῦνε, καὶ ἐγίνετόνε
μεγάλῃ σφαγῇ εἰςδὲ μίαν μερῆα καὶ ἄλλη. Καί, ὅταν ἐμπήκανε οἱ Τούρκοι
κοντὰ εἰς τὰ χοντρά ἄλογα, ἐπολεμούσαν· τέσσαρες ὥρες· καὶ ἐβάλλανε τοὺς
385 Τούρκους εἰς τὴν μέση, καὶ τοὺς ἐκατασφάζανε καὶ τοὺς ἐνίκησαν καὶ ἐφεύ-
γανε. Καὶ ὁ Δουννάδης ἐδιαγούμιζε τὶς τέντες τοὺς, καὶ ὅσους ἔσωνε τοὺς
ἔσφαζε· καὶ οἱ τοπικοὶ χριστιανοί, ὅπου ἦταν τὰ μέρη ἐκεῖνα, τοὺς ἐκατα-
τρέχανε, καὶ ὅσους ἐσώνανε, ἄλλους ἐσφάζανε καὶ ἄλλους ἐσκληρώνανε. Καὶ
ὀλίγοι ἐπεράσανε τὸ Ντούναβι καὶ ἐγλυτώσανε¹.
- 390 (37,16-38,3). Καὶ ὁ σουλτάν Μουράτης ἔστειλε πολλὴ ἀρμάδα εἰς τὸν
φ. 43ν Τραπεζόντα, διὰ νὰ τῆνε | πάρη. Ἀμμή, πηγαίνοντας ἡ ἀρμάδα, τὴν ἀπή-
δησε μεγάλῃ φουρτούνα εἰς τὴν Μάυρη θάλασσα, καὶ ἐπνίγησαν πολλὰ πλεού-
μενα, καὶ ἐτζακίστησαν καὶ ἄλλα εἰς τὰ μέρη τῆς Ἡρακλείας. Καὶ ἀπὸ αὐτοῦτα
ἄφησε τὴν Τραπεζόντα καὶ δὲν ἐδιάβη.
- 395 (58,10-59,3). Καὶ τὸν Τουραχάν πασά² τὸν ἔστειλε μὲ φουρσοῦτα εἰς
τὸν Μορέα. Καὶ ἀπέρασε τὸν τοῖχον τοῦ Ἐξαμιλίου καὶ ἐδιάβη ἔως εἰς
τὸν Μεζήθρῶ. Καὶ ἐδιαγούμιζε. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐγύρισε καὶ ἐβγήκε ὅσω. Καὶ
ὁ σουλτάν Μουράτης ἦτονε εἰς τὴν Ἀνατολὴ καὶ ἐπολέμα τὴν Καραμανίαν
καὶ ἔπαιρνε κάστρον καὶ χῶρες καὶ διαγούμια ἔκαμε.
- 400 (81,11-82,12). Καὶ τὴν ἄλλη μερῆα ὁ γαρδενάλης³ τοῦ βασιλέως τῆς
Ἀλαμανίας τοῦ ἱμπεραδόρου, ὅπου ἦτονε ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Πάπα εἰς

393 ante αὐτοῦτα addidi ἀπὸ 399 διὰ γουμά

1. Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., σελ. 116 - 117 : «Ὁ Οὐννάδης μετὰ δεκαπεντακισχι-
λίων μόνον ἀνδρῶν ἀντεπεξῆλθεν ἐγνωνκῶς νικῆσαι ἢ ἀποθανεῖν. Ἡ συμπλοκὴ ἐγένετο
ἐν Βασάζῃ, ὅπου ὁ Οὐννάδης, δημηγορήσας πρὸς τοὺς στρατιώτας, παρῶννε τὴν προ-
θυμίαν αὐτῶν. Ἡ νίκη ἀπέβη ὑπὲρ αὐτοῦ· διότι ἡ παραλυσία τοῦ τουρκικοῦ στρα-
τοῦ καὶ ἡ ζημία αὐτοῦ ἦν μείζων ἢ ἐν τῇ ἡττῇ τοῦ Μεζιδ Βέγη, διακόσμαι δὲ ση-
μαῖται ἐλαφρυαγωγῆθῃσαν καὶ πεντακισχίλιοι ἄνδρες ἡκμαλωτίσθησαν. Ἐν τοῖς πεσοῦ-
σιν ἐθρήνουν οἱ Ὀθωμανοὶ οὐ μόνον τὸν στρατηγόν, ἀλλὰ καὶ τὸν Ὀσμάν Βέγην,
ἐγγονον τοῦ Τιμουρτάς, καὶ ἄλλους τῶν ἀνδρειοτάτων Βέγηδων».

2. Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 611, σημ. ΙΔ' : «Ὁ Ἰδρις ἐν τῷ τέλει τοῦ
δευτέρου διηγήματος τῆς βασιλείας Μουράτ τοῦ Β', καὶ ὁ Σεαδεδδίν παρὰ Βρα-
τούττη, Β', σελ. 17, καλοῦσι τὸν υἱὸν τοῦτον τοῦ Ἐβρενοῦ Ἰσά Βέγην. Παρὰ Δούκα
(χρονικόν) ὁ μαχόμενος στρατηγὸς πρὸς τοὺς Ἀλβανοὺς καλεῖται Τουραχάνης. Χαλ-
κοκονδύλης, βιβλ. Α', ἀναφέρει μεταξὺ τῶν υἱῶν τοῦ Ἐβρενοῦ τὸν Ἰσάν (Ἰησοῦν),
ἀλλ' οὐχὶ τὸν Τουραχάν». Πάντως καὶ ὁ Χαλκοκονδύλης ἀναφέρει τὸν Τουραχάνην
ὡς ἀναλαβόντα τὴν κατὰ τῆς Πελοποννήσου ἐκστρατείαν (Β', σελ. 58).

3. Γαρδενάλης (= Cardinale) ἐνταῦθα νοεῖται ὁ παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Οὐγγα-
ρίας ἀπεσταλμένος τοῦ πάπα Εὐγενίου τοῦ Δ' καρδινάλιος Ἰουλιανὸς Cesarini, ὅστις
σθεναρῶς ἠργάσθη διὰ τὴν συγκρότησιν κοινῆς κατὰ τῶν Τούρκων σταυροφορίας.

τὴν Οὐγγαρία λεγᾶτος εἰς τοὺς 1444, τὸν ἐπαρακάλεσαν πολλὰ οἱ Οὐγγaroι
 μὲ τὰ δάκρυα, οὗ νὰ σηκωθῇ νὰ πάγῃ μὲ τὰ φουσσᾶτα καταπάνω τοῦ
 Τούρκου, ὡς καθὼς ἐδιάρβη καὶ ὁ Δουννάδης καὶ τὸν ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησε
 405 τοὺς Τούρκους¹. Ὁμοίως τὸν ἐπαρακάλεσε καὶ ὁ Γεώργιος ὁ Μπούγος²,
 ἀφέντης τῆς Ράσιας, ὁποῦ εἶχε μεγάλη ἔχθρα μὲ τὸν σουλτάν Μουράτη,
 ὁποῦ τοῦ ἔπιασε τὶς δύο υἱοὺς καὶ ἔβγαλε τὰ ὀμμάτια τους, καὶ τοὺς ἐτύ-
 φλωσε. Καὶ ἔκαμε πολλὴ διαγοιμία καὶ σκληρία εἰς τὸν τόπον του. Διὰ
 τοῦτο ἐπαρακάλεσε καὶ τοὺς ἔταξε καὶ περίσσα φλωρία διὰ ἔξοδο τοῦ πολέ-
 410 μου. Τότε ἀποφασίσανε οἱ Οὐγγaroι καὶ τοῦ ἐτάξανε, οὗ τὸ καλοκαίρι νὰ
 εἶναι ἐτοιμοὶ νὰ μαζωκτοῦνε νὰ πᾶνε καταπάνω τοῦ σουλτάν Μουράτη³.
 Καὶ τότε ἐπῆρνε καὶ θέλημα καὶ ἀπὸ τὸν ἱμπεραδόρο τῆς Ἀλαμανίας καὶ
 ἤρθανε φουσσᾶτα καὶ ἀπὸ τὴν Δεχία, ἀπὸ τὴν Φραντζα, καὶ Τουδέσκοι καὶ
 Ἀλαμάνοι καὶ ἄλλες φυλές. Καὶ οἱ Φραντζέζοι καὶ οἱ Ἀλαμάνοι ἐπῆγνε
 415 χωρὶς πληρωμή, μόνε διὰ ὄνομα Χριστοῦ καὶ διὰ τὴν πίστι τῶν χριστια-
 νῶν⁴. Οἱ ἀπλήρωτοι ἦτανε δεκαπέντε χιλιάδες. Τότε ἐβῆκε ὁ βασιλεὺς τῆς
 φ. 44r Οὐγγαρίας⁵, | τὸν Μάϊον μῆνα, ἀπὸ τὸ Μπουδούνη, τὸ δυνατό κάστρο, καὶ
 ἀπεράσανε τὸν Ντούναβι. Καὶ ἐπηγαίνανε ἀργὰ· ἀργὰ, διὰ νὰ μαζώνεται τὸ
 φουσσᾶτο. Καὶ τὴν πρώτη ἡμέρα ἔσωσε εἰς τὸ Τιμπίσκο. Καὶ ἐστάθη τρεῖς
 420 ἡμέρες. Καὶ ἦρθε εἰς τὴν γῆ τῆς Βλαχίας· ἐπῆγνε τὸ χεῖλος τοῦ Ντούναβι.
 Καὶ ἀπέρασε εἰς τὸν τόπον, ὁποῦ ἔναι τὸ βουνό, ὁποῦ ἐβγάλλει τὸ ἀλάτι,
 κοντὰ εἰς τὴν Σιδεροβία. Καὶ ἐδιάρβη ἕως εἰς τὴν Σοφία τὸ κάστρο, ὁποῦ
 ἔναι τὸ πρῶτο τῆς Βουλγαρίας. Ἡ ὁποία Σοφία ἔναι μακρόα ἀπὸ τὸν Ντού-
 ναβι ἑξὶ μέρες. Τότε ἐπολεμήσανε καὶ ἐπῆρνε τὴν Σοφία, ὁποῦ ἦτονε
 425 τοῦ Τούρκου, καὶ ἐκόψανε πολλοὺς Τούρκους⁶. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐδιάρβησαν εἰς
 τὸν ποταμὸ Μοράβα. Καὶ ἔστειλε πεντακόσους καβελλάρους νὰ ξανοίξουνε,
 καὶ ἤρνε ἐκατὸ Τούρκους, ὁποῦ ἐρχόντησαν καὶ αὐτοὶ νὰ ξανοίξουν, καὶ
 τοὺς ἐπιάσανε καὶ τοὺς ἠφέρνε εἰς τὸν βασιλεῆ τῆς Οὐγγαρίας καὶ εἶπανε,
 οὗ τὸ Τούρκικο φουσσᾶτο ἔναι κοντὰ. Καὶ τὴν αὖριο ἀπεράσανε οἱ χριστια-
 430 νοὶ τὸν ποταμὸ, καὶ ὁ Δουννάδης ἐδιάρβη τὴν νύκτα καὶ ἀπήδησε τοὺς Τούρ-

427 ἤρνε ex corr. cod. 428 ἐπιάσανε ex corr. cod.

1. Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 117 ἐπ.
2. Ὁ Γεώργιος ὁ Μπούγος εἶναι ὁ Γεώργιος Βούλκος, νόθος υἱὸς τοῦ ἐν Τοκάτ τυφλωθέντος Γρηγορίου, ἐμφανισθεὶς μὲ τὸν κενὸν τίτλον δεσπότης τῆς Σερβίας.
3. Πεπτομερείας περὶ τῆς ἐκστρατείας βλ. εἰς Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 117 ἐπ.
4. Τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ τούτου ἀπετελεῖτο ἐκ σταυροφόρων Οὐγγρων, Πολωνῶν, Σέρβων, Βλάχων καὶ Γερμανῶν. Πβ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 117-118.
5. Ἐννοεῖται ὁ βασιλεὺς Λαδίσλαος (πβ. Χαλκοκονδύλην) ἢ Βλαδίσλαος.
6. Ἡ μάχη ἐγένετο τῇ 3ῃ Νοεμβρίου 1443. Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', 118.

κους μὲ εἴκοσι χιλιάδες χριστιανούς καβελλάρους. Καὶ τοὺς ἤρρε ἀπάνω εἰς τὸν πρῶτον ὕπνον· καὶ ἔσφαξε, λέγουσι, ἕως τριάντα χιλιάδες, καὶ τέσσαρες χιλιάδες ζωντιανούς ἐπῆρε καὶ ἔναν φλαμπουριάρη. Καὶ ἀπὸ τοὺς χριστιανούς ἐσκοιώθησαν πεντακόσοι. Καί, ὡς ἐκάμανε τὴν νύκτα, ἐπήγανε νὰ 435 πᾶνε εἰς τὴν Φιλιππόπολιν¹. Καὶ ἐβάλανε βουλὴν, διὰ νὰ πᾶνε καὶ εἰς τὴν Ἀνδριανούπολιν. Καὶ ἔκαμνε χρεῖαν νὰ πᾶνε νὰ περάσουνε ἀπὸ τὸ βουνό, τὸ λέγουσι Αἶμο, εἰς τὸ ὁποῖο ἐσώσανε, καὶ ἀπεράσανε, καὶ ἐδιάβησαν εἰσὲ τόπους στενοὺς καὶ σκληροὺς, διὰ νὰ ἐρθοῦνε ἔς τὴν Τράκίαν².

(86,15-87,15). Καί, ὡς ἐμπήκανε εἰς τοὺς στενοὺς τόπους, τὸ ἐγχοι- 440 κήσανε οἱ Τοῦρκοι, καὶ τοὺς ἐκλείσανε ἔς τὴν μέση, μία μερέα καὶ ἄλλη, ὅπου ἦτονε δρυμῶνας καὶ ἦτονε κρῦο καὶ χειμῶνας, τὸν Δεκέβριον μῆνα. φ. 44v Καὶ τροφὲς | δὲν εἶχανε. Καὶ τὸ φουσσᾶτο ἐλέγανε τοῦ Δουννάδη, δι: «ἐπειδὴ φαγὰ δὲν ἔχομε, δὲν πηγαίνομε ὁμπρὸς, μόνε ἄς γυρίσωμε ὀπίσω». Τότε ἀρχίσανε καὶ ἐγυρίζανε ὀπίσω. Καί, ὡς τὸ ἐμάθανε οἱ Τοῦρκοι, ἐκαβαλλικέ- 445 ψανε τὸ πουργὸ ὁποῖο ἄλογο διαλεκτὸ ἐλεύτερο καὶ τούσε ἀκολουθοῦσανε ἀπὸ πίσω. Καὶ ὁ Δουννάδης, ὅπου τὸ εἶχε ἔννοια, ἄφησε ὀπίσω, εἰσὲ κρυφὸ τόπον, καὶ ἄφησε τοὺς καλύτερους ἀνδρειωμένους, μία μερέα τοῦ δρόμου καὶ τὴν ἄλλη³.

(88,1-88,12). Καὶ ὁ Καράμπεης, ὅπου ἦτονε πρῶτος ἐκινῶν, ὅπου ἐπη- 450 γαῖναν ἀπὸ πίσω, ὡς ἀπέρασε, τότε τοὺς ἀπηδήσανε οἱ χριστιανοὶ καὶ τοὺς ἐβάλανε εἰς τὴν μέση, καὶ τοὺς ἐκατασφάξανε. Καὶ ἐπάσανε ζωντιανὸν τὸν Καράμπεη· ὁμοίως καὶ ἄλλους μπέηδες⁴. Καὶ ἦτονε ἐκεῖ καὶ ὁ Κασίμ πασᾶς. Καὶ ἔφυγε καὶ ἐδιάβη ὀπίσω εἰς τίς τέντες τοῦ σουλτάν Μουράτη⁵.

433 ζοντιανούς ante ἐπῆρε deleui καὶ 436 νὰ super lineam add. cod.

1. Βλ. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 118 ἐπ.

2. Τὸ χωρίον τοῦτο δὲν ἀντιστοιχεῖ πλήρως πρὸς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Χαλκοκονδύλη.

3. Ὡς καὶ ἀνωτέρω, ὁ χρονογράφος μας παραλείπει τὰς ὑπὸ τοῦ Χαλκοκονδύλη ἀναγραφόμενας ὁμιλίας τῶν διαφόρων ἀρχηγῶν.

4. Βλ. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 120: «Ἐπὶ τῆς τελευταίας κατοφερείας τοῦ Αἶμου ἐν τῷ ὄρει Κουννοβίτζα ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ Ἰάλοβαξ συνήφθη ἡ τελευταία καρτερὰ μάχη, ἧς συμμετέσχε καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Βλαδίσλαος καὶ ἐν ἧ ὁ γραμματεὺς αὐτοῦ Καλλιμάχος, ὁ συγγραψας ὡς αὐτόπτης μάρτυς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ἐτρώθη τὸν δάκτυλον ὑπὸ βέλους. Αἱ ἐχθροὶ ἠττήθησαν· ἐν δὲ τοῖς αἰχμαλώτοις ἦσαν ὁ Κασίμ Βέγης, βεγλέρβεγης τῆς Ρουμελίας, καὶ ὁ Μεχμέτ Τζελεπῆς, Βέγης τῆς παρ' Ὀλύμπω Ἀδριανουπόλεως. Ὁ Οὐννάδης, ἀποκτείνας ἑκατὸν ἑβδομήκοντα αἰχμαλώτους, ἐπανάκαμψε μετὰ τοῦ στρατοῦ νικηφόρος εἰς Βούδαν ἀπὰ γων τοὺς δύο Βέγηδας».

5. Βλ. Χαλκοκονδύλην, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 88,8-12: «Ἐνταῦθα πολλοὶ τε ἔπεσον τοῦ βασιλέως, καὶ ὁ τοῦ Χαλίλω ἀδελφός, Πραίμεω παῖς, ἐάλω ὑπὸ Παιό-

(95,6-95,24). Καί, ὡσάν ἐκάμανε οἱ χριστιανοὶ αὐτὲς τὶς νῆκες, ἐγυρί-
 455 σανε καὶ ἐδιάβησαν εἰς τοὺς τόπους τοὺς μὲ τὴν νίκη. Ἀμμή ὁ Τοῦρκος δὲν
 ἔπανε, μόνε τοὺς ἐπάτειε εἰς τὰ σύνορα. Καὶ ἐστέκειτόνε εἰς τὸ τόπους σιγού-
 ρους. Καί, ὡσάν ἐδιάβη ὁ Δουννάδης ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ Μπελιγράδι, ὁποῦ
 ἦτονε δικό του, τότε τοῦ ἔστειλε ὁ Πάπας¹ συχώρεσι καὶ εὐλογία διὰ τὶς
 νῆκες, ὁποῦ ἔκαμε. Ὅμοιος καὶ ἄλλοι βασιλεῖς τοῦ ἔστειλανε καὶ τὸν ἐσυχαι-
 460 ρενόντησαν καὶ τὸν ἐπαρακαλοῦσανε, ὅτι νὰ συντρέχη τὴν νίκη, καὶ νὰ μὴν
 ἀφίγη τὸν ἐχθρὸ νὰ δυναμώγη καὶ τοῦ ἐτάζανε βοήθειαν ἀνθρώπους καὶ
 φλωρία. Τὸ ὅμοιο ἔταξε του καὶ ὁ βασιλεὺς² τῆς Κωνσταντινουπόλης, νὰ
 τὸν βοηθήσῃ καὶ νὰ κρατῇ τὰ στενὰ τῆς Καλλίπολης, νὰ μὴν ἀφίγη τὰ φουσι-
 σαῖα τῆς Ἀνατολῆς νὰ περνοῦσι εἰς τὴν Δύσι τοῦ Τοῦρκου. Τότε ἔστειλε ὁ
 465 Πάπας, τὸν Μάρτιον μῆνα, δέκα κάτεργα ἀρματωμένα εἰς τὰ στενὰ τῆς
 Καλλίπολης, νὰ κρατοῦνε τὸ ἀπέραμα, νὰ μὴν ἀφίνοσι τὸν σουλτὰν Μου-
 ράτη νὰ περάσῃ ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ νὰ πάγῃ εἰς τὴν Δύσι. Καὶ ἐτοιμάζανε οἱ
 φ. 45r χριστιανοὶ καὶ ἄλλα ἐβδομήντη κάτεργα εἰς τὴν χώρα τὴν Γαῖτα καὶ ἀν-
 θρώπους καὶ φλωρία, ὡς καθὼς τοῦ ἐτάζανε.

470 Καὶ τὸ περισσότερο, ὁποῦ ἐσηκώθη καὶ ὁ ἀφέντης τῆς Καραμανίας τῆς
 Ἀνατολῆς, κ' ἐπολέμα τοῦ σουλτὰν Μουράτη τοὺς τόπους.

(89,13-90,2). Καί, ὡς τὰ ἔμαθε ὁ Μουράτης τὶς ἐτοιμασίαις, ὁποῦ ἐτοιμά-
 ζανε καταπάνω του καὶ ὁμονοιάσανε διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, λέγει : «στέκω
 κακά». Καὶ ἔβαλε³ εἰς τὸ νοῦ του νὰ κάμῃ ἀγάπη. Καὶ ἤξερε, ὅτι δεσπότης
 475 τῶν Σερβίων⁴, ὁποῦ ὄριζε τὴ Σέρβια, ἀγάπα πολὺ τὴν ἀγάπην⁵. Τότε τοῦ
 ἔστειλε, ὅτι νὰ κάμῃ ἀγάπη καὶ νὰ τοῦ δώσῃ ὀπίσω τοὺς τόπους, ὁποῦ τοῦ
 ἐπῆρε καὶ νὰ πάγῃ εἰς τὸν βασιλέα Δουννάδην νὰ ἐμπῇ μεσίτης, καὶ νὰ τοῦ
 δώσῃ ὀπίσω τὸν Καράμπεη, ὁποῦ εἶχε σκλάβο, καὶ νὰ κάμῃ καὶ ἀγάπη. Καί,
 εἰ μὲν καὶ τὰ κάμῃ αὐτά, νὰ τοῦ ἐπιστρέψῃ καὶ τὰ δύο του παιδιὰ, ὁποῦ τὰ
 480 εἶχε σκλαβόπουλλα τοῦ δεσπότη. Καὶ ὁ δεσπότης ἐγροίκοις τὶς πονηρίας τοῦ
 σουλτὰν Μουράτη. Λοιπὸν ἐδιάβη εἰς τὸν Δουννάδην καὶ εἶπε του διὰ τὸν
 Καράμπεη. Ἀμμή διὰ τὴν ἀγάπην δὲν εἶπε καὶ νὰ τοῦ δώκῃ σαράντα χιλιά-
 δες φλωρία καὶ νὰ τοῦ δώκῃ καὶ τὰ καστέλλια, ὁποῦ τοῦ εἶχε παρμένα ὁ

475 τὴ ex corr. cod.

νων, καὶ ἄλλοι τῶν Τοῦρκων ἠλίσκοντο φεύγοντες, αὐτὸς τε ὁ Χασίμης ἔφρευεν ἐπὶ
 τὸ βασιλεῶς στρατόπεδον, ὀλίγους ἔχων ἄμφ' αὐτὸν τοῦ στρατοῦ».

1. Πάπας Ρώμης ἦτο ὁ Εὐγένιος ὁ Δ'.

2. Αὐτοκράτωρ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἦτο ὁ Ἰωάννης ὁ Ζ' ὁ Παλαιολόγος.

3. Δεσπότης τῆς Σερβίας ἦτο ὁ Γεώργιος Βράγκοβιτς, Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν.,
 Β', σελ. 121.

4. Ἡ ἀφήγησις τοῦ χρονογράφου εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀφίσταται πῶς τῆς
 Ἱστορίας τοῦ Χαλκοκονδύλη.

Τοῦρκος τοῦ Λουννάδη εἰς τὴν Οὐγγαρία. Καὶ οὕτως ἔστερξεν τὴν ἀγάπην 18
485 μὲ τοιοῦτο νὰ κάμουνε καὶ νὰ δέσουνε τὰς συνθήκας ¹.

Καὶ τότε, ὡς τὸ ἔμαθεν ὁ σουλτάν Μουράτης, ἐχάρηε, καὶ ἔστειλε ἀνθρώ-
πους ἱμπασσαδόρους εἰς τὸ Σεγεμπίν, ὅπου ἦτονε ὁ Λουννάδης, διὰ νὰ δέ-
σουνε τὴν ἀγάπην. Τότε ἦρθε εἰς τὸ Σεγεμπίν ὁ ρηγας Ἀγχιζίλαος ², διὰ νὰ
κάμουνε τὴν ἀγάπην καὶ νὰ τὰ κάμουνε στερεὰ μὲ δροκούς. Καὶ ὠμίλησανε
490 πολλὰ εἰς αὐτά, διατὶ οἱ Τοῦρκοι ἠθέλανε, ὅτι ἡ Βουλγαρία καὶ οἱ μινέρες,
ὅπου ἐβγαίνει τὸ ἀσήμε, ὅτι νὰ εἶναι ἐδικό τους εἰς τὰ Σέρβια. Καὶ ὁ βασι-
λεὺς Ἀγχιζίλαος ἔλεγε, ὅτι δίκαιο ἔναι νὰ ἔχη καθεὶς τὸν τόπον του, καὶ εἴτι
φ. 45ν ἔχει παρμένα ἕνας τοῦ ἄλλου | νὰ τὰ ἐπιστρέψῃ· τότε νὰ γενῇ ἡ ἀγάπη. Τότε
ἔστήσανε, ὅτι ἡ Βουλγαρία νὰ μείνῃ τοῦ σουλτάν Μουράτη, ὅπου τὴν ἔχει
495 παρμένη. Καὶ τοὺς ἐπίλοιπους τόπους νὰ τίσε περιλάβουσι καὶ δους ἔχουνε
παρμένους σκλάβους τὸ ἕνα μέρος καὶ τὸ ἄλλο νὰ τοὺς ἐλευθερώσουνε· καὶ
τὰ δύο παιδιά τοῦ δεσπότη τῶν Σερβίων νὰ τὰ δώκῃ ὀπίσω· ὁμοίως καὶ τὰ
καστέλλια καὶ χῶρες, ὅπου τοῦ ἐπῆρε. Ὅμοίως καὶ τοὺς σκλάβους, ὅπου
εἶχε παρμένους, νὰ τοὺσε λευτερώσῃ. Καὶ ἡ ἀγάπη νὰ σταθῇ βεβαία ἕως δέκα
500 χρόνους ³. Καὶ οὕτως τὰ ἔστήσανε καὶ τὰ ἐβεβαιώσανε καὶ ἐκάμανε δροκούς
καὶ τὰ δύο μέρη, ὁμπρὸς εἰςὲ ὅλους τοὺς ἀφεντάδες τῆς Οὐγγαρίας ⁴. Καὶ
ἦτονε καὶ ὁ γαρδενάλης ⁵ τοῦ ἱμπεραδόρου τῆς Ἀλαμανίας, ὁ ὁποῖος δὲν
τοῦ ἄρесе ἡ ἀγάπη, διατὶ αὐτὸς δὲν ἐμίλειε. Καὶ ἀπολύσανε τὰ φουσσᾶτα,
ὅπου ἐτοιμαζόντησαν εἰςὲ πόλεμον.

505 (90,21-91,10). Καί, ὥσάν ἔγιναν αὐτά, ἐμάζωξε φουσσᾶτα ὁ σουλτάν
Μουράτης καὶ ἀπέρασε εἰς τὴν Ἀνατολὴ καὶ ἐδιάβη καταπάνω τοῦ ἀφεντὸς
τῆς Καραμανίας ⁶, ὁ ὁποῖος Καραμάνος ἦτονε Τοῦρκος, διατὶ, ὅταν ἦτον ὁ
σουλτάν Μουράτης εἰς τὴν Οὐγγαρία, εἶχε σηκώσει φουσσᾶτα καὶ ἐπῆγαινε
καὶ ἔπαιρνε καὶ ἐδιαγούμιζε τὶς χῶρες τοῦ Μουράτη. Ἀμμή, ὥσάν ἔμαθε ὁ

494 primum σουλαυμάνι cod., post cancellavit et Μουράτη scripsit 496 σκλάβ-
βους super lineam add. cod. 498 ὅπου : ὁ cod.

1. Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 122.

2. Ὁ χρονογράφος ὀνομάζει Ἀγχιζίλαον τὸν βασιλεῖα τῆς Οὐγγαρίας Λαδίσλαον
(Βλαδίσλαον) τὸν Α' (1440 - 1444), διαδεχθέντα τὸν Ἀλβέρτον τὸν Ε'. Βλ. ἀνωτέρω,
σελ. 191, σημ. 2.

3. Ἡ ἐν Σεγεδίνῃ συνθήκῃ συνωμολογήθη κατὰ μῆνα Ἰούλιον τοῦ 1444.

4. Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', 122: «Συνωμολογήθη δ' ἐν Σεγεδίνῃ δεκαε-
τῆς ἀνακωχῇ ἐπὶ τοῖς ἐξῆς ὄροις· α') ὅπως ἡ Σερβία καὶ ἡ Ἑρζεγοβίνα ἀποδοθῶσι
τῷ Γεωργίῳ Βράγκοβιτς· β') ἡ Βλαχία διαμένῃ ὑποτελὴς τῇ Οὐγγρίᾳ, καὶ γ') λύτρον
70.000 δουκάτων ἀποδοθῇ ὑπὲρ τοῦ Μαχμούτ Τζελεπῆ. Ἡ συνθήκῃ αὕτη συνετάχθη
ἐν δύο γλώσσαις καὶ ἐβεβαιώθη δι' ὅρκου ἐκατέρωθεν».

5. Ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς καρδινάλιος Ἰουλιανὸς Cesarini.

6. Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 120 - 121.

510 *Καραμάνος, πὼς ἔκαμε ἀγάπη ὁ σουλτάν Μουράτης με τοὺς χριστιανούς, ἔβαλε εἰς τὸ νοῦ του, πὼς θέλει ἔλθεῖ ἀπάνω του νὰ τόνε χαλάσῃ¹. Καὶ ἐν τῷ ᾧ ἄμα ἔστειλε μαντιαφοόρους εἰς τὸν Μουράτη, ὅτι νὰ στέρξῃ νὰ ᾿χουνε ἀγάπη καὶ νὰ τὸν ἀκολουθῇ εἰς ὅποιον πόλεμον ὑπάγῃ εἰς βοήθειαν. Καὶ οὕτως ἐκάμασι ἀγάπη.*

515 (91,11-92,17). *Καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐκάμασι τὰ ὅμοια καὶ ἐστερεώσαν τὴν ἀγάπην καὶ ἐκτίσανε πάλι τὸν τοῖχο τοῦ Ἑξαμιλίου² εἰς τὸν Μορέα.*

(92,18-93,5). *Καὶ ὁ Οὐρχάμ ἦτονε εἰς τὴν φυλακὴ τοῦ σουλτάν Μουράτη, ὅπου ἦτονε υἱὸς τοῦ Τουραχάνη, διατὶ αὐτὸς ἦτονε ἡ ἀφορμὴ, ὅπου ἔγι-
519 ναν οἱ μάχες καὶ οἱ πολέμοι τῆς Οὐγγαρίας. Καί, ὥσάν ἐγίνη ἡ ἀγάπη, ἔλευτε-
φ. 46r ρώθη καὶ ἐπῆρε φουσαῖα καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Σαλονίκη καὶ εἰς τὴν Ἀθήνα³,
διατὶ ὁ Νέρης ὁ Ἀιζιάβολος, ὅπου ἦτονε δοῦκας τῆς Ἀθήνας, Φοράγκος Φιορεντίνος, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀγάπη με τοὺς Ρωμαῖους καὶ ἤξερε, πὼς ὁ Τοῦρκος ἔκαμε ἀγάπη με τὴν Οὐγγαρία, ἐφοβήθη καὶ ἔκαμε ἀγάπη καὶ αὐτὸς με τὸν σουλτάν Μουράτη καὶ ἐστερέωσε τὴν ἀγάπην με τοιοῦτο, ὅτι
525 νὰ τοῦ δίδῃ τὸν κάθε χρόνο διὰ χαράτζι τόσα.*

(95,6-95,24). *Καὶ ὥσάν ἐκάμανε ἀγάπη οἱ ἀφεντάδες τῆς Οὐγγαρίας με τὸν Μουράτη, ἐκακοφάνη πολλὰ τοῦ ἱμπεραδόρου τῆς Ἀλαμανίας. Ὅμοίως ἐκακοφάνη καὶ τοῦ Πάπα Εὐγένιου, διατὶ οἱ χριστιανοὶ ἐνικούσανε τὸν Τοῦρκο εἰς τὸν πόλεμον καὶ τὸν ἐτσακίζανε. Καὶ ὅλοι οἱ χριστιανοὶ οἱ ἀφεν-
530 τάδες ἦτανε ἔτοιμοι νὰ βοηθήσουνε καὶ νὰ διώξουνε τὸν Τοῦρκο ἀπὸ τὴν Εὐρώπῃ, ἦγον ἀπὸ τὴν Δύσι, νὰ πάγῃ εἰς τὴν Ἀνατολή. Καὶ ἔγραψε τοῦ γαρδενάλε γραφῇ, ὅπου ἦτονε εἰς τὴν ἀγάπην καὶ ἐκάμανε ὅρκους με τὸν Τοῦρκο, ὅτι νὰ κρατοῦνε τὴν ἀγάπην καὶ οἱ ἄλλοι ἀφεντάδες, ὅπου ἐκάμασι ὅρκους, ὅτι νὰ εἶναι συχωρεμένοι οἱ ὅρκοι, καὶ ἡ ἀγάπη νὰ μὴν εἶναι ἀγάπη⁴.
535 Καὶ οὕτως ἔστερξαν. Καὶ ἔστειλαν εἰς ὅλους τοὺς ἀφεντάδες τοὺς χριστιανούς με παρακάλεσι καὶ ἀφορισμούς, ὅτι νὰ τσακίσουνε μάχῃ με τὸν Τοῦρκο,*

518 ante ἔγιναν addidi ὅπου 521 φράκος 531 ἔγραψε iteratum in cod. delevi 533 ἄλλοι ex corr. 534 νὰ iteratum in cod. delevi

1. Ὁ Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 120, ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀλώσεως τοῦ Ἰκονίου καὶ τῆς Λαρένδας, περὶ τῶν ὁποίων ἀντιθétως ὁ χρονογράφος μας, ἀκολουθῶν τὸν Χαλκοκονδύλην, ἔκαμε λόγον ἀνωτέρω, στίχ. 249 ἐπ.

2. Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 137.

3. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 138.

4. Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 126 : «Δέκα ἡμέραι οὐ παρήλθον ἀπὸ τοῦ δοθέντος ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου ὅρκου, καὶ ὁ ἑξαρχος τοῦ Πάπα Καρδινάλιος Ἰουλιανὸς Καίσαρίνης ἐξώρκισεν αὐτῆς τὸν βασιλέα καὶ τοὺς συμβούλους αὐτοῦ ἐν ὀνόματι τῆς ἀγιωτάτης Τριάδος καὶ τῆς ὑπερενδόξου Παρθένου Μαρίας, τοῦ ἀγίου Στεφάνου καὶ τοῦ ἀγίου Λαδισλάου, ἵνα λύσαντες τὴν πρὸς τοὺς Τοῦρκους εἰρήνην, παραστῶσι μετὰ τοῦ στρατοῦ πρὸ τῆς Ὁρσόβης τῇ πρώτῃ Σεπτεμβρίου».

νὰ ἐτοιμαστοῦνε, νὰ πᾶνε νὰ τόνε πολεμήσουνε ¹. Καὶ ἔστερξε ὁ δοῦκας τῆς Μποργόνιας νὰ πάγῃ μὲ τὰ φουσοῦτα του καὶ μὲ τὴν ἀρμάδα του εἰς τὸ στρέιτο τῆς Καλλίπολης, διὰ νὰ κρατήσῃ τὰ φουσοῦτα τοῦ Μουράτη, νὰ μὴν
540 ἀπεράσουνε ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ εἰς τὴν Δύσι. Καὶ ἐδιάβῃ καὶ ὁ ἀνιψιὸς τοῦ Πάπα μὲ δέκα κάτεργα, ὅπου ἦτονε γαρδενάλες.

(98,12 ἐπ.). Καὶ ὁ ἱμπεραδόρος ἔδωσε θέλημα τοῦ Λουννάδῃ καὶ ἐβγήκε μὲ σαράντα χιλιάδες φουσοῦτα καβελλάρους, μαζὶ μὲ ἄλλους πολλοὺς ἀφεντάδες καὶ ἱερωμένους Φράγκους, ἐπειδὴ ἔδωσε συχώρεσι ὁ Πάπας. Καὶ
545 ἐδιάβησαν καὶ ἀπεράσανε τὴν Βλαχίαν, καὶ ἀπεράσανε τὸν ποταμὸ Νιούναβι, φ. 46ν καὶ ἐμπήκανε εἰς τὴν Βουλγαρία | νὰ ἐμποῦνε εἰς τὴν Ρούμελῃ ἀπὸ τόπους ἀνοικτούς, ὅπου νὰ εἶναι κάμποι, διὰ νὰ βολῇ νὰ πολεμήσουν ². Καὶ ὁ σουλτὰν Μουράτης, ὥσ᾽ ἐμαθε πὼς ἀφήσανε, καὶ ἐβγήκανε ἀπὸ τοὺς ὄρκους, καὶ ἐτζακίσανε τὴν μάχῃ, δὲν ἐπίστευε τῶν Ρωμαίων μηδὲ τῶν Τουρκῶν,
550 ὅπου ἦτανε εἰς τοὺς τόπους του, μόνε ἐμάζωξε τὰ φουσοῦτα του καὶ τῆς Ἀνατολῆς. Ἀμμὴ εἰς τὸ ἀπέραμα τῆς Καλλίπολης τὸν ἐμποδίζανε τὰ κάτεργα, ὅπου εἴπαμε. Ἀμμὴ ἐδιάβησαν ἄλλα πλεοῦμενα χριστιανοὶ καὶ ἐδιάβησαν, διὰ νὰ κερδίσουνε, διατὶ ἐδίδανε πολλὴ πληρωμὴ ³. Καὶ ἀπεράσανε ἕως ἑκατὸ χιλιάδες Τούρκοι εἰς τὴν Καλλίπολι.

555 (102,1 ἐπ.). Τότε ἐσώσανε τὰ φουσοῦτα τῶν χριστιανῶν εἰς τὴν Βάρνα ⁴, καὶ ἐκεῖ ἐμάθανε, πὼς ἔρχεται ὁ Τούρκος ἀπάνω τους. Τότε ἐστάθησαν μὲ ἔννοια. Καὶ ὁ Λαντίσλαος καὶ ὁ γαρδενάλες εἶπανε, ὅτι «καλὸ μας εἶναι νὰ τραβηκτοῦμε εἰς τὰ βουνά, παρὰ νὰ σταθοῦμε εἰς τοὺς κάμπους, διὰ νὰ μὴν ἐρθοῦνε οἱ Τούρκοι καὶ μᾶς τριγυρῶσουνε καὶ μᾶσε βάλουνε εἰς τὴν μέσῃ».
560 Καὶ ὁ Λουννάδης δὲν ἤθελε, καὶ τοὺς ἔλεγε, ὅτι τὸ φουσοῦτο τοῦ Τούρκου δείχνουσι σὰν σημεῖο, πὼς εἶναι πολλοί, ἀμμὴ εἰς τὰ καμώματα εἶναι ὀλίγοι, διατὶ δὲν πολεμοῦνε ποτὲ ἴσια μὲ τοὺς Οὐγγαροὺς, διατὶ οἱ Τούρκοι εἶναι στολισμένοι, αὐτοὶ καὶ τὰ ἄλογά τους, μὲ ἀσῆμια καὶ χρυσάφια καὶ φαίνονται πολλοί, καὶ οἱ ἐδικοὶ μας οἱ Οὐγγαροὶ δείχνουσι καλύτερη θεωρία
565 μὲ τὰ ἄρματα τὰ σιδερά, ὅπου γυαλίζουνε. Καὶ ἐπήρανε τὴν βουλὴν, ὅτι νὰ

546 νὰ ἐμποῦνε : καὶ ἐμποῦνε cod. 563 καὶ : μαὶ cod.

1. Βλ. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 127.

2. Βλ. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 128.

3. Βλ. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 129 : «Αὐτόθι κατεσκήνου ὁ οὐγγρικὸς στρατός, ὅτε ἔμαθε τὴν δεινὴν ἀγγελίαν, ὅτι ὁ Μουράτ, ταραχθεὶς ἐκ τοῦ ἀκούσματος τῆς λύσεως τῆς εἰρήνης, ὤρμησεν ἐξ Ἀσίας μετὰ τετρακισμυρίων ἀνδρῶν, ἀντὶ δὲ τοῦ διαβῆναι τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπου ἦν προσωμασμένος ὁ παπικὸς στόλος, ὅπως κωλύσῃ τὴν διάβασιν αὐτοῦ, διέβη τὸν Βόσπορον διὰ πλοίων γενουνησίων, ἀποτίσας δουκάτον κατ' ἀνδρα».

4. Περὶ τῆς ἐν Βάρνῃ μάχης βλ. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 129 ἐπ.

σταθοῦνε ¹. Ἀμμή τὴν αὐριο εἶδανε τὴν Τουρκία, ὅπου ἦτονε πλῆθος πολύ, πλέο παρὰ ὅπου ἐθαρροῦσαν, καὶ ὁ Δουνναδῆς ἐγνώρισε τὸ κίνδυνον τοῦ πολέμου καὶ ἐπαρακάλειε τὸν βασιλεῖα Ἀγχιζίλαο νὰ γυρίσουνε ὀπίσω, καὶ ὁ Ἀγχιζίλαος δὲν ᾔθελε, μόνε ἔλεγε, ὅτι «νὰ πολεμήσωμε, διατὶ πολλὰς βολὰς εἶδα τὸ
570 λίγο φουσοῦτο ἐνίκησε τὸ πολὺ, διατὶ τώρα χειρότερο εἶναι νὰ φύγωμε, διατὶ,
φ. 47r ἂν σταθοῦμε αὐτὴ τῇ φορὰ ὁ Θεὸς θέλει μᾶς δώσει τὴν νίκη». | Δοιπὸν ἐτοιμάστησαν νὰ πολεμήσουνε καὶ ἀκαρτερούσανε νὰ ῥθῇ ὁ Τοῦρκος ². Καί, ὡσὰν ἐφάνησαν τὰ φουσοῦτα τῆς μίας μερῆας καὶ τῆς ἄλλης, ἐδιάβη ὁ σουλτάν Μουράτης εἰςὲ ἓνα πλάγι βουνοῦ καὶ ἐθεώρειε τὰ φουσοῦτα, ὅπου ἐσμίξανε
575 καὶ πολεμοῦνε. Τότε ἐδώσανε τὰ ὄργανα τὰ πολεμικὰ καὶ ἐπολεμοῦσανε ³. Καὶ ἐχωρίσανε δέκα πέντε χιλιάδες Τοῦρκοι καβελλάροι καὶ ἐδιάβησαν ἀπάνω εἰς τίς Οὐγγαρους. Οἱ ὅποιοι ἦτανε ὅλοι ἐντυμένοι μὲ ἄσπρα ποκάμισα ἀπὸ πάνω ἀπὸ τ' ἄρματα, καὶ ἀπὸ πίσω ἀπὸ αὐτοὺς ἀκολουθοῦσανε μὲ πράσινα ποκάμισα καὶ εἶχανε καὶ φτεροῦγες ἀπὸ ὄρνεα, τοὺς ὁποίους τοὺς
580 λέγουνε ντελῆδες.

(105.10-105.17). Καὶ ἐσμίξανε καὶ ἀνακατόθησαν εἰς τὸν πόλεμον. Καὶ ἐπολεμοῦσανε ἀνδρειωμένα ἢ μία μερῆα καὶ ἢ ἄλλη. Καὶ ἐτζακίσανε οἱ Οὐγγαροι τοὺς Τοῦρκους καὶ ἐφεύγανε καὶ ἐσκοτώνασι πολλοὺς ⁴.

(107.7-108.2). Καὶ ὁ Μουράτης, ὅπου ἐστέκετόνε εἰς τὸ πλάγι τοῦ βου-
585 νοῦ, ὡς εἶπαμε, ὡς εἶδε, πὼς ἐτζακίσανε τὸ φουσοῦτο του καὶ εἶδε τοὺς χριστιανούς, ὅπου ἐρχόντησανε ἀπάνω του, ὅπου αὐτοὺς εἶχε κοντὰ του τοὺς καβελλάρους καὶ ἀπεξοὺς ὅλους τοὺς καλύτερους ἀνδρειωμένους καὶ ἐβουλήθη νὰ φύγῃ. Καὶ ἐνας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπου εἶχε κοντὰ του, τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὸ σαλιβάρι τοῦ ἀλόγου του καὶ τοῦ εἶπε : «στάσου, ὅτι τώρα σὲ
590 σκοτώνω», λέγοντάς του «καὶ ποῦ ἀφίνεις τὸ φουσοῦτο σου καὶ θὲς νὰ φύγῃς ; Ἀμμή κάμε καρδιά καὶ σταμάτησε» ⁵. Τότε ἐστάθη καὶ στιανὶο του καὶ ἀπὸ κεῖ ἐμπήκανε οἱ ἀνθρωποὶ του εἰς τὸν πόλεμον, διατὶ ὁ πόλεμος ἐκράτειε πολλὴ ὥρα, ὅπου ἤδὲ μία μερῆα ἐνίκα μὴδὲ ἄλλη. Καὶ ὁ Μουράτης δὲν ἔστεκε, μόνε ἔστειλε βοήθειαν ὅποιαν μερῆα ἐγροῖκα, ὅπου τὴν ἐνικού-

567 λουνιάδες 568 post ὁ addidi Ἀγχιζίλαος 571 ante φορὰ addidi αὐτὴ τῇ

1. Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 130.

2. Ὁ χρονογράφος ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἀφηγείται τὰ γεγονότα ἐν περιλήψει, ἀφιστάμενός πως τῆς Ἱστορίας τοῦ Χαλκοκονδύλη.

3. Ἡ μάχη τῆς Βάνης ἐγένετο τῇ 10ῃ Νοεμβρίου 1444.

4. Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 131.

5. Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 131 : «Ἡδὲ ὁ Μουράτ παρῆσκαεζτο φυγεῖν, ὅτε ὁ Καρατζᾶς, κατασχὼν τὰς ἡνίας τοῦ ἵππου αὐτοῦ, ἰκέτευσεν αὐτόν, ἵνα μὴ στρέψῃ τὰ νῶτα, ὁ δὲ Ἰαχίτζη Τοχάν, ἀγᾶς τῶν γενιτσάρων, ἡγανάκτησεν ἐπὶ τῷ θράσει τούτῳ τοῦ βεγλέρβεγη, πεσόντος ταύτῃ τῇ στιγμῇ ὑπὸ δόρατος οὐγγρικοῦ».

595 σανε. Τότε ἐτζακίσανε τοὺς Οὐγγάρους, ὅχι ἀπὸ τὴν ἀνδρεία τους, μηδὲ ἀπὸ
τὴν δύναμίν τους, μόνε ἀπὸ τὸ πλῆθος, ὅπου ἦτανε. Καὶ ἐγυρίζανε ὀπίσω οἱ
Οὐγγαροὶ. Καὶ ὁ Ἀγηζίλαος ὁ βασιλεὺς, ὡς εἶδε, ἐμάζωνε τοὺς ἀνθρώπους
φ. 47ν τοῦ νὰ ξαναδυναμώσῃ καὶ νὰ πολεμήσῃ τοὺς ἐχθρούς του. Καὶ τότε πάλι
600 καὶ ἐμπήκανε καὶ ἐτζακίσανε τοὺς Τούρκους. Καὶ τότε ἐθαρρέψανε οἱ ἐπί-
λοιποι χριστιανοί. Καὶ οὕτως ἐστάθησαν καὶ ἐπολεμούσανε. Καὶ ἐτρομάξανε
οἱ Τούρκοι καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ὥρα, ἃν ἤθελε πολεμήσει καὶ ὁ Λουννάδης,
ὥσάν ἐπολεμούσανε οἱ Δέχοι, ἐσκοτώνασι τὸν σουλτὰν Μουράτη μὲ ὄλο του
τὸ φουσσάτο. Ἀμμὴ ἔφυγε ὁ Λουννάδης ἀπὸ τὸν πόλεμο μὲ χίλιους Βλάχους
605 καὶ Οὐγγαρούς, χωρὶς νὰ μιλήσῃ τινός, ὥσάν κρυφά. Καὶ τοῦτο, διατὶ ἔβλεπε,
πὼς τοῦσε νικᾷ ὁ Τούρκος, καὶ διὰ νὰ γλυτώσῃ ὀλίγους, νὰ μὴν τις χάσῃ
ὄλους. Καί, ὥσάν εἶδε ὁ Ἀγηζίλαος, πὼς ἔφυγε ὁ Λουννάδης, δὲν ἐσκιόχῃ,
μόνε ἐπολέμα ἀνδρείως. Ἀμμὴ τὸν ἐβάλανε πολλοὶ Τούρκοι εἰς τὴν μέσῃ
καὶ ἔφυγε· καὶ φεύγοντας καβελλάρης ἡδρέθῃ βάλτο καὶ ἔπεσε τὸ ἄλογό του
610 καὶ τὸν ἐσώσανε πολλοὶ Τούρκοι καὶ ἐκόψανε τὸ κεφάλι του¹. Καὶ τὸ ἐβά-
λανε εἰς τὸ κοντάρι καὶ τὸ διαβάσανε τοῦ σουλτὰν Μουράτη. Καὶ τὸ ἐπῆρε
καὶ τὸ ἔσυρε ἀπὸ τὴν Ρούμελη, ὅθεν ἐγύριζε, καὶ εἰς τὴν Ἀνατολή, διὰ νὰ
δείξῃ τὴν νίκη, ὅπου ἔκαμε εἰς τὴν Οὐγγαρία.

(108,3-108,17). Τότε ἐνίκησανε τοὺς χριστιανούς· καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἀφεν-
615 τάδες τῆς Οὐγγαρίας καὶ ἱερωμένοι Φράγοι, ὅπου ἦσανε καὶ αὐτοὶ εἰς τὸν
πόλεμο μὲ τὸν γαρδενάλη, ἐσκοτώθησαν ὅλοι καὶ ἐγένῃ μεγάλος τζακισμὸς εἰς
τοὺς χριστιανούς καὶ ἐχάσανε τίς τέντες τους καὶ τὰ ἄλογά τους καὶ ἄλλα
εἴτι καὶ ἃν εἶχαι. Καὶ ὁ καπετάνιος τοῦ ἱμπεραδόρου τῆς Ἀλαμανίας
τὸν ἐσκοτώσανε οἱ Οὐγγαροὶ².

595 τοὺς iteratum cancellavit cod. 600 τότε 605 post τοῦτο cancellavit
ὡ cod.

1. Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἂν., Β', σελ. 131 - 132: «'Ἄλλ' ὁ Μουράτ καὶ οἱ γενίτσαροι, στάντες ἐδραῖοι, ἀπέκρουσαν τὴν προσβολὴν τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας, ὅς, καίπερ παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ Οὐνιάδου μὴ κινηθῆναι ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ, παροξυνθεὶς ὑπὸ τῶν περὶ αὐτόν, ὤρμησε πρὸς τοὺς γενίτσαρους. Ὁ ἵππος τοῦ βασιλέως τρωθεὶς τὸν πόδα ὑπὸ πελέκους πίπτει μετὰ τοῦ ἵππεως, γηραιὸς δέ τις γενίτσαρος Χότζα Χίτζο, ἀποταμὼν τὴν κεφαλὴν τοῦ Βλαδισλάου, ἐνέπηξεν αὐτὴν ἐπὶ λόγχῃς ὡς φοβεράν ἀπόκρισιν πρὸς τὸ ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ δόρατος προσαρτηθὲν ἔγγραφον τῆς λυθείσης συνθήκης».

2. Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἂν., Β', σελ. 132: «'Ἐν τούτοις ἀπώλοντο αὐτόφθι οἱ ἐπίσκοποι τοῦ Ἑρλάου καὶ τοῦ Γροσβαρδάιν, ὁ Στέφανος Βαθώρης, ὁ σάσας ἐνταῦθα τῇ παραμονῇ τὴν βασιλικὴν σημαίαν, καὶ τέλος αὐτός ὁ καρδινάλιος Ἰούλιος Καισαρίνης, ὁ προκαλέσας τὴν λύσιν τῆς εἰρήνης καὶ δημιουργὸς τῆς ἀξιωμαθιμοσύνης μεγάλης ταύτης συμφορᾶς».

620 (108,18-110,2). Καὶ ὁ Λουννάδης, ὁποῦ ἔφυγε, ἠθέλων νὰ τόνε σκοτώσουνε, μόνε ὁ δεσπότης τῶν Σερβίων τὸν ἐγλύτωσε καὶ τοῦ ἔδωσε μία του θυγατέρα διὰ γυναικα. Ὁ ὁποῖος Λουννάδης ἐγίνη καὶ ρήγας τῆς Οὐγγαρίας ὑστέρου ἀπὸ τὸν πόλεμον.

(110,17-111,10). Λοιπὸν ὁ σουλτὰν Μουράτης, ὡς ἐνίκησε τὸν αὐτὸν πόλεμον τὸν μεγάλον, ἐφοβάτονε νὰ πηγαίνει ξιτροχοντίας τοὺς χριστιανούς
 φ. 48r ἐκεινοὺς, ὁποῦ ἐφεύγανε. Καὶ ὡς ἐγύρισε εἰς τὸ Σκαμνὶ του, δὲν ἔκαμε | χαρές, διὰ νὰ δείξῃ, καὶ ἔλεγε, ὅτι «ἐγὼ δὲν θέλω νὰ πηγαίνω μὲ βία - βία νὰ κάμω πολέμους, μόνε ἀργὰ - ἀργὰ». Καί, ὡς ἐγύρισε εἰς τὴν Ἀνδριανούπολι, ἐτίμησε τοὺς ἀνθρώπους του καὶ πολλὰς χάρες τοὺς ἔδωσε, ὡς ἔπρεπε
 630 τοῦ καθενοῦ, κατὰ τὶς ἀνδραγαθίες, ὁποῦ ἔκαμε. Καὶ ἔπαψε ἀπὸ τοὺς πολέμους τῆς Οὐγγαρίας, διὰτὶ ἀπέρασε μεγάλο κίνδυνον ἀπὸ τοὺς χριστιανούς. Τότε ἦρθε καὶ ὁ δοῦκας τῆς Ἀθήνας ὁ Ἀτζιάβολος καὶ τοῦ ἐσυχαιρεύτη εἰς τὴν νίκη.

(111,11-112,19). Τότε εὐρίσκετόνε ὁ βασιλεὺς τῆς Κωνσταντινούπολης
 635 εἰς ἐν μάχῃ μὲ τὸν ἀδελφὸν του, τὸν κὺρ Θεόδωρον. Καὶ ἐμάζωσε φουσσαῖο νὰ πάγῃ καταπάνω του, ὁποῦ εὐρίσκετόνε εἰς τὸν Μορέα, διὰτὶ ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ ἀδελφός του, ἔφτειασε τὸν τοῖχον τοῦ Ἐξαμιλίου, καὶ τὸν ἐφύλαγε μὲ πολλοὺς ἀνθρώπους ἀρματωμένους, ἀπεζοὺς καὶ καβελλάρους, διὰτὶ ἔμαθε, πὺς ὁ Μουράτης ἔρχεται νὰ ἐμπῇ εἰς τὸν Μορέα μὲ πολλὰ φουσσαῖο
 640 τῆς Ρούμελης. Καὶ ὁ δεσπότης ἐμάζωσε ὅλα τὰ φουσσαῖα τοῦ Μορέως. Καὶ ἔστειλε καὶ ἔκραξε καὶ τὸν ἀδελφὸν του, ὁποῦ ἦτονε εἰς τὸν δεσπότη τῶν Σερβίων, εἰς τὸ γάμον, ὁποῦ εἶχε δώσει τὴν θυγατέρα του τοῦ νιου τοῦ δεσπότη τῶν Σερβίων, διὰ νὰ ἐρθῇ εἰς βοήθειαν.

(112,20-113,7). Τότε ἦρθε ὁ Μουράτης εἰς τὰ μέρη τῆς Θήβας καὶ
 645 ἔσμιξε μὲ τὸν δοῦκα τῆς Ἀθήνας καὶ τὸν ἀκολούθησε εἰς βοήθειαν. Τότε ἦρθαν καὶ ἐμείνανε εἰς τόπον λεγόμενον Μίγγες, κοντὰ εἰς τὸ Ἐξαμίλι. Καὶ ἐκεῖ ἐτοιμάσανε τὰ φουσσαῖα τοὺς εἰς ἐν πόλεμον. Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐσιμώσανε εἰς τὸν τοῖχον τοῦ Ἐξαμιλίου καὶ ἀπλώσανε τὰ φουσσαῖα του εἰς ὅλον τὸν τοῖχον, ἀπὸ τὴν μίαν μερὲα ἕως εἰς τὴν ἄλλην, ἥγουν ἀπὸ τὸν ἕναν γαλὸν
 650 ἕως εἰς τὸν ἄλλον.

(113,14-115,21). Τότε ὁ δεσπότης Κωνσταντῖνος, ὡς ἐίδε τὸ πλῆθος τῶν Τουρκῶν, ἔστειλε μαντατοφόρον εἰς τὸν σουλτὰν Μουράτη, διὰ νὰ κάμουνε ἀγάπην. Μόνε ἔπιασε τὸν μαντατοφόρον καὶ τὸν ἔστειλε εἰς τὴν Φέρρα,

1. Περὶ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Μουράτ τοῦ Β' εἰς Πελοπόννησον βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 135 ἑπ.

2. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 138.

3. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 138.

4. Πρεσβευτὴς τοῦ Κωνσταντίνου ἦτο τότε ὁ Χαλκοκονδύλης, τὸν ὁποῖον ὁ Μουράτ ἐτιμώρησεν, καθείρξας αὐτὸν ἐν Φερραῖς (Σέρραις τῆς Μακεδονίας).

φ. 48v ἔς τὴν φυλακὴ¹. Καὶ ἐδιάλεξε ὁ Μουράτης ἑξὶ χιλιάδες Τούρκους ἀνδρῶν | μέ-
 655 νους καὶ ἐκαβαλλίκευε ἀτὸς του καὶ τοὺς ἐπῆρε κοντὰ του καὶ ἐδιάβη καὶ
 εἶδε τὸν τοῖχο, πῶς στέκει ἀπὸ τὴν μίαν μερέα τοῦ γυαλοῦ ἕως εἰς τὴν ἄλλην,
 ἐὰν ἡμποροῦνε οἱ Ρωμαῖοι ν' ἀντισταθοῦνε, νὰ τόνε φυλάξουνε. Καί, ὡς τὸν
 εἶδε, ἐγύρισε καὶ εἶδε τὸν Τουραχάνη μὲ ἄγριο βλέμμα καὶ τὸν ἔβρισε, ὅπου
 τοῦ ἔλεγε, ὅτι «νὰ μὴν τὸν πολεμήσωμε», διατὶ ἦτονε χειμῶνας, τόσο ὅτι
 660 δὲν τοῦ ἔπιασε τὰ λόγια του. Καὶ τὴν ἄλλην μερέα ἐμαζώκησαν ὅλοι οἱ
 ἄρχοντες τοῦ Μορέως, μὲ ὅλην τους τὴν δύναμιν, εἰς τὴν Κόρινθο, τὸ κάστρο.
 Καὶ ὁ Μουράτης ἀκαρτέρειε ὀλίγες ἡμέρες, ὀλπίζοντας νὰ παραδοθῶνε μὲ
 τὸ θέλημά τους. Ἀμμή οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἠθέλανε, μόνε ἠθέλανε νὰ ἀντιστα-
 θοῦνε τοῦ σουλτάν Μουράτη. Καὶ ἐδιάβησαν εἰς τὸν τοῖχο. Ὅμοιως καὶ οἱ
 665 Τοῦρκοι τὴν ἄλλην μερέαν, τὴν ὅξω τοῦ τοίχου, καὶ ἐστάθησαν εἰς τρεῖς
 ἡμέρες, καὶ ἐκάμανε φωτίες ὅλην τὴν νύκτια. Καὶ ἐπροσκυννοῦσαν καὶ ἐψάλ-
 λανε τοῦ Προφήτου τους. Καί, ὥσάν ἀπεράσανε οἱ τρεῖς ἡμέρες, ἐφέρανε
 εἰς τὸν τοῖχο τὰ μάγανα τοῦ πολέμου.

(115,22-117,6). Καὶ τότε ἔκαμε σημάδι ὁ Μουράτης καὶ ἐπαίζανε τὰ
 670 παιγνίδια τὰ πολεμικὰ πολλῶν λογίων καὶ ἐδράμανε εἰς τὸν τοῖχο. Καὶ ὁ
 Μουράτης ἐστέκετόνε μὲ τοὺς γιαννιτζάρους εἰς τὴν μέση τοῦ τοίχου. Τότε
 οἱ Ρωμαῖοι, ὥσάν εἶδαν τὸ πλῆθος τῶν Τουρκῶν καὶ τίς λουμπάρδες, ὅπου
 ἐκτυπούσανε εἰς τὴν μέση τοῦ τοίχου καὶ τὸν ἐχαλοῦσανε καὶ ἀνεβαίνασι οἱ
 γιαννιτζάροι μὲ τίς σκάλες, καὶ ὡς τίς εἶδαν, ὅπου ἀνεβαίνασι ὡς τὸ μελίσσι,
 675 ἐφύγαν· καὶ ἐτζακίστησαν. Καὶ ὁ πρῶτος, ὅπου ἀνέβη εἰς τὸν τοῖχο, ἦτονε
 Βούλγαρης, ὀνόματι Ἀργιος. Καὶ ἔστησε τὸ Τούρκικο φλάμπουρο². Καί,
 ἐπειδὴ ἐμπήκανε οἱ Τοῦρκοι μέσα τοῦ τοίχου, οἱ Ρωμαῖοι ὅλοι οἱ ἄρχοντες
 ἐφύγαν. Καὶ ἀπὸ τοὺς ἀπεζοῦς ἐσώνασι οἱ Τοῦρκοι καὶ ἄλλους ἐκόβγανε
 καὶ ἄλλους ἐσκαβῶνανε. Καί, ὥσάν ἐμπῆκε ὁ σουλτάν Μουράτης μέσα εἰς
 680 τὸν Μορέα, ἔπιανε τοὺς ἐλεεινοὺς Μοραῖτες, καὶ ἄλλους ἔκοφτε, καὶ πολ-
 λοὺς σκλάβους ἔκαμνε.

669 in margine add. cod. πῶς ὁ σουλτάν Μουράτης ἐδιάβη εἰς τὸν τοῖχο τοῦ
 Ἐξαμίλιον ἔς τὸν Μορέα.

1. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 139.

2. Χάμμερ, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 140 : «Τῇ πρωτῇ τῆς τετάρτης (ἡμέρας), ἦτοι
 τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ τῆς πολιορκίας «κύμβαλά τε καὶ αὐλικά καὶ σάλπιγγες» ἐσήμαναν τὴν
 ἐφοδὸν· προσήγαγον κλίμακας καὶ ὑπώρυξαν τὸ τεῖχος, ἡ ἀνέβησαν εἰς αὐτό. Ὁ γενί-
 τσαρος Χίτζρ, ὁ αὐτὸς ἴσως ὁ ἀποκεφαλίσας τὸν βασιλέα Βλαδίσλαον ἐν τῇ μάχῃ τῆς
 Βάρνης, Σέρβος τὸ γένος, ἀναβάς πρῶτος εἰς τὸ ὄχρωμα ἠνάγκασεν εἰς φυγὴν τοὺς
 Ἕλληνας εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Πελοποννήσου· αὕτη δέ, στερηθεῖσα τοῦ ὄχρωματος
 αὐτῆς, ἦν ἐκτεθειμένη ταῖς προσβολαῖς τῶν Τούρκων». Κατὰ τὸν Χαλκοκονδύ-
 λην, ἔνθ' ἀν., Β', σελ. 116,15-17 : «Ἀνέβη ἐπὶ τὸ τεῖχος νήλης Χιτήρης, Τριβαλλὸς
 τὸ γένος, καὶ εὐλέ τε τὸ τεῖχος, καὶ τοὺς ταύτη διωσάμενος ἐς φυγὴν ἐτρέψατο».

φ. 49r (117,7-117,22). Καὶ ἐβουλήθησαν οἱ ἄρχοντες τοῦ Μορέως, ὅπου ἦταν φυλαμένοι εἰς τὰ κάστρον, ὅτι, ἢ νὰ κάμουνε ἀγάπη μὲ τὸν σουλτάν Μουράτη ἢ νὰ ἐμποῦνε εἰσὲ πλεούμενα νὰ φύγουνε ἀπὸ τὸν Μορέα, διατὶ 685 ἐβλέπανε, πὼς τότε χάνουσι καὶ τὸν παίρνει ὁ Μουράτης, τόσο τὸν ἐφοβήθησαν καὶ πολλὴ ἀνανδρία τοὺς ἦρθε.

(117,23-119,21). Τότε ὁ Μουράτης, ὥσάν ἐμπῆκε εἰς τὸν Μορέα, ἔκοψε τριακόσους χριστιανούς Μοραῖτες, ὅπου τις εἶχε πιασμένους, διὰ νὰ δώσῃ φόβο τῶν ἐπίλοιπων Μοραϊτῶν. Ἀκόμη ἔπιασε καὶ ἄλλους ἑξακόσους Μο- 690 ραῖτες χριστιανούς¹ καὶ τοὺς ἔκοψε, λέγει, διὰ κουρουμπάνι τῆς ψυχῆς τοῦ πατέρα του². Καὶ ἀπὸ κεῖ ἐχώρισε τὸ φουσσάτο του εἰς δύο. Καὶ ἔδωσε ἑκατὸ χιλιάδες φουσσάτο τοῦ Τουραχάνη, μαζὶ μὲ γιαννιτζάρους, καὶ τὸν ἔστειλε μέσα εἰς τὸν Μορέα, ξερβὶ μερέα, κατὰ τὸ Ἄργος. Καὶ ὁ σουλτάν Μουράτης ἐπῆρε τὸ ἐπίλοιπο φουσσάτο καὶ ἐδιάβη τὸ μέρος στὶς Βασιλικὰ 695 καὶ Βοστίτζας, καὶ εἰς τὴν Πάτρα³. Καί, ὡς τὸ μάθανε οἱ Πατρινοί, ἐφύγανε τέσσαρες χιλιάδες χριστιανοὶ καὶ ἐδιάβησαν εἰς τὰ κάστρον τῶν Βενετίζάνω καὶ εἰς τὸν Ἐπαχτο, ὅπου ἦτονε Βενέικος. Ἀμμὴ ὑπαγαίνοντας, τοὺς ἤθραν οἱ Τοῦρκοι καὶ τοὺς ἐπιάσανε τοὺς περισσότερους καὶ τοὺς ἐσκαβώσανε. Τότε ἐδιάβησαν καὶ ἐπολεμούσανε τὸ κάστρο, τὴν Πάτρα. Καὶ 700 ἀντιστέκανε οἱ χριστιανοὶ ἀνδρειωμένα. Τότε ἔσωσε καὶ ὁ Τουραχάνης μὲ τὸ ἐπίλοιπο φουσσάτο, ὅπου ἦτονε μέσα τὸν Μορέα, μὲ πολλὴ σκλαβία. Καὶ τότε ἐσηκώθη ὁ Μουράτης καὶ ἄφησε τὸν Τουραχάνη, διατὶ ἐστείλανε μαντατοφόρο οἱ ἄρχοντες τοῦ Μορέως εἰς τὸν σουλτάν Μουράτη καὶ ἐκάμανε ἀγάπη καὶ νὰ τοῦ δίδουνε χαράτζι πᾶσα χρόνο τόσα. Καὶ οὕτως ἄρχισε τὸ 705 χαράτζι εἰς τὸν Μορέα, ὅπου δὲν ἦτονε πρῶτα⁴. Καὶ τότε ἐφύγανε ὅλοι οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὸν Μορέα καὶ ἐδιάβησαν εἰς τὴν Θήβα. Καὶ οἱ Θηβαῖοι ἐφύ-

700 ὁ add. cod. 705 post τότε add. ἐφύγαν 706 in margine add. cod.
πὼς ἐπῆρε ὁ Μουράτης τὴν Θήβα

1. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 140.

2. Χαλκοκονδυλῆς, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 118,2-4: «Μετὰ δὲ ὠνησάμενος ἀνδράποδα ἐς ἑξακόσια θυσίαν ἀνήγε τῷ ἑαυτοῦ πατρί, ἐξιλεούμενος τῷ φόνῳ τῶν ἀνδρῶν τούτων». Κατὰ τὸν Χάμμερ ὁμοῦς (ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 621, σημ. ΙΑ'): «Ἡ διαβεβαίωσις τοῦ Χαλκοκονδυλῆ, ὅτι ὁ Μουράτ «ὠνησάμενος ἀνδράποδα ἐς ἑξακόσια ἀνήγε τῷ ἑαυτοῦ πατρί» φαίνεται, ὅτι ἀντίκειται οὐ μόνον πρὸς τὸν πρῶτον χαρακτήρα τοῦ σουλτάνου, ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντα τὰ ἔθιμα τῶν Ὀθωμανῶν, ὧν ἡ βαρβαρότης οὐδέποτε προέβαινε εἰς τοσοῦτον, ὥστε προσφέρειν τοῖς νεκροῖς τοιαῦτα ὀλοκαυτώματα. Αὕτη ἡ θηριώδης ἀπανθρωπία ἀποδοτέα τῷ Τουραχάν καὶ οὐχὶ τῷ Μουράτ».

3. Διὰ τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς Πάτρας βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 143 ἐπ.

4. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 149: «Ὁ Μουράτ ἔλυσεν τὴν πολιορκίαν καὶ ἐποιήσατο εἰρήνην πρὸς τὸν Κωνσταντινόν, ὅπως ἀπὸ τοῦδε ἡ Πελοπόννησος ἢ ὑποτελῆς τοῖς Τούρκοις».

γανε. Καὶ τότε ἐπερίλαβαν οἱ Τοῦρκοι τὴν χώρα. Καὶ φεύγοντας οἱ Ὀθβαῖοι
 φ. 49v νὰ ἐμποῦνε μέσα ᾗς τὸν Μορέα | νὰ γλυτώσουνε, τοὺς ἤρσαν οἱ Τοῦρκοι
 εἰς τὸ Ἐξαμίλιον καὶ τοὺς ἐπήρσαν σκλάβους. Καὶ τὰ χωρία ὅλα, ὅπου ἦτονε
 710 ἐκεῖ τὸ γῦρο, ἤρσαν καὶ ἐπροσκυνήσανε τὸν σουλτὰν Μουράτη, καὶ ἔγιναν
 ραγιάδες. Καὶ ἐδιάβη εἰς τὴν Ἀνδριανούπολιν, εἰς τὸ Σκαμνὶ του.

(121,10-122,10). Καί, ὡς ἦρθε τὸ καλοκαίρι, ἐμάζωξε τὰ φουρσάτα
 του καὶ ἐδιάβη καὶ ἀπέρασε εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἀμμή ἐθυμῆθη τὸν μέγαν
 πόλεμον, ὅπου ἔκαμε εἰς τὴν Οὐγγαρία, ᾗς τὴ Βάρνα, μὲ τοὺς χριστιανούς,
 715 ὅπου ἐκινδύνεψε νὰ τότε νικήσουνε οἱ Οὐγγaroι. Τότε ἔταξε, ὅτι νὰ γλυ-
 τώσῃ καὶ νὰ ἀφήσῃ τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ του καὶ αὐτὸς νὰ γενῇ ντερβίσης.
 Τότε ἔκραξε τὸν υἱόν του τὸν Μεχεμέτη, ὅπου ἦτονε μικρότερος ἀπὸ τὸν
 ἄλλον, ὁ ὁποῖος κατατρέχοντας ἔνα ἀλάφι, τὸν ἔρριξε τὸ ἄλογο καὶ ἐσκοτώθη.
 Λοιπὸν ὁ Μεχεμέτης ἦτονε μικροπαλληκαρόπουλλο, ἕως δεκατριῶν χρονῶν,
 720 καὶ τοῦ ἐπαράδωσε τὴν βασιλείαν καὶ ἐκάμανε μεγάλες χαρὰς. Καὶ ἀπὸ κεῖ
 ἐδιάβη καὶ ἔγινε ντερβίσης ὁ Μουράτης, ὡς ἔταξε. Καὶ ἐκαθέζετον εἰς ἕνα
 τόπον, εἰς ἐπὶ προσκύνημα ¹. Καὶ μία νύκτα λέγουσιν, ὅτι εἶδε ἕνα ὄνειρο καὶ
 τὸ εἶπε καὶ τὸ ἐπιστέψανε οἱ Τοῦρκοι, πῶς εἶδε ἕνα ἄνθρωπον ἐνδυμένον
 μὲ ἄσπρα φορέματα, ὡς ἄν προφήτης καὶ ἔβγαλε τὸ δακτυλίδι, ὅπου ἐφόρει
 725 ὁ υἱὸς του εἰς τὸ μεγάλο δάκτυλο καὶ τὸ ἔβαλε εἰς τὸ δεύτερον καὶ τὸ ἔβγαλε
 πάλιν καὶ ἔβαλε εἰς τὸ τρίτον καὶ τὸ διάλλαξε καὶ εἰς τὰ πέντε δάκτυλα καὶ
 ἐπέταξε τὸ δακτυλίδι καὶ ἐδιάβη καὶ ἐχάθη. Καὶ διὰ τοῦτο ἔκραξε τις
 λογιάδες καὶ μάγους νὰ τοῦ διαλύσουνε τὸ ὄνειρον. Καὶ τοῦ εἶπαν, ὅτι : «δὲν
 ἔστι ἄλλο, μόνον θέλουνε βασιλεύσει ἀπὸ τὸ γένος σου πέντε βασιλεῖς καὶ
 730 ὅστερα θέλει βασιλεύει ἄλλο γένος εἰς τὴν βασιλείαν σου». Καὶ διὰ τοῦτο τὸ
 ὄνειρον ἐβάλανε, ὅτι κανένα γένος ἀπὸ τις παλαιὰς γενεάς, ἥγουν ἀπὸ Τουρα-
 χάνηδες, μηδὲ Μιχαλογλῆδες, μηδὲ Βορνεζῆδες, νὰ μὴν κάμουνε μπεγλερ-
 μπῆδες, μηδὲ βεζυρπασάδες, μόνον φλαμπουριαδαῖοι νὰ γίνωνται ἀπάνω
 734 εἰς τις ἀγκυρίδες, ἥγουν εἰς τοὺς καβέλλαραῖους, ὅπου εἶναι χρεῶστες νὰ
 φ. 50r πηγαίνουσι | εἰς τὸν πόλεμον ἀπλήρωτοι καὶ παγαίνουσι μπροστέλλα καὶ
 τοὺς αὐτοὺς φλαμπουριάρους νὰ τοὺς δορίζῃ ὁ μπεγλέρμπης. Εἶναι καὶ ἄλλη
 μία γενεά, ὡς αὐτοὺς, τοὺς λέγουσι Μαλεκόκηδες. Ὅλες οἱ αὐτὲς γενεαὶς

714 πόλεμος χροανούς 734 ἥγουν iteratum in cod. delevi 735 ἀπλήρωτοι
 ex corr. cod.

1. Πβ. Χάμμερ, ἐνθ' ἂν., Β', σελ. 133 ἐπ. : «Ὁ Μουράτ τοσοῦτον φίλος ἦν
 τῆς ἀναπαύσεως καὶ τῆς ἡδονῆς καὶ ἐκορέσθη τοσοῦτον τῆς βασιλείας καὶ τοῦ πολέ-
 μου, ὥστε μετὰ τὴν πανώλεθρον μάχην τῆς Βάρνης ἐπανῆλθεν αὐθὺς εἰς τοὺς ἐν
 Μαγνησίᾳ τερπνοὺς κήπους καὶ τὰ ἀνάκτορα».

εἶχανε ὀλπίδα νὰ βασιλέψουσι, ἀμμὴ διὰ τὸ ὄνειρο τοὺς ἐπῆραν ἐπὶ τὴν μεγάλῃν ἐξουσίαν, ὅπου εἶχασιν πρωτύτερα ¹.

- 740 (124,16-124,23). Καὶ περάσοντας ὀλίγος καιρὸς ἐθυμῆθη ὁ Λουννάδης τὸν τζακισμὸν καὶ τὴν ντροπὴν, ὅπου τοῦ ἔκαμε ὁ σουλτὰν Μουράτης εἰς τὴν Βάρνα τῆς Οὐγγαρίας, ὅπου τὸν ἐνίκησε εἰς τὸν πόλεμον, δὲν ἠμπόρει νὰ πομονευτῇ καὶ τότε ἤνυρε καιρὸν, ὅπου ὁ σουλτὰν Μουράτης ἐδιάβη εἰς τὴν Ἀνατολὴν καὶ ἐγένη ντερβίσης εἰς τὴν ἔρημον ². Τότε ἐμάζωξε φουσοῦτα
745 δυνατά, Οὐγγαροὺς, Μπόέμους ³. Καὶ ὁ Γεώργιος, ὁ δεσπότης τῶν Σερβίων ⁴, ἔδιδε λόγον τοῦ Τούρκου εἰς ὃ, τι ἔκαμνε ὁ Λουννάδης, ὡσὰν δημηγέτης, καὶ ἐγέλα καὶ μία μερέα καὶ ἄλλη.

- (122,10-123,6). Τότε, ὡς τὸ ἔμαθαν οἱ Τούρκοι, ἐφοβήθησαν πολὺ, καὶ τοῦτο διατὶ ὁ βασιλεὺς τοὺς ὁ Μεχεμέτης ἤτονε παιδὶ δεκατρίων χρονῶν
750 καὶ ἄμαθος τοῦ πολέμου. Καὶ οἱ πασάδες, ὁ βιζύρης ἔστειλε κρυφὰ μαντὰτα εἰς τὸν σουλτὰν Μουράτην, ὅπου ἤτονε ντερβίσης, ὅτι νὰ μὴν κάμῃ ἀλλέως, μόνον νὰ ἀφήσῃ τὸ ντερβισαῦτο καὶ νὰ ῥθῇ εἰς τὴν βασιλείαν του, ὅτι : «ἐσηκώθη ὁ Λουννάδης, ὁ ἐχθρὸς σου, ἀπὸ τὴν Οὐγγαρίαν καὶ ἔρχεται ἀπάνω μας». Ἐποῦτη τὴν βουλὴν τὴν ἔδωσε ὁ Ἀλῆ πασὰς βιζύρης, χωρὶς θέλημα
755 τοῦ σουλτὰν Μεχεμέτη ⁵. Ἀμμὴ ὕστερα, ὡσὰν τὸ ἔμαθε ὁ Μεχεμέτης, ἐπικράθη, πὼς ἐμήνυσε τοῦ πατρὸς του καὶ δὲν ἄφησε νὰ πάγῃ, λέγει, νὰ δεῖξῃ τὴν ἀντιρεία του, καλὰ καὶ ἤτονε παιδί· καὶ ἐφοβάτονε καὶ τοῦτο, μήπως καὶ μετανόησῃ ὁ γέρος καὶ μεταπάρῃ τὴν βασιλείαν. Λοιπὸν ἤρθε ὁ σουλτὰν Μουράτης καὶ πρωτύτερα, πρὶν νὰ σώσῃ εἰς τὴν Ἀνδριανόπολιν, ὁ

1. Περὶ τοῦ ἀναφερομένου ὀνείρου τοῦ Μουράτ τοῦ Β' ὁ Χαλκοκονδύλης οὐδὲν λέγει.

2. Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 149.

3. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 149 : «Ὁ Οὐννάδης ὠδήγησε τὸν ἄριστον καὶ λίαν ἐξηκνημένον στρατόν, ὃν ποτε παρέταξεν ἡ Οὐγγρία, συγκείμενον ἐκ πλείονων ἢ εἴκοσι καὶ τεσσάρων χιλιάδων ἀνδρῶν, ὧν οἱ μὲν ὀκτακισχίλιοι Βλάχοι ὑπὸ τὸν Δάνον, κατασταθέντα ὑπὸ τοῦ Οὐννάδου βοιβόνδαν τῆς Βλαχίας ἀντὶ τοῦ Δρακούλη, οἱ δὲ δισχίλιοι Γερμανοὶ καὶ Βοημοὶ ὀπλῖται· μετὰ τῆς δυνάμεως ταύτης διαβάς τὸν Ἰστρον κατὰ τὴν γέφυραν τοῦ Τραϊανῶς παρὰ τὸν Ἅγιον Σεβερίνον εἰσέβαλεν εἰς τὴν Σερβίαν ἐχθρικῶς, ἐπειδὴ ὁ δεσπότης, τηρῶν ἀκριβῶς τὴν πρὸς τὸν Μουράτ συνθήκην, ἀπεποιήθη συνεστρατεῦσαι».

4. Δηλ. ὁ Γεώργιος Βράγκοβιτς, ἡγεμὼν τῆς Σερβίας.

5. Πβ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 134 : «Ὁ μέγας βεζύρης Χαλὴλ, ὁ βεγλέρ-βεγης Οὐζγούρ καὶ ὁ Ἰσὰκ Πασὰς ἐπεμφαν εἰς Μαγνησίαν τὸν συνάρχοντα Σαριτζέ Πασάν, ὅπως προσκαλέσῃ τὸν Μουράτ ἵν' ἀναλάβῃ τὸ δεύτερον τὸν οἶακα τῆς κυβερνήσεως. Ἡ δέσις αὐτῶν ἀμελητὶ εἰσηκούσθη· διότι ὁ Μουράτ ἐνόησεν, ὅτι ὁ βραχίων τοῦ ἐκκαίδεκαετοῦς υἱοῦ οὐκέτι ἦν ἱκανὰ κραταῖος, ὅπως ἄρξῃ τοῦ βασιλείου, ὅπερ ἔμελλε ποτε τοσοῦτον αὐξήσῃν ὡς δορικτήτωρ· διὸ ἀνέλαβε τὸ τρίτον τὴν βασιλείαν, ἣν δις ἐκ φιλησυχίας καὶ φιληδονίας κατέλιπε».

760 Ἀλλ' πασᾶς ὁ βιζύρης ἐπῆρε τὸ βασιλιόπουλλο καὶ ἐδιάβησαν εἰς τὸ κυνήγι μακρέα, διὰ τὰ ἐμπῆ ὁ σουλτὰν Μουράτης ¹. Καὶ οὕτω ἐρίνη. Καὶ ὁ Μεχεμέτης δὲν ἤξερε ἐτοῦτα. Καὶ ὥσάν ἐγύρισε καὶ ἔμαθε, πῶς ἐκάθησε ὁ γέρος, δὲν εἶχε τί κάμη καὶ ἐδιάβη καὶ τὸν ἐπροσκύνησε καὶ ἐφίλησε τὸ χέρι του.

φ. 50ν (124,16 ἐπ.). Καὶ τότε ὁ σουλτὰν Μουράτης ἐμάζωξε τὰ φουρσάα του ².

765 Καὶ ἔμαθε, πῶς ὁ Δουννάδης ἤρθε εἰς τοὺς κάμπους τοῦ Κοσσόβου ³. Τότε ἐδιάβη καὶ ὁ Μουράτης μὲ ἑκατὸν πενήντα χιλιάδες φουρσάα καὶ ἐτενωσάνε κοντὰ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον. Καὶ τὴν δευτεροήμερα ἐτοιμάστησαν εἰσεῖ

760 βασιληάπουλο

1. Πβ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 135 : «Ὁ νέος Μωάμεθ ἀντήλλαξε πρὸς τὸν πατέρα πρόσωπον καὶ τόπον, καθότι οὗτος μὲν ἀπῆλθεν εἰς Μαγνησίαν, ὁ δὲ Μουράτ εἰσῆλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν. Ὁ Σαγανὸς Πασᾶς, ὁ τὰ μάλιστα πάντων δυνάμενος, ἐπέμφθη εἰς Βαλίκεσιρ, ὅπως βιώσῃ ἐν ἡσυχίᾳ, ὁ δὲ Χαμίλ Πασᾶς ἀνέλαβεν αὐθις ὡς μέγας βεζύρης τὴν ποτέραν ἀπεριόριστον ἐξουσίαν. Οὗτος ἦν ὁ κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ οὐγγρικοῦ στρατοῦ προσαλέσας τὸν πρῶν αὐτοῦ κύριον, ἵνα στρατηγήσῃ αὐθις τοῦ ὀθωμανικοῦ στρατοῦ, καὶ ὁ τούτου ἕνεκα πορευθεὶς πρὸς ὑπάντησιν αὐτοῦ καὶ ὁ τότε τὰ μέγιστα συντελέσας εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς τρίτης βασιλείας. Ἡ πρὸς τὸν Μουράτ καὶ τὴν αὐτοκρατορίαν διπλῇ αὐτῇ ὑπηρεσίᾳ οὐχ ὑπελαμβάνετο τοιαύτῃ ὑπὸ τοῦ εἰς Μαγνησίαν πεμφθέντος διαδόχου, καὶ κατέλιπε βαθεῖαν ἀγανάκτησιν ἐν τῇ ἡδὴ μνησικαχῇ καὶ φιλοδόξῳ καρδίᾳ τοῦ νέου ἡγεμόνος, τοῦ ἐν διαστήματι ἐνιαυτοῦ δις ἡδὴ γευσαμένου Ταντάλου δίκην τῆς βασιλείας».

2. Βλ. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 135 : «Τὸ τρίτον ὁ Μουράτ ἀναλαβὼν τὴν ὑπάτην ἐξουσίαν κατεῖχε κατὰ τὸν ὑπόλοιπον αὐτοῦ βίον τὸν χαλινὸν αὐτῆς καὶ τὴν λαβὴν τοῦ ξίφους τοῦ πορθητοῦ. Τὸ βλέμμα αὐτοῦ ἦν ἐστραμμένον μόνον πρὸς μεσημβρίαν τῆς πάλαι ἐν Εὐρώπῃ αὐτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου, πρὸς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Ἀλβανίαν, ὅπου στρέφομεν ἡδὴ τὴν ἡμετέραν προσοχήν. Πρὸς τὸν Ἰωάννην τὸν Ἑλληνα αὐτοκράτορα, τὸν διὰ τῆς παρορμητικῆς αὐτοῦ ἐπιστολῆς προκαλέσαντα τὴν δυστυχὴ ἐκστρατεῖαν τῆς Βάρνης, ἀποκατέστη αὐθις ἡ εἰρήνη εὐθὺς μετὰ τὴν πανώλεθρον μάχην· ἀλλὰ τότε ἡ αὐτοκρατορία περιοριζέτο μόνον ἐν τοῖς πέριξ τῆς πρωτευούσης καὶ ἐντὸς τοῦ μακροῦ ἀναστασιεύου τείχους, ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν εἰρήνη περιελάμβανε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ δεσπότας τῆς Πελοποννήσου».

3. Χάμμερ, ἐνθ' ἀν., Β', σελ. 150 : «Ἐπὶ τοῦ Κοσσυφοπεδίου, δοξασθέντος πρὸ πενήντην καὶ ἐννέα ἐτῶν ἐπὶ τῇ νίκῃ Μουράτ τοῦ Α' καὶ ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, δολοφονηθέντος ὑπὸ τοῦ Μιχαὴλ Καβιλόβιτς, ὁ Οὐννάδης ὠχυρώθη μεσοῦντος τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς (τοῦ ἔτους 1448). Ὁ τοῦ Μουράτ στρατός, συγκείμενος ἐξ ἑκατὸν πενήντηντα χιλιάδων ἀνδρῶν, διέβη διὰ τριῶν ἡμερῶν τὸν Σιντιτζαν, διερχόμενον διὰ μέσου τῆς πεδιάδος. Ὁ Οὐννάδης, ἀντὶ τοῦ περιμεῖναι τοὺς Ἀλβανοὺς ἐπικούρους ἐν τοῖς χαρσάκμασι, κατέλιπε τὸ στρατόπεδον καὶ διελθὼν τὸν Σιντιτζαν παρὰ τὴν κόμην Βρόδον ἐπῆλθεν ἐπὶ τὸν ἐχθρόν. Γραῖα τις ἐκ Σερβίας θρηνοῦσα προεῖπεν αὐτῷ τὴν ἦταν ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἐχθροῦ, διανύσαντος τρεῖς ἡμέρας πρὸς διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, ἐν ᾧ ὁ οὐγγρικός στρατός διέβη αὐτὸν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. Ὁ Μουράτ ἐπεμψεν ὁκτὼ πρέσβεις, προτείνων καὶ πάλιν τὴν εἰρήνην, ἀλλ' ὁ Οὐννάδης δὲν ἤκουσε».

πόλεμον. Καὶ τὸ φουσσαῖο τῆς Ρούμελης ἐμπήκε πρῶτα εἰςὲ πόλεμον· καὶ τὸ φουσσαῖο τῆς Ἀνατολῆς ἐστέκετόνε κοντὰ μὲ τὸν σουλτὰν Μουράτη. Καὶ 770 οἱ Ρουμελιῶτες ἐπολεμοῦσαν ἀνδρειωμένα.

(Ἐδῶ ἐλλείπανε καμπόσα φύλλα τοῦ πρωτοτύπου¹ καὶ δὲν ἔχω τὸ τέλος τοῦ σουλτὰν Μουράτη² ὁ δέκατος)³.

1. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἡ ἀφήγησις περὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τοῦ σουλτάνου Μουράτ τοῦ Β' διακόπτεται ἀποτόμως, λόγῳ ἀπωλείας φύλλων τινῶν τοῦ χειρογράφου τοῦ πρωτοτύπου. Πάντως τὰ φύλλα ταῦτα δὲν ἦσαν πολλά, πρέπει δὲ νὰ περιελάμβανον τὴν ἱστορίαν τῆς συγκρούσεως Οὐνιάδου καὶ Μουράτ παρὰ τὸ Κοσσυφοπέδιον καὶ τὴν ἥτταν τοῦ πρώτου, τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου καὶ τῆς ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνάδοι τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου καὶ τέλος τοῦ θανάτου τοῦ Μουράτ τοῦ Β' (Χ α λ κ ο κ ο ν δ ὕ λ η ς, ἐνθ' ἄν., Β', σελ. 127,25 - 146,5).

2. Ὁ Μουράτ ἀπέθανε ἐν ἔτει 1451. Περὶ τοῦ θανάτου βλ. Χ α μ ε ρ, ἐνθ' ἄν., Β', σελ. 163 : «Ἐτελεύτησε τὸν βίον ὁ Μουράτ ἀπόπληκτος κατὰ τὸ τεσσαρακοστὸν ἔνατον ἔτος τῆς ἡλικίας ἐν δειπνῷ, ἐν ᾧ μετὰ τῶν φίλων αὐτοῦ ἐνετρώφα ἐπὶ νήσου τῆς λίμνης τῆς Ἀδριανουπόλεως».

3. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει, ὅτι τὸ παρὸν χειρόγραφον δὲν εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως γραφέν πρωτότυπον, ἀλλ' ἀντίγραφον γεγόμενον βραδύτερον παρ' ἀγνώστου τινὸς ἀντιγραφέως.

ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

- Ἀγχιλίαιος*, 488, 492, 568, 597, 607. Εἶναι ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Λαδίσλαος ὁ Α' (1440 - 1444), διαδεχθεὶς τὸν Ἀλβέρτον τὸν Ε' (πβ. Χαλκοκονδύλην : Λαδίσλαος). Ὁ χρονογράφος μας ἀποκαλεῖ ἐπίσης Ἀγχιλίαν καὶ τὸν βασιλεῖα Λαδίσλαον τὸν Β' (1490 - 1516)· πβ. Γ. Θ. Ζώρα, Ἡ βασιλεία τῶν Τούρκων σουλτάνων Βαγιαζήτ Β' καὶ Σελήμ Α', ἐνθ' ἀν., σελ. 445.
- Ἀγκῶνα*, 333, ἡ πόλις τῆς Ἰταλίας Ἀγκών.
- Ἀθήνα*, 147, 520, 521, 632, 645.
- Αἴμος*, 437, τὸ ὄρος Αἴμος.
- Αἶνος*, 50, πόλις τῆς Θράκης.
- Ἀκαρνανία*, 150.
- Ἀλαμανία*, 222, 401, 412, 502, 527, 618, ἡ Γερμανία.
- Ἀλαμᾶνος*, 414, ὁ κάτοικος τῆς Ἀλαμανίας.
- Ἀλβανίτης*, 161, 162, 164, 166, 169, 176, 341, 342 (βλ. καὶ Ἀρβανίτης).
- Ἀλῆς* πασᾶς, 754, 760, βιζύρης τοῦ σουλτάνου Μουράτ τοῦ Β' (βλ. Χαλκοκονδύλην : Χαλίλης ὁ Πραῖμεω).
- Ἀλῆς* πασᾶς, 311 (βλ. Χαλκοκονδύλην : Ἀλῆς ὁ Βρενέζεω).
- Ἀλιδέρης*, 192, ἡγεμὼν τῆς Καραμανίας (βλ. Χαλκοκονδύλην : Ἀλισούριος).
- Ἀμπέρσιος*, 233, 238, 245, ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Ἀλβέρτος ὁ Ε' (1437 - 1439), διάδοχος τοῦ βασιλέως Σιγισμόνδου. Βλ. σελ. 191, σημ. 2.
- Ἀνατωλικόν*, 143, τὸ Αἰτωλικόν (τοῦ νομοῦ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας). Ἀλλὰ ὀνομασίαι Ἀντελικό, Νατολικό, Ἀνατολικό.
- Ἀνατολή*, 62, 66, 109, 127, 337, 343, 355, 398, 463, 467, 471, 506, 531, 540, 551, 612, 713, 744, 769.
- Ἀνδριανούπολις*, 11, 60, 189, 272, 292, 323, 436, 627, 711, 759.
- Ἀρανίτης*, 289, 296, 299, 327, ὁ Ἀριανίτης Κομνηνὸς (βλ. καὶ Κομνηνὸς Ἀρανίτης).
- Ἀρβανίτης*, 312, 315, 335 (βλ. καὶ Ἀλβανίτης).
- Ἀρβαντία*, 305, 312.
- Ἀργιος*, 676, Βούλγαρος, ἀνελθὼν πρῶτος ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ Ἑξαμιλίου. Ὁ Χαλκοκονδύλης ὀνομάζει αὐτὸν Χιτήρη, Τριβαλλὸν τὸ γένος. Βλ. σελ. 207, σημ. 2.
- Ἀργος*, 693, ἡ πόλις τῆς Πελοποννήσου.
- Ἀργυρό*, 339, πόλις τῆς Μακεδονίας (βλ. Χαλκοκονδύλην : Ἀργυροπολίχνη).
- Ἀργία*, 149.
- Ἀτζα*, 277, πόλις τῆς Βοσνίας (πβ. Χαλκοκονδύλην : Γαῖτια).
- Ἀτζιάβολος Νέρης*, 521, 632, Νέριος ὁ Β', δούξ τῶν Ἀθηναίων, ἐκ τῆς γνωστῆς οἰκογενείας τῶν Acciaiuoli τῆς Φλωρεντίας.
- Ἀτζιάβολος* [Ρενιέρης], 146, δούξ τῶν Ἀθηναίων, ἐκ τῆς γνωστῆς οἰκογενείας τῶν Acciaiuoli τῆς Φλωρεντίας.
- Βάκρινα*, 278, Οὐκρινας, παραπόταμος τοῦ ποταμοῦ Σαύου.
- Βάργα*, 555, 714, 742, ἡ γνωστὴ πόλις τῆς Βουλγαρίας.
- Βασιικά*, 694, κώμη τῆς Κορινθίας, ἡ ἀρχαία Σικωνόν.
- Βασκάπο*, 374, ἡ Βασάζη. Ὁ Χαλκοκονδύλης δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομα.
- Βενετζάνος*, 134, 139, 163, 288, 325, 329, 696.
- Βενέτικος*, 697.
- Βλαχία*, 173, 359, 367, 420, 545.
- Βλάχος*, 361, 363, 604.
- Βοσνίτζα*, 695, Βοσνίτσα εἶναι ἡ μεσαιω-

- νικῇ ὀνομασία τῆς πόλεως Αἰγίου καὶ τῆς περὶ αὐτὴν περιοχῆς (ὁ Χαλκοκονδύλης γράφει Αἴγιον).
- Βουλγαρία*, 186, 423, 490, 494, 546.
- Βούλγαρος (ης)*, 186, 217, 676.
- Βρανᾶς Ἰωάννης*, 257, 261, 267, ὑπεραπιστῆς τῆς πόλεως τοῦ Βελιγραδίου (βλ. Χαλκοκονδύλην : Ἀλῆς ὁ Βρενέζω).
- Βρενέζηδες*, 732 (οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν οἰκογένειαν Βρενέζη· βλ. Χαλκοκονδύλην : Βρενέζης).
- Γαῖτα*, 468, ἡ Ἱταλικὴ πόλις Gaeta.
- Γαρδενάλες*, 400, 502, 532, 541, 557, 616, ὁ καρδινάλιος Ἰουλιανὸς Καισαρίνης (Giulio Cesarini).
- Γεώργης*, 297, 304, 308, 309, 312, 318, 320, 327, 330, Γεώργιος Καστριώτης (1403 - 1467), υἱὸς τοῦ Ἰωάννου, ὁ ἐπικληθεὶς Ἰσκενδὲρ Βέγης ἡ Σκεντέρμπεης (βλ. Σκεντέρης).
- Γεώργης ὁ Μπουῆρος*, βλ. Μπουῆρος Γεώργης.
- Γεώργιος*, ὁ δεσπότης τῶν Σερβίων, 745, Γεώργιος Μπράνκοβιτς ἡ Βράγκοβιτς, υἱὸς τοῦ Βούκ, ἀνακηρυχθεὶς δεσπότης τῆς Σερβίας, ὡς διάδοχος τοῦ θείου του Στεφάνου Λαζάροβιτς (1427 - 1456).
- Γεώργιος τῆς Ράσιας*, 225. Ὁ Γεώργιος Βράγκοβιτς (βλ. ἀνωτέρω, Γεώργιος, ὁ δεσπότης τῶν Σερβίων).
- Γρηγόριος*, 247, υἱὸς τοῦ Γεωργίου Βράγκοβιτς.
- Δεκέμβριος*, 441.
- Δέπας*, 336, 338, ἀρχηγὸς τῶν Ἀλβανῶν.
- Δύσι*, 15, 66, 464, 466, 531, 540.
- Ἐξαμίλι(ον)*, 156, 160, 396, 637, 646, 648, 709, χωρίον τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας.
- Ἐπαχιο*, 697, ἡ Ναύπακτος.
- Ἐρμέν*, 350 (βλ. Ἐρμεστάτ).
- Ἐρμεστάτ*, 351, Χέρμανστατ (Ἐρμανούπολις), πόλις τῆς Τρανσυλβανίας. Βλ. καὶ λ. Τζιμπίν.
- Εὐγένιος*, 528, ὁ πάπας Εὐγένιος ὁ Δ΄ (1431 - 1447).
- Εὐρώπη*, 531.
- Ἡπειρος*, 164, 165.
- Ἡρακλεία*, 393, πόλις ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου (βλ. Χαλκοκονδύλην : Ποντοηράκλεια).
- Θεόδωρος*, 635, βλ. Παλαιολόγος Θεόδωρος.
- Θηβαῖος*, 706, 707.
- Θήβα*, 644, 706.
- Ἱερὸν*, 127, πόλις τῆς Ἀσίας, παρὰ τὴν Προποντίδα.
- Ἰκόνιο*, 196, 197, 203, 208, 212, πόλις τῆς Καραμανίας.
- Ἰσᾶς*, 275, 280, 281, 282, 283, 290.
- Ἰσμαήλ*, 213, 214, ἡγεμὼν τῆς πόλεως Σινώπης (βλ. Χαλκοκονδύλην : Ἰσμαήλης).
- Ἰωάννης ὁ Βρανᾶς*, βλ. Βρανᾶς Ἰωάννης.
- Ἰωάννης Καστριώτης*, βλ. Καστριώτης Ἰωάννης.
- Ἰωάννινα*, 144, 153.
- Καλλιπολι*, 8, 9, 12, 16, 34, 51, 52, 54, 55, 67, 93, 97, 463, 466, 539, 551, 554, ἡ γνωστὴ πόλις τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ στομίου τοῦ Ἑλλησπόντου, πρώτη εὐρωπαϊκὴ πόλις, περιελθοῦσα εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων τῷ 1357.
- Καραγιάς*, πασᾶς, 144, ἀρχηγὸς τοῦ Μουράτ τοῦ Β΄ ἐν Εὐρώπῃ (βλ. Χαλκοκονδύλην : Καρατζιάς).
- Καραμανία*, 123, 191, 194, 195, 337, 398, 471, 507.
- Καραμανίτης*, 199, ὁ κάτοικος τῆς Καραμανίας.
- Καραμάνος*, 207, 344, 507, 510.
- Καράμπεης*, 449, 452, 478, 482 «βέγης τῆς παρ' Ὀλύμπῳ Ἀδριανουπόλεως, κηδεστῆς τοῦ σουλτάνου καὶ ἀδελφὸς τοῦ μεγάλου βεζίρη Χαλήλ». Ὡς παρατηρεῖ ὁ Χάμμερ, Β΄, σελ. 617, σημ. ΝΒ : «Ἐκ πασῶν τῶν μέχρι τοῦδε εὐρισκομένων κολοβώσεων τουρκικῶν ὀνομάτων ἡ μᾶλλον ἀλλόκοτος καὶ δυσεξη-

γητός ἐστὶν ἡ τοῦ ὀνόματος τοῦ Μαχμοῦτ Τζελεπῆ, γυναικαδέλφου τοῦ Μουράτ, εἰς Καραμβὸν παρὰ Καλλιμάχῳ καὶ τῷ ἀντιγράψαντι αὐτὸν Βονφινίῳ, ὃς μεταβάλλει καὶ τὸν Κασιμβέγγην εἰς Χασάν. Οἱ μεταφρασταὶ τοῦ Χαλκοκονδύλη παρέλαβον ἐκ τοῦ λατινικοῦ κειμένου τοῦ Καλλιμάχου καὶ Βονφινίου τὸν Καραμβὸν τοῦτον, εἰ καὶ ἐν τῷ ἑλληνικῷ οὐδὲν τοιοῦτον εὐρίσκεται».

Κάρλος, 146, Κάρολος Τόκκος, ἡγεμὼν Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, σύζυγος τῆς θυγατρὸς τοῦ Νερίου Ἀτζιαβόλου (βλ. Χαλκοκονδύλην : Κάρουλος).

Κασίμ πασᾶς, 452, στρατηγὸς τοῦ σουλτάνου Μουράτ τοῦ Β' (βλ. Χαλκοκονδύλην : Χασίμης).

Κασταμονία, 214, ἡ Κασταμονή, πόλις ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Παφλαγονίας.

Καστριώτης Ἰωάννης, 289, 292, πατὴρ τοῦ Γεωργίου Καστριώτου, τοῦ ἐπικληθέντος Σκεντέρμπεη.

Κομνηνός, 238, Ἀριανίτης, ὁ Ἀριανίτης Κομνηνός, κυρίαρχος τῆς μεσημβρινῆς Ἀλβανίας ἀπὸ τοῦ Ἀφού μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου (βλ. καὶ σελ. 193, σημ. 3).

Κόρινθος, 661.

Κόσσοβον, 765, ἡ πεδιάς τοῦ Κοσσόβου, τὸ Κοσσυφοπέδιον.

Κουτούργος, 287, βλ. σελ. 193, σημ. 2. *Κωνσταντίνος*, 636, 651, βλ. Παλαιολόγος Κωνσταντίνος.

Κωνσταντινούπολι, 103, 124, 462, 634.

Λάζαρος, 247. Ἐνταῦθα ὁ χρονογράφος ὑπονοεῖ τὸν Γεώργιον Βράγκοβιτς βλ. σελ. 191, σημ. 5.

Λαντίσλαος, 557, ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Λαδίσλαος βλ. καὶ Ἀγνίζιλαος.

Λαράντα, 197, πόλις τῆς Καραμανίας (βλ. Χαλκοκονδύλην : Λάρανδα).

Λέμνος, 6, ἡ νῆσος Λήμνος.

Λεχία, 413, 599, ἡ ἐπὶ τουρκοκρατίας ὀνομασία τῆς Πολωνίας.

Λέχος, 603, ὁ κάτοικος τῆς Λεχίας.

Λοπάτικον, 80, λίμνη ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ (βλ. Χαλκοκονδύλην : Λοπάδιον).

Λουννάδης, 360, 364, 368, 370, 372, 377, 381, 386, 404, 430, 442, 446, 457, 477, 481, 484, 487, 542, 560, 567, 602, 604, 607, 620, 622, 740, 746, 753, 765, ὁ Γιάννος Οὐννάδης, ὁ γνωστός ἐθνικὸς ἥρωας τῆς Τρανσυλβανίας, ἀγωνισθεὶς ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν Τούρκων (πβ. Χαλκοκονδύλην : Ἰαγὸς Χωνιάτης). Τὸ ὄνομα Λουννάδης προήλθε πιθανῶς ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ *L'Ungadi*.

Μάϊος, 413.

Μαλεκόκηδες, 737 (οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν οἰκογένειαν Μαλεκόκη).

Μάρτιος, 465.

Μαύρη θάλασσα, 214, 392.

Μεξηθρᾶς, 397, ἡ γνωστὴ μεσαιωνικὴ πόλις καὶ τὸ κάστρο τοῦ Μυστρᾶ.

Μετζέτ, 350, πόλις τῆς Τρανσυλβανίας.

Μεχεμέτ, πασᾶς, 345, 356, στρατηγὸς ἐπὶ Μουράτ τοῦ Β' (βλ. Χαλκοκονδύλην : Μεζέτης).

Μεχεμέτης, 1, 28 157, ὁ σουλτάνος Μεχμέτ ὁ Α' (1413 - 1421), πατὴρ τοῦ Μουράτ τοῦ Β'. Περὶ τῆς βασιλείας του βλ. Γ. Θ. Ζώρ α, Ἡ βασιλεία τῶν σουλτάνων Μουράτ Α', Βαγιαζήτ Α', Μουσουλμάνου, Μουσᾶ καὶ Μεχμέτ, ἐνθ' ἄν., σελ. 249 - 254.

Μεχεμέτης, 717, 719, 749, 755, 761, υἱὸς τοῦ Μουράτ τοῦ Β', ὁ βαδύτερον σουλτάνος Μωάμεθ ὁ Β' ὁ Πορθητής.

Μίγγες, 646 ἡ Μιγγίαι (βλ. Χαλκοκονδύλην καὶ Χάμμερ, Β', 138) ἡ παρὰ τὸν Ἰσθμὸν πόλις Παγαί.

Μιχαλογλῆδες, 732 (οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν οἰκογένειαν Μιχάλογλη, ὅπερ βλ. κατωτέρω).

Μιχάλογλης, 104, στρατηγὸς τοῦ σουλτάνου Ἀμουράτ τοῦ Β' (βλ. Χαλκοκονδύλην : Μιχαλόγλης).

Μοράβας, 426, ποταμὸς τῆς Σερβίας.

Μοραΐτης, 680, 688, 689.

Μορέας, 160, 162, 163, 176, 178, 181, 396, 516, 636, 639, 640, 661, 680,

- 682, 684, 687, 693, 701, 703, 705, 706, 708.
- Μουράτης*, 3, 5, 10, 14, 22, 26, 42, 43, 49, 51, 67, 68, 73, 74, 75, 77, 81, 86, 88, 94, *passim*, ὁ σουλτάνος Μουράτ ὁ Β' (1421 - 1451, μέ τινα διαλείμματα).
- Μουσταφᾶς*, 5, 13, 29, 31, 40, 48, 50, 53, 56, 60, 61, 64, 70, 75, 77, 78, 82, 84, 89, 91, 92, 94, 96, ὁ Ντζουζμέ - Μουσταφᾶς, ὁ δῆθεν υἱὸς τοῦ Βαγιαζήτ τοῦ Α', πάππου τοῦ Μουράτ τοῦ Β', ὅστις, συνεπεῖρα συμφωνίας μετὰ τοῦ Μεχμέτ τοῦ Α', ἐκρατεῖτο αἰχμάλωτος ἐν Λήμνῳ.
- Μουσταφᾶς*, 13, 122, 129, 192, υἱὸς τοῦ Μωάμεθ τοῦ Α', νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ σουλτάνου Μουράτ τοῦ Β' (ἐσφαλμένως ἐν στίχ. 18 ἀναγράφεται υἱὸς τοῦ Μουράτ). Ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς του εὐρίσκετο ἐν Καραμανίᾳ.
- Μπαγιαζήτης*, 6, 13, 19, 20, 58, 59, 148, ὁ σουλτάνος Βαγιαζήτ ὁ Α'.
- Μπαγιαζήτης* πασᾶς, 29, ἀπεσταλμένος τοῦ Μουσταφᾶ πρὸς τὸν βασιλεῖα τοῦ Βυζαντίου.
- Μπελιγράδι*, 254, 256, τὸ Βελιγράδιον.
- Μπογδανία*, 359.
- Μπόγδανος*, 361, ὁ κάτοικος τῆς Μπογδανίας.
- Μποέμος*, 745, ὁ κάτοικος τῆς Βοημίας.
- Μποργόνια*, 538, ἡ Βουργουνδία.
- Μπόσινα*, 275, 280, 286, ἡ Βοσνία.
- Μποῦγος Γεώργιος*, 405, ὁ Γεώργιος Βούλκος (βλ. Χαλκοκονδύλιν), δεσπότης τῆς Σερβίας. Ἐνταῦθα ὁ χρονογράφος ὑπονοεῖ τὸν Γεώργιον Βράγκοβιτς.
- Μπουδουῖν*, 417, ἡ πρωτεύουσα τῆς Οὔγγαρίας Βούδα (βλ. Χαλκοκονδύλιν : Μπουδῆ).
- Νέρης ὁ Ἀτζιάβολος*, βλ. Ἀτζιάβολος Νέρης.
- Ντούναβις*, 226, 229, 236, 255, 279, 353, 362, 389, 418, 420, 423, 545, ὁ ποταμὸς Δούναβις.
- Οὔγγαρα*, 348, κάστρο τῆς Τρανσυλβανίας.
- Οὔγγαρία*, 228, 233, 239, 244, 245, 246, 250, 252, 253, 346, 349, 402, 417, 428, 484, 501, 508, 519, 523, 526, 613, 615, 622, 631, 714, 742, 753.
- Οὔγγαρος*, 253, 402, 410, 562, 564, 577, 582, 595, 597, 605, 619, 716, 745, ὁ κάτοικος τῆς Οὔγγαρίας.
- Οὔρκάμ*, 517, υἱὸς τοῦ Τουραχάν (βλ. Χαλκοκονδύλιν : Ὁμάρης).
- [*Παλαιολόγος*] *Θεόδωρος*, 783, Θεόδωρος ὁ Β', ἀδελφὸς τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ ΙΑ', δεσπότης τοῦ Μυστρᾶ (1407 - 1443).
- Παλαιολόγος* [*Ἰωάννης*], 30, 117, 155. Πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Ζ' (ὑπὸ τιναν ἀναγραφόμενον καὶ ὡς Η') (1425 - 1448), ὅστις ἐβασίλευσε μετὰ τοῦ πατρὸς του Μανουὴλ τοῦ Β' (1391 - 1425), ὃν ὁ χρονογράφος ὀνομάζει «ὁ γέροντας βασιλεὺς» (βλ. στίχ. 53, 60).
- [*Παλαιολόγος*] *Κωνσταντῖνος*, 785, 802, υἱὸς τοῦ Μανουὴλ τοῦ Β', ὁ κατόπιν αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ ΙΑ'.
- Πάπας*, 334, 401, 458, 465, 528, 541, 544, ὁ Πάπας Εὐγένιος ὁ Δ' (βλ. λέξ.).
- Πάτρα*, 695, 699.
- Πατρινός*, 695.
- Πόλι*, 12, 30, 64, 105, 106, 112, 155, 166.
- Πόρτα*, 215, ἡ Ὑψηλὴ Πύλη.
- Πρασοβόν*, 347, ὄρος τῆς Τρανσυλβανίας (Μπράσοβ ἢ Κρόνστατ. βλ. Χαλκοκονδύλιν : Πρασοβός).
- Προῦσα*, 3.
- Προφήτης*, 667, ὁ Μωάμεθ.
- Ράσια*, 225, 406, περιοχὴ τῆς Σερβίας καὶ ὀλόκληρος ἡ Σερβία. Ράσκα (Ρασχία ἢ Ρασ(σ)ία) εἶναι ἡ ὀνομασία τῆς πρώτης σερβικῆς ἡγεμονίας, ἥτις κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα ἀπετέλεσε τὸ κέντρον τοῦ ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Νεμάνια ἰδρυθέντος βασιλείου τῶν Σέρβων.
- Ρόδος*, 205.
- Ρούμελη*, 15, 57, 104, 345, 546, 612, 768.
- Ρουμελιώτης*, 770.
- Ρώμα*, 333, ἡ Ρώμη.

Ρωμαιοί, 4, 18, 23, 45, 49, 54, 71, 74, 76, 83, 85, 92, 106, 113, 120, 121, 128, 132, *passim*, *Ρωμιοί*, Ἑλλην.

Σάβας, 226, 255, 279, Σάυος ἢ Σάος, δεξιὸς παραπόταμος τοῦ Δουνάβεως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Παννονίᾳ (Νοτιοσλαβία). *Σαλονίκη*, 134, 243, 520, ἢ Θεσσαλονίκη. *Σαπατίν -ίνος*, πασᾶς, 358, 362, 369, στρατηγὸς τοῦ Μουράτ τοῦ Β΄ (βλ. Χαλκοκονδύλην : Σαβατίνης).

Σάνταλος, 287, Στέφανος Σάνταλος (βλ. Χαλκοκονδύλην : Σανδάλης), εἶναι ὁ υἱὸς τοῦ Σάνταλ Χράνιτς, βοεβόδας Στέφανος Βούκτιτς (1435-1466), πρῶτος ἰθαγενὴς ἡγεμὼν τῆς ἀπὸ τοῦ τίτλου αὐτοῦ ὀνομασθεῖσης Ἑρζεγοβίνης (σλαβ. Ἑρζεγοβίνα = δουκάτον).

Σαράγι, 211.

Σεγεμίν, 487, 488, ἢ Σεγεδίν.

Σέρβια, ἡ, 475.

Σέρβια, τά, 475, 491, 497, 621, 642, 643, 745.

Σιγισμόντος, 222, 232, ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας καὶ Γερμανίας Σιγισμουῆδος.

Σιδεροβία, 228, 237, 239, 242, 244, 248, 422, πόλις τῆς Σερβίας παρὰ τὸν Δούναβιν, ἢ Σεμένδρια (ἢ Σεμένδρα) καὶ Σμεντέροβον ἢ Σπενδέροβον (ἢ Σπενδερόβη) καλουμένη.

Σινώπιον, 213, ἢ Σινώπη, πόλις τῆς Παφλαγονίας.

Σκαμνί, 273, 626, 711, τὸ Διβάνιον.

Σκεντέρης, 300, 326· βλ. Γεώργης (Καστριώτης).

Σκλαβονία, 277, ἢ Σλαβονία.

Σμύρνη, 63.

Σοφία, 422, 423, 424, ἡ γνωστὴ πόλις τῆς Βουλγαρίας.

Στέφανος, 239, 247, υἱὸς τοῦ Γεωργίου Βράγκοβιτς.

Στέφανος Σάνταλος, βλ. Σάνταλος Στέφανος.

Στρασαλβάνια, 346, 347, 349, ἡ Τρανσυλβανία.

Στρασαλβάνιος, 360.

Ταμερλάνος, 19, ὁ γνωστὸς τουρκοτάτορος κατακτητὴς (1336 - 1405).

Τζερμιάνο, 202. Προφανῶς ὁ ἄγνωστος χρονογράφος κάμνει σύγχυσιν πρὸς τὸν ἡγεμόνα *Κερμιανὸν* (πβ. Χαλκοκονδύλην : Κερμιανὸς καὶ Χάμμερ, Β΄, σελ. 73, Κερμιάν).

Τζιμλίν, 348, μητρόπολις τῆς Τρανσυλβανίας (βλ. Χαλκοκονδύλην : Σιβίνιον). Εἶναι ἡ πόλις Χέρμανστατ (Ἑρμεστάτ) ἐκ τῆς λατινικῆς ὀνομασίας Cibinium. (Ὁ Δούκας καλεῖ ταύτην Ζιπτήνιον).

Τζούανις, 63, ἀρχων τῆς Σμύρνης (βλ. Χαλκοκονδύλην : Ζουναίτης).

Τιμισέκο, 236, 419.

Τουδέσκο, 413, Γερμανός.

Τουραχάν(ης), 159, 164, 167, 168, 178, 339, 395, 518, 658, 692, 700, 702, ὁ γνωστὸς στρατηγὸς τοῦ Μουράτ τοῦ Β΄ καὶ βραδύτερον τοῦ Μωάμεθ τοῦ Β΄.

Τουραχάνηδες, 731 (οἱ ἀνήκοντες εἰς τὴν οἰκογένειαν Τουραχάνη).

Τουρκία, 566.

Τούρκικος, 371, 429, 676.

Τουρκος, 17, 46, 52, 55, 124, 141, 200, 204, 230, 231, *passim*.

Τράκια, 438, ἢ Θράκη (ἰταλ. Tracia).

Τραπεζόντια, 391, 394, ἢ Τραπεζοῦς.

Φέρρα, 653, ἡ πόλις Σέρραι τῆς Μακεδονίας (βλ. Χαλκοκονδύλην : Φερραί).

Φιλιπόπολι, 435, ἡ γνωστὴ πόλις Φιλιπούπολις παρὰ τῇ δεξιᾷ ὄχθῃ τοῦ Ἑβρου.

Φιορεντίνος, 522, Φλωρεντίνος (ἐκ τοῦ ἰταλ. Fiorentino).

Φράγκος, 521, 544.

Φράντζα, 413, ἡ Γαλλία.

Φραντζέτζος, 414.

Φράρος, 615.

Χριστιανός, 141, 258, 414, 438, 457, 480, 513, 532, 534, 537, 557, 562, *passim*.

Γ Λ Ω Σ Σ Α Ρ Ι Ο Ν

ἀγάπη, 39, 41, 92, 117, 121, 155, 156,
216, 217, 284, 285, 293, 295 passim

ἀγαπῶ, 38

ἀγκίης, 734

ἄγωνιστος, 182

ἄγιος, 658

ἄδειος, 87

ἄδυναμίζω, 176

ἄζαπης, 87, 90

ἀκαριεῶν, 168, 200, 236, 281, 572

ἄλατι, 421

ἄλάφι, 718

ἄλογο, 314, 378, 379, 384, 445, 563, 589,
609, 617, 718

ἄμαθος, 750

ἄμαχη, 218

ἄμυη, 24, 39, 46, 61, 96, 98, 107, 112,
116, 119, 128 passim

ἀμπασσαδόρος, 30

ἀναγκάζω, 382

ἀναθρέφω, 193

ἀνακατώνω, 581

ἀναμένω, 87, 132

ἀνάμεσα, 256

ἀνάμεσον, 253

ἀνανδρεία, 686

ἀναπαύω, 273

ἀνδραγαθία, 630

ἀνδρεία, 46, 595

ἀνδρειωμένα, 700, 770

ἀνδρειωμένος, 24, 114, 257, 297, 301, 312,
447, 582, 587, 654

ἀνδρείως, 608

ἀνεβαίνω, 674

ἄνθρωπος, 7, 94, 100, 151, 199, 207, 294,
461, 468, 486, 588, 592, 597, 629 638

ἀντιπρός, 35, 60, 88, 540

ἀνοικτός, 547

ἀντάμα, 373

ἀντιμοιβή, 103

ἀντιστέχω, 114, 137, 161, 230, 259, 282,
291, 657, 663, 700

ἀντιρεία, 757

ἀπεξός, 587, 638, 678

ἀπέραμα, 9, 466, 551

ἀπερνῶ, 23, 56, 62, 89, 97, 128, 158, 190,
226 passim

ἀπεσταλμένος, 401

ἀπηδῶ, 391, 430, 450

ἀπιστῶ, 178

ἀπλήρωτος, 416, 735

ἀπλώνω, 244, 647

ἀποθαίνω, 1, 145, 221, 232, 245

ἀποκλείω, 231, 271, 339

ἀπόκρισι, 307

ἀπολύω, 503

ἀπόξω, 259, 264

ἀποφασίζω, 410

ἄπραγος, 73

ἀργά, 628

ἀρέσω, 503

ἀρμάδα, 390, 391, 538

ἄρματα, τά, 565, 578

ἀρματώνω, 168, 329, 379, 465, 638

ἀρχιερέως, 227

ἄρχοντας, 11, 15, 227, 661, 677, 682, 704

ἀσήμι, 491, 563

ἄσπρος, 577, 724

ἀτός, 12, 317, 376, 655

ἀφανίζω, 291, 299

ἀφέντης, 33, 63, 123, 145, 147, 186, 191,
194, 203, 267, 280, 286, 295 passim

ἀφεντία, 31, 147, 207, 220, 286, 298, 303,
335

ἀφορισμός, 536

ἀφορμή, 25, 260, 518

βάλτος, 609

βάνω, 9, 43, 84, 126, 182, 222, 265, 268,
365, 378, 380, 384 passim

- βασιλέας -εύς*, 10, 15, 22, 23, 24, 27, 30,
 36, 40, 41, 47, 48 *passim*
βασιλεία, 2, 4, 32, 37, 38, 102, 221, 223,
 233, 244, 253 *passim*
βασιλείω, 25, 45, 176, 299
βασιλεύ, 37, 245, 416, 457, 462, 491, 634
βασιλεύω, 59, 729, 730, 738
βασιλόπουλλο, 760
βγαίνω, 1, 76, 77, 85, 168, 221, 227, 281,
 319, 397, 416 *passim*
βγάνω, 241, 407, 724, 725
βεβαιώνω, 101, 500
βεβαίωσις, 32
βεζυρπασάς, 733,
βία 627
βιζύρης, 750, 754, 760
βιός, 321
βλάπτω, 113, 206
βλέμμα, 658
βολά, 569
βολεύω, 547
βοτάνι, 268
βουλή, 39, 72, 129, 220, 366, 435, 565,
 754
βούλομαι, 587, 682
βουνό, 99, 195, 197, 347, 421, 436, 558,
 574, 584
βραδύ, τό, 81
βρίζω, 658

γάμος, 190, 642
γαρδενάλες, βλ. πίνακα ὀνομάτων
γελῶ, 118, 747
γεμίζω, 142
γενεά, 225, 731, 737
γένος, 730, 731
γέροντας, 40
γέρος, 4, 299, 758, 762
γέρων, 46
γιαλός, 80, 91, 276, 649, 656
γιαννιτζάραγας, 188
γιαννιτζάρος, 46, 109, 114, 138, 340, 376,
 671, 692
γληγορύτερα, 243
γλυτώνω, 341, 389, 606, 621, 707, 715
γνωρίζω, 567
γραφή, 266, 532
γροικῶ, 439, 480, 594

γυαλίζω, 565
γυναῖκα, 188, 210, 622
γυναικάδελφος, 275
γυρεύω, 68, 70, 95, 343
γυρίζω, 39, 163, 174, 181, 272, 306, 322,
 353, 397, 444, 454 *passim*
γῦρος, 710

δάκρυ, 403
δακτυλίδι, 724, 727
δάκτυλο, 725, 726
δειλιάζω, 364
δείχνω, 561, 564, 627, 758
δένω, 485, 487
δεξιά, 375
δεσπότης, 225, 227, 240, 247, 474, 480,
 497, 621, 640, 641, 643, 651, 745
δευτεροήμερα, 767
δέχομαι, 57, 125, 304, 333
δημηγεροσία, 137
δημηγέριτης, 746
διαβάζω, 180, 611
διαβαίνω, 12, 50, 56, 61, 62, 97, 98, 99,
 104, 106, 120 *passim*
διαγονυμία, 399, 408
διαγονυμίζω, 89, 105, 138, 181, 194, 290,
 336, 367, 371, 386, 397, 509
διαλαλημός, 126
διαλέγω, 654
διαλεκτό, 445
διαλλάζω, 726
διαλύω, 728
δίκαιο, 492
διώχνω, 72, 118, 530
δοῦκας, 289, 290, 521, 537, 632, 645
δουλεύω, 210, 310
δρόμος, 447
δρυμῶνας, 441
δύναμι, 224, 282, 325, 596, 661
δυναμώνω, 23, 314, 461

ἐβγαίνω, 491
ἐβγάλλω, 421
ἐδικός, 207, 491, 564
ἐκδικεῖμαι, 360
ἐλεεινός, 680
ἐλεύτερος, 378, 445
ἐλευτερώωνω, 496, 519

- ἐμπαίνω, 278, 477, 546, 639, 708, 761
 ἐμποδίζω, 551
 ἐναντίος, 8, 42, 49, 82
 ἐννοία, 446, 557
 ἐντύνω (ἐνδύνω), 577, 723
 ἔξοδο, 409
 ἔξουσία, 166, 739
 ἐπίλοιπος, 108, 207, 257, 600, 614, 689, 694, 701
 ἔρμος, 744
 ἐτοιμάζω, 74, 102, 274, 315, 319, 374, 467, 472, 504, 537, 571 passim
 ἐτοιμασία, 472
 εὐλογία, 458
 ἔχθρα, 406
 ἐχθρός, 23, 461, 598

 ζεῖβός, 376, 693
 ζημία, 202
 ζωντανός, 171, 433, 451

 ἡγουν, 531, 649, 731, 734
 ἡξέρω, 93, 252, 474, 522, 762

 θαρρῶ, 600
 θαρρῶ, 567
 θάρσος, 365
 θεῖος, 35, 67
 θέλημα, 248, 329, 412, 542, 663, 754
 θεωρία, 564
 θεωρῶ, 574
 θρόνος, 322
 θυγατέρα (θεγατέρα), 146, 187, 210, 622, 642, 649
 θυμοῦμαι, 731, 740
 θωρῶ, 88

 ἱερωμένος, 544, 615
 ἱμπερσάδρος, 487
 ἱμπεραδόρος, 401, 412, 502, 527, 542, 618

 καβαλλικεύω, 444, 655
 καβελλαγαῖοι, 734
 καβελλάρος (ης), 426, 431, 543, 576, 587, 609, 638
 κάθημαι, καθίζω, 2, 4, 10, 48, 232, 721, 762
 καίω, 183, 269

 κακά, 474
 κακό, 94, 133, 361
 κακοφαίνομαι, 310, 527, 528
 κακῶς, 316
 καλοκαίρι, 274, 317, 410, 712
 κάμπος, 168, 281, 577, 558, 765
 καμπόσος, 71, 158
 κάμωμα, 561
 καπετάνιος, 256, 618
 καπετάνιος, πρώτος, 177, 368
 καράβι, 140
 καρδιά, 591
 κασιέλλι, 326, 380, 483, 498
 κάστρο, 145, 147, 198, 230, 249, 262, 277, 338, 341, 347, 348, 350, 399 passim
 καταπάνω, 185, 191, 193, 213, 220, 224, 235, 252 passim
 καταπίνω, 18
 κατασκευή, 129
 κατασφάζω, 313, 354, 385, 451
 κατατρέχω, 387, 718
 κάτεργο, 9, 325, 465, 468, 541, 551
 κερδίζω, 321, 553
 κεφάλι, 610
 κινδυνεύω, 715
 κίνδυνος (κίνδυνα), 43, 567, 631
 κλείω, 440
 κληρονομῶ, 36
 κόβω, 90, 137, 142, 170, 172, 239, 342, 425, 610, 678, 680, 687, 690
 κοιτάζω, 373
 κόκκαλο, 170
 κομμάτι, 130
 κονιάρι, 611
 κοντραμίνα, 267
 κόσμος, 2
 κουρουμπάνι, 690
 κράζω, 5, 206, 234, 263, 287, 641, 717, 727
 κρατῶ, 71, 111, 135, 218, 463, 466, 533, 539, 593
 κρόο, 441
 κρυφά, 605, 750
 κρυφός, 447
 κτίζω, 157, 261, 516
 κτυπῶ, 673
 κυνήγι, 760
 κύρ, 635

λαβώνω, 321
 λαός, 25, 58, 199
 λεγάτος, 402
 λευτερώνω, 499
 λήμνα, 80
 λιμῶνας, 140
 λογής, 202, 670
 λογιάδες, οἱ, 728
 λόγος, 2, 46, 65, 76, 77, 85, 221, 266,
 365, 660, 746
 λουμπάρδα, 107, 112, 672
 λουμπαρδέα (λουμπαρδία), 260, 351
 λυποῦμαι, 211
 μάγγανο, 668
 μάγος, 728
 μαζώνω, 60, 102, 126, 167, 170, 177,
 223, 233, 251 passim
 μαθαίνω, 26, 59, 97, 98, 166, 185, 199,
 205 passim
 μακρέα, 423, 761
 μανιᾶτο, 73, 750
 μαντατοφόρος, 27, 64, 69, 71, 73, 75, 78,
 118, 120 passim
 μάστορας, 263
 μάχη, 43, 519, 536, 549, 635
 μεγαλώνω, 220, 244, 300
 μεγαλώτατος, 25
 μέλσοι, 674
 μέλλω, 230
 μετανοῶ, 758
 μεταπαίρνω, 758
 μεράζω, 374, 377
 μερέα, 9, 28, 44, 45, 68, 79, 111, 328,
 331, 377, 383, 400, 440 passim
 μέρος, 57, 91, 93, 104, 276, 353, 378,
 387, 393, 496, 501, 644, 694
 μερτικό, 370
 μεστήης, 477
 μετρῶ, 37
 μηνῶ, 756
 μικροπαλληκαρόπουλλο, 719
 μιλῶ, 13, 14, 605
 μίνα, 264, 268, 269, 271
 μινέρα, 490
 μόνε, 34, 47, 76, 87, 201, 237, 283, 309,
 415, 443, 456, 569 passim
 μπαίνω, 125, 140, 162, 193, 265, 279, 367, 383

μπεγλερμπέης, 732, 736
 μπέης, 307, 339, 452
 μπροστέλλα, 735
 νησί, 6
 νικῶ, 21, 36, 38, 42, 67, 175 passim
 ντελής, 580
 ντερβισάτο, 752
 ντερβίσης, 716, 721, 744, 751
 ντροπή, 741
 νύφη, 189
 ξαναδυναμώνω, 598
 ξανολόγ, 426, 427
 ξάφνου, 340
 ξένος, 141
 ξετρεχώ, 625
 ξημερώνει, 88
 δλίδα, 738
 δλίζω, 132, 662
 δμμάτι, 241, 407
 δμοιοιάζω, 473
 δμπρός, 104, 443, 501
 δμπροστάς, 172
 δνειρο, 722, 728, 731, 738
 δνομα, 415
 δνόματι, 29, 63, 79, 146, 192, 241, 335,
 676
 δντα, 37
 δξω, 27, 164, 178, 397, 665
 δργανο, 575
 δρίζω, 30, 51, 139, 145, 149, 152, 203,
 204, 212, 288, 289, 298, 305 passim
 δρισμός, 358
 δρχος, 489, 500, 532, 534, 548
 δρνεο, 579
 δρφανός, 148
 παγαίνω (πηγαίνω), 10, 48, 73, 95, 97,
 133, 151, 179, 220, 222 passim
 παιγνίδι, 670
 παιδί, 14, 32, 479, 497, 757
 παίζω, 669
 παίρνω, 17, 20, 51, 72, 115, 119, 127,
 136, 143, 144 passim
 παλάτι, 11
 πάπας, βλ. πίνακα ὀνομάτων

- παράδινω*, 130, 201, 202, 203, 247, 261, 357, 662, 720
παρακάλεσι, 536
παρακαλῶ, 65, 402, 405, 409, 460, 568
παραμπρός, 57
πασᾶς, 29, 128, 144, 159, 164, 283, 290, 311, 315, 345, 350, 351, 358, 366
passim
πατέρας (πατρός), 28, 40, 153, 250, 691, 756
πατρικός, 36, 303
πατῶ, 456
παύω, 116, 456, 630
πεθερός, 212
πέρα, 88
περιλαμβάνω, 495, 707
περίσσοι, 409
περνῶ, 8, 10, 99, 127, 135, 154, 162, 184, 389 *passim*
πετρώδης, 276
πέφτω, 609
πιάνω, 47, 90, 98, 171, 240, 242, 407, 428, 451, 589, 653, 660, 680, 688, 689, 698
πικραίνω, 116, 357, 755
πιστεύω, 85, 549, 723
πίσι, 415
πλάγι, 574, 584
πλακώνω, 341
πλεούμενο, 140, 332, 392, 552, 684
πληθός, 381, 566, 596, 651, 672
πληρωμή, 415, 553
πλούσιος, 188
πλούσιος, 44
πνίγω, 100, 130, 392
πόδι (κατὰ πόδι), 95, 179
ποκάμω, 577, 579
πολεμικός, 575, 670
πολεμῶ, 19, 35, 37, 50, 61, 103, 107, 112, 113, 114, 116 *passim*
πομονεύω, 743
πονηρία, 480
πουλῶ, 138
πουρνό, 445
πράμα, 18
πράσινος, 579
πρίντζιπος, 63, 146, 213
προσκύνισμα, 721
προσκυνῶ, 52, 53, 58, 149, 206, 666, 710, 763
προφήτης, 724, βλ. καὶ πίνακα ὀνομάτων
πρωτότυπο, 771
πρωύτερα, 17, 19, 21, 739, 759
πύργος, 171
πωλῶ, 133
ραγιάς, 711
ρεμπιλεύω, 359, 360
ρῆγας, 488, 622
ρίζα, 197
ρίχνω, 259, 718
ροῦχο, 314
ρωμέϊκο, 287
σαίτια, 266
σαλιβάρι, 589
σηκώνω, 86, 143, 184, 190, 212, 292, 317, 335, 403, 470, 508, 702, 752
σημάδι, 669
σημεῖο, 561
σίγουρος, 456
αἰδεῖο, 379, 565
σιμώνω, 109, 647
σκάβω, 264, 265, 267
σκάλα, 674
σκάνταλο, 252
σκιάζω, 282, 352, 607
σκαβία, 105, 138, 240, 367, 408, 701
σκαβόπουλλο, 480
σκλάβος, 478, 496, 498, 681, 709
σκαβώνω, 142, 342, 388, 679, 699
σκληρός, 276, 438
σκοινί, 131
σκοτώνω, 270, 351, 352, 434, 583, 590, 603, 616, 619, 620, 718
σμίγω, 169, 279, 313, 319, 380, 574, 581, 645
σουλτάν (-ος), 1, 2, 5, 10, 14, 19, 20, 22, 28, 29, 31 *passim*
σταματῶ, 591
στανιό, 591
στέκω, 65, 91, 115, 165, 197, 215, 229, 237, 255, 362, 419 *passim*
στενός (τὰ στενά), 8, 438, 439, 463, 465
στένω, 201

- στέργω, 16, 53, 55, 152, 156, 174, 188,
 211, 214, 216 *passim*
 στερεό, 489
 στερεώνω, 92, 102, 365, 515, 524
 στολίζω, 563
 στρέιτο, 539
 σύβασι, 160
 συμμαζώνω, 101, 357
 συναπαντῶ, 12
 συνήθεια, 131
 συνθήκη, 485
 συνορεύω, 276, 346
 σύνορο, 34, 326, 456
 συντρέχω, 460
 σύντροφος, 31
 σύρνω, 612
 συχαιρεύω, 459, 632
 σύχυσι, 246
 συχωρεμένος, 534
 συχώρεσι, 457, 544
 σφαγή, 383
 σφάζω, 387, 388, 432
 σώνω, 78, 180, 354, 362, 386, 388, 419,
 437, 555, 610, 678, 700, 759
 τάζω, 15, 28, 66, 150, 293, 409, 410, 461,
 462, 469, 715, 721
 τάξιμο, 44
 ταχύ, 82, 88
 τελειώνω, 334
 τείχιον, 106, 110, 112, 113
 τέντα, 87, 89, 111, 386, 453, 617
 τεγνώνω, 78, 110, 235, 761
 τζακίζω, 162, 169, 313, 320, 356, 393,
 529, 536, 549, 582, 585, 595
 τζακιασμός, 94, 616, 741
 τζελεπής, 32
 τιμή, 125, 207, 262, 301
 τιμῶ, 262, 307, 629
 τοῖχος, 156, 160, 260, 396, 516, 638, 648,
 656, 664, 668, 670, 671, 673, 675, 677
 τοξότης, 379
 τοπικός, 387
 τόπος, 56, 99, 150, 153, 163, 194, 200,
 204, 223, 235 *passim*
 τουφέκι, 107
 τραβῶ, 558
 τριγυρίζω, 559
 τρομάζω, 601
 τροφή, 442
 τρυπῶ, 264
 τυφλώνω, 241, 407
 τύχης, 133
 νίδς, 2, 5, 6, 13, 40, 58, 148, 210, 215,
 228, 240, 247 *passim*
 ὑπαγαίνω (ὑπηγαίνω), 278, 697
 ὕπνος, 432
 ὑποτάσσομαι, 296
 ὕστερα, 755
 ὑστέροις, ἐν, 183
 ὕστερος, 24
 ὕστερον, 623
 φάγι, 443
 φαμελλά, 332
 φιλῶ, 763
 φλαμπουριαραῖοι, 733
 φλαμπουριάσης, 433, 736
 φλάμπουρο, 676
 φλωρί, 33, 134, 285, 409, 462, 469, 483
 φόβος, 689
 φοβοῦμαι (ἄμαι), 523, 625, 685, 748, 757
 φορά, 571
 φόρεμα, 724
 φόρτωμα, 321
 φουρτούνα, 392
 φουρσοῦτο, 20, 61, 64, 74, 79, 81, 102,
 104, 108, 109, *passim*
 φράγος, 615
 φρόνιμος, 18
 φροनिμώτατος, 23
 φτειάνω, 637
 φτερούγα, 379, 579
 φυλάγω, 139, 229, 336, 637, 657
 φυλακή, 7, 517, 654
 φυλή, 414
 φυλάκτορας, 256
 φυλαμένος, 683
 φωνάζω, 81
 φωτία, 182, 268, 666
 χαίρω, 486
 χαλῶ, 20, 41, 145, 156, 160, 260, 511,
 673
 χάνω, 25, 207, 606, 617, 685, 727

χαρά, 626, 720
 χαράτζι, 150, 174, 187, 215, 219, 525, 704, 705
 χάρι, 629
 χαρίζω, 67, 70
 χεῖλος, 229, 255, 420
 χειμῶνας, 340, 441, 659
 χειρότερος, 133, 570
 χοντρός, 379, 384
 χρεία, 18, 43, 436
 χρεώσις, 734
 χρόνος, 100, 124, 151, 174, 187, 284, 500,
 525, 704, 719, 749

χροσάφι, 563
 χωρίζω, 576, 691
 χώρα, 26, 56, 125, 139, 142, 149, 196,
 198, 208, 232 *passim*
 χωρίον, 105, 181, 348, 709

ψάλλω, 666
 ψηλός, 195
 ψυχή, 690

ὥρα, 602